

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ

**Επιπτώσεις των περιοριστικών πολιτικών
στις δημόσιες υπηρεσίες, δημόσια αγαθά και ανθρώπινο
δυναμικό
της δημόσιας διοίκησης**

**Επιπτώσεις των περιοριστικών πολιτικών
στις δημόσιες υπηρεσίες, δημόσια αγαθά και ανθρώπινο
δυναμικό
της δημόσιας διοίκησης**

ΑΘΗΝΑ 2013

Ομάδα Εργασίας

Γιάννης Κουζής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου, Συντονιστής

Κώστας Δημουλάς, Επ. Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Θόδωρος Μητράκος, Επ. Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Φιλισοπούλου Μαρία, Υπεύθυνη Μελετών - Ερευνών Κοινωνικού Πολύκεντρου

Έκδοση του Κοινωνικού Πολύκεντρου,
Επιπτώσεις περιοριστικών πολιτικών
στις δημόσιες υπηρεσίες, δημόσια αγαθά και ανθρώπινο δυναμικό
της δημόσιας διοίκησης, 2013

ISBN: 978-960-98366-9-2

© Κοινωνικό Πολύκεντρο, 2013.

Απαγορεύεται η ανατύπωση, μέρους ή όλου του υλικού,
χωρίς προηγούμενη άδεια από το Κοινωνικό Πολύκεντρο
και τους συγγραφείς.

Πρόλογος

Η παρούσα έκδοση για τις επιπτώσεις των περιοριστικών πολιτικών στο δημόσιο τομέα, έχει τους εξής στόχους: να καταγράψει και να παρουσιάσει με όσο το δυνατόν πιο συστηματικό και επιστημονικό τρόπο τις βασικότερες θεσμικές ανατροπές της τελευταίας τριετίας σε βάρος των δημοσίων υπηρεσιών και του ανθρώπινου δυναμικού τους αλλά και σε βάρος των δημοσίων κοινωνικών αγαθών και του πολίτη και να ενισχύσει τις θέσεις, τις προτάσεις και τα επιχειρήματα των συνδικαλιστικών στελεχών για την συνεργασία τους με τους φορείς της κοινωνίας και τον κοινό αγώνα για την ανατροπή αυτών των πολιτικών.

Είναι πλέον φανερό ότι η υποβάθμιση του δημόσιου τομέα που συντελέστηκε μεθοδευμένα και συστηματικά μέσα στην τελευταία τριετία δεν περιορίζει τις συνέπειές της στο στενό πυρήνα του και στο προσωπικό που απασχολείται σε αυτόν. Είχε ως αποτέλεσμα την γενικότερη υποβάθμιση της οικονομίας και της κοινωνίας: απορύθμιση της αγοράς εργασίας, πρωτοφανής διόγκωση της ανεργίας, υποβάθμιση των βασικότερων δημοσίων αγαθών της εκπαίδευσης, της υγείας και της πρόνοιας αλλά και των περισσότερων λειτουργιών του κράτους και ιδιαίτερα των κοινωνικών.

Κατά την περίοδο των μνημονίων η απασχόληση στο δημόσιο συρρικνώνεται κατά 221.143 εργαζόμενους, ποσοστό 21%, ενώ τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης εντοπίζονται στους ΟΤΑ (-18,8%) σε ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, και στους Οργανισμούς υγείας και πρόνοιας και κατά 10,5% στην εκπαίδευση. Οι εργασιακές σχέσεις υποβαθμίζονται εγκαθιδρύοντας ένα ενιαίο, για ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, εργασιακό πρότυπο οπισθοδρόμησης, τόσο ως προς την εξέλιξη των αποδοχών όσο και ως προς το γενικότερο πλαίσιο της εργασίας.

Οι δημόσιες υπηρεσίες ασφυκτιούν και αδυνατούν να ανταποκριθούν στον αναπτυξιακό και κοινωνικό τους ρόλο, από ελλείψεις προσωπικού, λειτουργικών μέσων, από την εντεινόμενη και διάχυτη ανασφάλεια των εργαζομένων σε αυτές, από τις απολύσεις, πειθαρχικές διώξεις, διαθεσιμότητες. Η σταδιακή αποχώρηση του κράτους από την υγεία και πρόνοια με συρρίκνωση της δημόσιας χρηματοδότησης και πριμοδότηση κατά 20% του ιδιωτικού τομέα υγείας ως αποτέλεσμα και της συνολικής αποδιάρθρωσης του κοινωνικού κράτους.

Την ίδια περίοδο έχουμε μείωση των εκπαιδευτικών κατά 30% στα γυμνάσια κατά 20% στα λύκεια, κατά 5% στα ΑΕΙ και κατά 4,5% στα δημοτικά σχολεία. Οι σχολικές μονάδες μειώνονται κατά 12,7% στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και κατά 6% στα γυμνάσια

Η υποβάθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του κοινωνικού της ρόλου σε μια περίοδο που ο κίνδυνος φτώχειας αυξάνεται κατά την περίοδο της κρίσης κατά 54% και αφορά στο 32,6% του πληθυσμού. Ανάλογες είναι οι επιπτώσεις και για τις άλλες δημόσιες υπηρεσίες όπως το περιβάλλον, η κοινωνική ασφάλιση, ο πολιτισμός, ο αθλητισμός, που για αντικειμενικούς λόγους η παρούσα μελέτη δεν επεκτάθηκε σε αυτούς.

Το ΔΣ του Κοινωνικού Πολύκεντρου εκφράζει τις ευχαριστίες του στην επιστημονική ομάδα για το έγκυρο, επιστημονικά τεκμηριωμένο και χρήσιμο ερευνητικό της έργο και στους συναδέλφους από τα ΔΣ των ομοσπονδιών, ιδιαίτερα της ΠΟΕΔΗΝ, ΟΛΜΕ και ΠΟΕ-ΟΤΑ, που με τα στοιχεία, τις θέσεις και προτάσεις τους συνέβαλλαν σε αυτό.

Το Προεδρείο του Κοινωνικού Πολύκεντρου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή: Ο δημόσιος τομέας στο στόχαστρο των ασκούμενων πολιτικών κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης	5
Αναζητώντας τις αιτίες της αποδιάρθρωσης του δημοσίου τομέα	5
Η συρρίκνωση της απασχόλησης και η υποβάθμιση της εργασίας στο Δημόσιο	7
Η υποβάθμιση του δημοσίου τομέα και οι επιπτώσεις στο κοινωνικό σύνολο.....	8
2. Ελληνικός δημόσιος τομέας: Μια προσέγγιση του μεγέθους του	10
Θεσμικές παρεμβάσεις στα πλαίσια των Μνημονίων σε σχέση με τις προσλήψεις και την μείωση του ανθρώπινου δυναμικού στο Δημόσιο τομέα.....	11
Το μέγεθος του Δημοσίου τομέα	14
Βασικές διαπιστώσεις για την απασχόληση στο Δημόσιο τομέα από τα διαθέσιμα στοιχεία του ΜΜΕΔ.	26
Η εξέλιξη της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα στην περίοδο των μνημονίων με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία του ΜΜΕΔ.....	33
Βασικές διαπιστώσεις για την απασχόληση στο Δημόσιο τομέα από τα διαθέσιμα στοιχεία των ΕΕΔ.....	37
Η εξέλιξη της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα στην περίοδο των μνημονίων με βάση τα στοιχεία της ΕΕΔ.	41
Η αποτελεσματικότητα του δημοσίου τομέα στην Ελλάδα	48
Συμπεράσματα	53
3. Οι μισθολογικές δαπάνες του δημοσίου τομέα: Εξελίξεις κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης	55
Θεσμικές παρεμβάσεις στα πλαίσια των Μνημονίων σε σχέση με τα εισοδήματα και τους μισθούς στο Δημόσιο τομέα.....	56
Πρόσφατες εξελίξεις στις μισθολογικές δαπάνες του Δημοσίου τομέα	57
Συμπεράσματα	71
4. Εξελίξεις σε επιμέρους τομείς του Δημοσίου και επιπτώσεις στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο	73
Εκπαίδευση	74
Υγεία	79
Δήμοι.....	84
5. Οι επιπτώσεις στους κοινωνικούς δείκτες της ανισότητας και της φτώχειας 86	
Η θεσμική υποβάθμιση της απασχόλησης και της εργασίας στον δημόσιο τομέα κατά την περίοδο των μνημονίων.....	88
Άμεσες παρεμβάσεις για τον περιορισμό της απασχόλησης.....	89
Παρεμβάσεις για τη μείωση των αποδοχών	90
6. Παρεμβάσεις στο θεσμικό πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων	92
Θεσμικές παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό των δημοσίων υπαλλήλων κατά την περίοδο των μνημονίων.....	92

1. Εισαγωγή: Ο δημόσιος τομέας στο στόχαστρο των ασκούμενων πολιτικών κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης

Αναζητώντας τις αιτίες της αποδιάρθρωσης του δημοσίου τομέα

Το κοινωνικό κράτος ως συνέπεια των κοινωνικών κατακτήσεων και του κοινωνικού συμβολαίου, που οικοδομήθηκε μεταπολεμικά στον ευρωπαϊκό χώρο, βρίσκεται στο επίκεντρο της νεοφιλελεύθερης επίθεσης παράλληλα με το εγχείρημα της πλήρους ισοπέδωσης της εργασίας στο βωμό της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Το κοινωνικό κράτος, υπό το άλλοθι των παθογενειών και των αδυναμιών του, αντί να οδηγείται στην αναζήτηση της ουσιαστικής αντιμετώπισής τους με το βάθεμα της δημοκρατίας στην όλη λειτουργία του, υποχωρεί υπό το βάρος της επιβουλής του νεοφιλελεύθερου δόγματος. Ενός δόγματος που ερμηνεύει τα κοινωνικά και τα εργασιακά δικαιώματα ως επαχθές κόστος για το κεφάλαιο και ως υψηλό εμπόδιο στην προοπτική της πλήρους απελευθέρωσης των αγορών και της προσπάθειας επιβολής αγοραίων λογικών στην έννοια των δημόσιων αγαθών. Η λειτουργία του κοινωνικού κράτους και του κράτους πρόνοιας στον ευρωπαϊκό χώρο στηρίχθηκε ιστορικά στις πολιτικές αναδιανομής εισοδήματος με την ιδιαίτερη συμβολή των οικονομικά εύρωστων κοινωνικών ομάδων. Στις μέρες μας η μείωση των υποχρεωτικών φόρων για τις επιχειρήσεις, κυρίως του μεγάλου κεφαλαίου, υπέρ της ανταγωνιστικότητας, αναδεικνύεται σε βασική αρχή του νεοφιλελευθερισμού που η εφαρμογή της στερεί από το κοινωνικό κράτος αναγκαίους πόρους όχι μόνο για την ανάπτυξή του αλλά και για την ουσιαστική του επιβίωση.

Η εξέλιξη αυτή αποτελεί κοινό τόπο στις πολιτικές των χωρών της γηραιάς ηπείρου με ιδιαίτερα δραματικές συνέπειες για τις χώρες που ανέκαθεν παρουσίαζαν ελλειμματικό κοινωνικό κράτος όπως η Ελλάδα.

Τα δημιουργούμενα ελλείμματα από την κακόβουλη αποδυνάμωση του ρόλου του Δημοσίου, προκειμένου να στιγματισθεί για την ανεπάρκειά του από τους πολιτικούς διαχειριστές των επιλογών της κυρίαρχης οικονομικής εξουσίας, δημιουργούν τους όρους για επικερδείς επενδύσεις του ιδιωτικού κεφαλαίου σε τομείς του δημοσίου τομέα. Το σχέδιο υλοποιείται είτε αξιοποιώντας την επιδιωκόμενη υποβάθμιση του Δημοσίου για την ανάδειξη της ιδιωτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας, είτε παραχωρώντας συνεχώς έδαφος στις ιδιωτικοποιήσεις και αυξάνοντας το μερίδιο των συνολικών λειτουργιών του σε εργολάβους ενισχύοντας την κρατικοδίαιτη, και συχνότατα σκανδαλώδη, διάσταση του επιχειρηματικού κεφαλαίου.

Η επιβουλή του Δημοσίου συνοδεύεται από τη σκόπιμη επίκληση της «διογκωμένης» δημόσιας απασχόλησης, αν και στην Ελλάδα το ποσοστό της ουδέποτε απείχε από

τα μέσα ευρωπαϊκά επίπεδα. Το πρόβλημα της «υπερσυγκέντρωσης» απασχόλησης στο Δημόσιο ουδέποτε επιβεβαιώθηκε παρά την ανορθολογική κατανομή της, με τον πληθωρισμό προσωπικού σε ορισμένους τομείς και τις τεράστιες ελλείψεις σε άλλους, υπό το βάρος επιλογών χωρίς παραγωγικό σχεδιασμό, συχνά πελατειακών και αναξιοκρατικών, που διατηρούνται σε μεγάλο βαθμό αναλλοίωτες αναπαράγοντας το έλλειμμα παραγωγικότητας.

Οι επιλογές αυτές, ως επίρρωση των νεοφιλελεύθερων δοξασιών που στην Ελλάδα της κρίσης λαμβάνουν εκρηκτικές διαστάσεις, και ως αποτέλεσμα των μνημονιακών δεσμεύσεων, ενισχύουν τις πολιτικές αποδιάρθρωσης του Δημοσίου και μείωσης της απασχόλησης. Ταυτόχρονα συμπιέζουν το περιεχόμενο του εργασιακού καθεστώτος στον δημόσιο τομέα σε μια προοπτική σύγκλισης με όρους συνολικής υποβάθμισης ως προς τα αντίστοιχα ισχύοντα στον ιδιωτικό τομέα όπου καταγράφεται μία πρωτοφανής σε ένταση αποδιάρθρωση στο πεδίο των ατομικών και συλλογικών εργασιακών σχέσεων (Γ. Κουζής 2013: Το εργασιακό τοπίο μετά από τα μνημόνια στο «Κοινωνία και κρίση», εκδ. Πεδίο). Είναι δε χαρακτηριστικό ότι οι εργαζόμενοι σε επιχειρήσεις που ιδιωτικοποιούνται διανύουν σε ελάχιστο χρονικό διάστημα 4 διαφορετικά εργασιακά καθεστώτα. Από το πριν μνημονίων καθεστώς του Δημοσίου στο αντίστοιχο μνημονιακό, και στο απορρυθμισμένο σήμερα ιδιωτικό καθεστώς εργασίας που απέχει σημαντικά από το αντίστοιχα ισχύον το 2009, εξέλιξη που ευνοεί σημαντικά τους υποψήφιους αγοραστές της δημόσιας περιουσίας. Οι αλλαγές στο πεδίο της απασχόλησης και του περιεχομένου της εργασίας στον δημόσιο τομέα που δεν έχουν ακόμη ολοκληρωθεί με βάση τις συγκεκριμένες μνημονιακές δεσμεύσεις, υπηρετούν, επίσης, μια σειρά από επιμέρους στόχους όπως:

α) Η μείωση της απασχόλησης και η υποβάθμιση της εργασίας στον δημόσιο τομέα δημιουργεί ευνοϊκότερους όρους για το ιδιωτικό κεφάλαιο ώστε να επενδύει σε πρώην φορείς του δημοσίου με ήδη περικομμένες τις συνολικές δαπάνες των εργαζομένων με το οικονομικό και κοινωνικό κόστος της εν λόγω περικοπής να έχει αναλάβει εξολοκλήρου το κράτος.

β) Η νεοφιλελεύθερη αποδιάρθρωση των εργασιακών σχέσεων στον ιδιωτικό τομέα επιτυγχάνεται με αποτελεσματικότερο τρόπο αν προηγηθεί η συμπίεση του εργασιακού καθεστώτος στον δημόσιο τομέα. Η μέθοδος αυτή χρησιμοποιήθηκε πρόσφατα και στην ελληνική περίπτωση με την μείωση των αποδοχών στο Δημόσιο παράλληλα με τη μείωση της προστασίας από τις απολύσεις και την άρση της μονιμότητας στην κατεύθυνση της εξισορρόπησης με τα ισχύοντα στον ιδιωτικό τομέα δημιουργώντας συνθήκες κοινωνικού αυτοματισμού. Ακολουθεί με προσφορότερους όρους η επέλαση στα δικαιώματα του ιδιωτικού τομέα από τη στιγμή που το περισσότερο προστατευμένο καθεστώς στο Δημόσιο, που συνδέεται και με την σαφώς ισχυρότερη παρουσία των συνδικάτων, υπόκειται σε πρωτοφανή υποβάθμιση.

γ) Η υποβάθμιση της εργασίας στο Δημόσιο στερεί και από τους εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα τις όποιες αναφορές για εργασιακές διεκδικήσεις, όταν ευρύ φάσμα δικαιωμάτων που έχουν κατοχυρωθεί στην ιδιωτική αγορά εργασίας έχουν προηγουμένως εισαχθεί και αναγνωρισθεί στον δημόσιο τομέα.

Είναι ενδεικτικό ότι οι 37,5 ώρες εβδομαδιαίας εργασίας στο Δημόσιο αντί να συμβάλουν στη μείωση των αντίστοιχων 40 ωρών στον ιδιωτικό τομέα, τη στιγμή που και ο συνολικός μέσος ευρωπαϊκός χρόνος εργασίας είναι 37,9 ώρες, αυξάνονται στις 40 ώρες σε πλήρη εξισορρόπηση με την ιδιωτική οικονομία.

δ) Η σταδιακή εισαγωγή στο Δημόσιο μιας ευρύτατης ποικιλίας εργασιακών καθεστώτων και ευελιξιών που καταγράφονται στον ιδιωτικό τομέα συνιστούν βασικό εργαλείο για την σταδιακή αλλοίωση των όρων εργασίας με κατεύθυνση την απόλυτη μεταξύ τους σύγκλιση.

ε) Τέλος, η πολιτική των ιδιωτικοποιήσεων επιφέρει συνολικό πλήγμα στο συνδικαλιστικό κίνημα ιδιαίτερα μάλιστα στην Ελλάδα όπου το 55% του συνόλου των συνδικαλισμένων απασχολείται στο Δημόσιο και όπου στον ιδιωτικό τομέα τα ποσοστά του συνδικαλισμού δεν υπερβαίνουν το 15% σε μια γενική συνδικαλιστική πυκνότητα της τάξης του 26%. Είναι προφανές, επομένως, ότι η περαιτέρω συρρίκνωση του Δημοσίου συνεπιφέρει και την δραματική μείωση της επιρροής των συνδικάτων, βασική συνισταμένη του νεοφιλελεύθερου δόγματος.

Η συρρίκνωση της απασχόλησης και η υποβάθμιση της εργασίας στο Δημόσιο

Κατά την περίοδο των μνημονίων η απασχόληση στον δημόσιο τομέα στην Ελλάδα συρρικνώνεται κατά 221.143 εργαζόμενους και σε ποσοστό 21% που ξεδιδικεύεται σε 194.586 στον στενό δημόσιο τομέα και κατά 26457 στις ΔΕΚΟ. Από τη συνολική απασχόληση στο Δημόσιο των 1.066.729 το 2009 εργαζομένων συμπεριλαμβανομένων μεταξύ άλλων και των 125.000 περίπου ένστολων αυτή μειώνεται σε 776.954 (εκ των οποίων 68.732 στις ΔΕΚΟ) κατά τους πρώτους μήνες του 2013 που αντιστοιχεί στο 18% της συνολικής απασχόλησης αποκλίνοντας από τα μέσα ευρωπαϊκά επίπεδα. Επιπλέον, η «δημόσια» απασχόληση αναμένεται να υποστεί περαιτέρω συρρίκνωση εφόσον ήδη σχεδιάζεται η περαιτέρω αποχώρηση 150.000 εργαζομένων κατά την περίοδο 2012-15 την στιγμή που ήδη ο αριθμός αυτός έχει ξεπερασθεί με τις αποχωρήσεις τις περιόδου 2009-12. Τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης προσωπικού μέχρι τώρα εντοπίζονται στους ΟΤΑ (-18,8%) σε ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, και Δημόσιους Οργανισμούς (υγεία, πρόνοια) και 10,5% στην εκπαίδευση. Οι αποχωρήσεις προσωπικού που δεν αναπληρώνεται (σχέση 5:1 ή 5:10), τα οργανογράμματα των υπουργείων που προβλέπουν μείωση των δομών και των οργανικών θέσεων κατά 30% έως και 60%, οι θεσμοί της εργασιακής εφεδρείας, της διαθεσιμότητας αλλά και οι απολύσεις αποτελούν τα βασικά εργαλεία για την συρρίκνωση της απασχόλησης στο Δημόσιο.

Το περιεχόμενο των εργασιακών σχέσεων στον δημόσιο τομέα επιδεινώνεται και υποβαθμίζεται τόσο ως προς την εξέλιξη των αποδοχών όσο και ως προς το γενικότερο πλαίσιο της εργασίας. Η μείωση των μισθών που συντελείται σταδιακά κατά την περίοδο της κρίσης, στο πλαίσιο της γενικότερης ασκούμενης πολιτικής εσωτερικής υποτίμησης, κυμαίνεται από 20% έως και 53% με αποτέλεσμα το σύνολο των μισθών στο Δημόσιο να ωθείται προς τα κατώτατα επίπεδα με το 53% των εργαζομένων να μην υπερβαίνει τα 1.300 ευρώ. Το πάγωμα των αυξήσεων, η

κατάργηση επιδομάτων, η κατάταξη εργαζομένων σε χαμηλότερα κλιμάκια και η εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου με όρους συνολικής υποβάθμισης και μείωση του βασικού μισθού από τα 850 στα 780 ευρώ συνιστούν τα εργαλεία της μισθολογικής συμπίεσης στο Δημόσιο.

Οι εργασιακές σχέσεις στο Δημόσιο επιδεινώνονται με έντονους ρυθμούς αφού η βίαιη μισθολογική συμπίεση συνδυάζεται και με σειρά άλλων μέτρων που επιβαρύνουν το περιεχόμενο της εργασίας. Η δραματική μείωση της απασχόλησης και η αύξηση του εβδομαδιαίου ωραρίου από τις 37,5 στις 40 ώρες συνεπάγεται την εντατικοποίηση των ρυθμών εργασίας, την αύξηση των καθηκόντων, τη μείωση των αδειών, την αυστηροποίηση του πειθαρχικού ελέγχου με τον θεσμό της αργίας να επικρέμεται αποτελούν τους κυριότερους πρόσθετους παράγοντες της συντελούμενης εργασιακής υποβάθμισης στον δημόσιο τομέα. Επιπλέον οι ελλείψεις προσωπικού επιχειρείται να καλυφθούν σε ορισμένους τομείς του Δημοσίου μέσα από προγράμματα κοινωφελούς εργασίας που υλοποιούνται μέσω τρίτων και που παραπέμπουν σε εργασιακές σχέσεις χαμηλών ταχυτήτων με αμοιβές που υπολείπονται και αυτών των νέων κατώτατων μισθών του ιδιωτικού τομέα. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί μια πρόσθετη απειλή για την υποβάθμιση των εργασιακών σχέσεων στο Δημόσιο αλλά και για την περαιτέρω συμπίεση του κατώτατου μισθού στον ιδιωτικό τομέα.

Η υποβάθμιση του δημόσιου τομέα και οι επιπτώσεις στο κοινωνικό σύνολο

Η μείωση των δημόσιων δαπανών κατά 30% λόγω της συρρίκνωσης κατά 200 χιλιάδες περίπου της δημόσιας απασχόλησης και της μείωσης πάνω από το 1/3 του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων σε αυτήν έχει πολλαπλές επιπτώσεις. Η υποβάθμιση του δημόσιου τομέα δεν περιορίζει τις συνέπειές της στο προσωπικό που απασχολείται σε αυτόν αλλά συνεπάγεται ευρύτερες επιπτώσεις ως προς τον ρόλο και την παραγωγικότητά του απέναντι στο κοινωνικό σύνολο που, σε μια συγκυρία όξυνσης της οικονομικής κρίσης, οι αρνητικές συνέπειες απέναντι στην κοινωνία εντείνονται. Σε μια περίοδο που ο κίνδυνος φτώχειας αυξάνεται κατά την περίοδο της κρίσης κατά 54% και αφορά στο 32,6% του πληθυσμού που αντιστοιχεί σε 3,7 εκατομμύρια ανθρώπων (σύμφωνα μάλιστα με ορισμένες εκτιμήσεις ο κίνδυνος φτώχειας προσεγγίζει και το 40%), η επίσημη ανεργία εκτοξεύεται από το 7,8% στο 27,9%, η αγοραστική δύναμη των μισθωτών μειώνεται κατά 50% λόγω της μείωσης των μισθών, της αύξησης των τιμών και των φορολογικών επιβαρύνσεων, η περαιτέρω υποβάθμιση του δημόσιου τομέα επιφέρει πρόσθετα πλήγματα στην κοινωνία και ιδιαίτερα στις πιο αδύναμες κατηγορίες της. Η απορρύθμιση και η αποδιάρθρωση του κοινωνικού κράτους που ο ρόλος του είναι πολλαπλά χρήσιμος για τη συγκράτηση των κοινωνικών κραδασμών που προξενεί η οικονομική κρίση, επιδεινώνουν τις συνέπειες της κρίσης και συμβάλλουν στην περαιτέρω όξυνση των ανισοτήτων εφόσον οι παρεμβάσεις σε βάρος του Δημοσίου περιορίζουν δραστικά τον αναδιανεμητικό του ρόλο για την άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων. Είναι ενδεικτικό δε της εκρηκτικής κατάστασης που επικρατεί στο πεδίο της φτώχειας ως απόρροια των ασκούμενων πολιτικών που το περιθωριακό ποσοστό των φτωχών εργαζόμενων του Δημοσίου πριν από την κρίση (0,2%) εκτοξεύεται σήμερα στο 3,6%.

Η επιδείνωση των όρων παροχής υπηρεσιών υγείας αποτελεί το σημαντικότερο πλήγμα απέναντι στο κοινωνικό σύνολο λόγω της σημαντικότητας του ρόλου των πολιτικών υγείας σε μια χώρα. Μειώνονται οι δημόσιες δαπάνες υγείας κατά 30%, την ίδια περίοδο που αυξάνεται κατά 100% το ποσοστό των ανασφάλιστων (περίπου 3 εκατομμύρια). Η μείωση των κλινών των δημόσιων νοσοκομείων, η έλλειψη ειδικοτήτων στον ΕΟΠΥΥ, η αύξηση κατά 60% του χρόνου αναμονής, η αύξηση του κόστους πρόσβασης στη δημόσια υγεία αναφορικά με τις επισκέψεις, την αγωγή, τη συνταγογράφηση, τα γενόσημα. Ιδιαίτερα επιβαρύνονται οι μακροχρόνια ασθενείς που κατά 64% αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης στις παροχές υγείας ενώ το 20% της κατηγορίας αυτής μειώνει τις δαπάνες υγείας ενισχύοντας την εικόνα της συντελούμενης υποβάθμισης. Είναι, ωστόσο, ενδεικτικό των ασκούμενων πολιτικών ότι κατά την ίδια περίοδο που συρρικνώνεται η δημόσια υγεία πριμοδοτείται από το κράτος κατά 20% ο ιδιωτικός τομέας υγείας εκμεταλλευόμενος την αποδιάρθρωση του κοινωνικού κράτους.

Η μείωση των δαπανών για την εκπαίδευση στο 2,5% από το 3,9% του ΑΕΠ επιφέρει σοβαρές επιπτώσεις σε ένα τομέα κομβικό για την ανάπτυξη. Η μείωση των εκπαιδευτικών κατά 30% στα γυμνάσια κατά 20% στα λύκεια, κατά 5% στα ΑΕΙ και κατά 4,5% στα δημοτικά σχολεία την ίδια περίοδο που οι σχολικές μονάδες μειώνονται κατά 12,7% στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και κατά 6% στα γυμνάσια επιβεβαιώνουν την ραγδαία υποβάθμιση που συντελείται στον κρίσιμο αυτό τομέα σε μια εποχή που οι εκπαιδευτικές ανάγκες αυξάνονται επιτακτικά.

Οι περικοπές στη χρηματοδότηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης συνεπάγεται σοβαρές επιπτώσεις στην παροχή υπηρεσιών της που συνδέονται στενά με το δημόσιο συμφέρον. Η επιλογή του Καλλικράτη με τους όρους που το σχετικό πρόγραμμα υλοποιείται, η αύξηση αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ αλλά και η μείωση της χρηματοδότησης άνω του 55%, η κατάργηση ή και συρρίκνωση υπηρεσιών συντείνουν ώστε να μειωθούν κατά 13,8% οι πόροι που κατευθύνονται στην κοινωνική προστασία που σήμερα αντιστοιχούν μόλις στο 11,1% των δαπανών των ΟΤΑ έναντι του αντίστοιχου 18,7% που ισχύει στην Ε27. Η υποβάθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και του κοινωνικού της ρόλου σε μια περίοδο που οι τοπικές κοινωνίες υφίστανται μια πρωτοφανή δοκιμασία από την κρίση οι ΟΤΑ αποδυναμώνονται από τη δυνατότητα να παρέμβουν προκειμένου να διατηρήσουν την κοινωνική συνοχή.

Οι τρεις αυτοί τομείς που είναι στενά συνδεδεμένοι με την έννοια των δημόσιων αγαθών βιώνοντας την υποβάθμιση και την αποδιάρθρωση της λειτουργίας τους με προφανείς τις συνεπαγόμενες επιπτώσεις στο κοινωνικό σύνολο αποτελούν ενδεικτική εικόνα της συντελούμενης απορρύθμισης του δημόσιου τομέα ως απόρροια των ασκούμενων περιοριστικών πολιτικών που εφαρμόζονται κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης.

2. Ελληνικός δημόσιος τομέας: Μια προσέγγιση του μεγέθους του¹

Εισαγωγή

Το μέγεθος του Ελληνικού δημόσιου τομέα θεωρείται συχνά στο δημόσιο διάλογο ως ο βασικός ένοχος των συσσωρευμένων ελλειμμάτων, που με τη σειρά τους οδήγησαν την ελληνική οικονομία στην τρέχουσα οικονομική κρίση και δραματική ύφεση. Με κυρίαρχη μια τέτοια άποψη, ο δημόσιος τομέας βρέθηκε τα τελευταία έτη στο στόχαστρο του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής και των μέτρων των Μνημονίων Συνεννόησης που ακολούθησαν, με στόχο ή πρόσχημα, τη θετική επίδραση που θα έχει η μείωση του δημόσιου τομέα στην ανταγωνιστικότητα, και φυσικά στη μείωση των ανισοροπιών στα δημόσια οικονομικά. Είναι ενδιαφέρον ως εκ τούτου στο σημείο αυτό να προσεγγίσουμε το μέγεθος του Ελληνικού δημόσιου τομέα.

Επισημαίνεται ωστόσο εξ' αρχής ότι κάθε προσπάθεια μέτρησης του μεγέθους του δημόσιου τομέα, έχει να αντιμετωπίσει πολλές δυσκολίες, οι οποίες πηγάζουν από την πολυπλοκότητα αλλά και τη μοναδικότητα των υπηρεσιών που το κράτος παρέχει στους πολίτες. Η Στατιστική Υπηρεσία της ΕΕ (Eurostat) δυστυχώς δεν συλλέγει στατιστικά στοιχεία για τον συνολικό αριθμό των δημόσιων υπαλλήλων στα κράτη μέλη της, κάτι, που εκτός των άλλων, δυσχεραίνει και τις συγκρίσεις μεταξύ χωρών αλλά και τις επίσημες εκτιμήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την παραγωγικότητα του δημόσιου τομέα. Η μέτρηση της παραγωγικότητας στο πλαίσιο των εθνικών λογαριασμών συνδέεται κυρίως με την ανάλυση της μέτρησης των συγκεντρωτικών μεγεθών των εθνικών λογαριασμών μεταξύ των διαφόρων θεσμικών τομέων της οικονομίας (δημόσιο, νοικοκυριά κ.λπ.) και με τον προσδιορισμό του αριθμού των δημόσιων υπαλλήλων. Επειδή ο αριθμός αυτός λείπει, δεν είναι εύκολο να εξαχθούν ασφαλή και αξιόπιστα στοιχεία για την παραγωγικότητα του δημοσίου τομέα.²

Παρά την προηγούμενη σαφή διαπίστωση ως προς την ανυπαρξία των κατάλληλων επίσημων στατιστικών στοιχείων, στην έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την «οικονομική αναπροσαρμογή για την Ελλάδα» (The Economic Adjustment for Greece, Ιούλιος 2011), προτείνεται η μείωση των απασχολούμενων στον δημόσιο τομέα (κατά 20% έως το 2015) μέσω των περιορισμένων προσλήψεων (μια

---

¹ Ιδιαίτερες ευχαριστίες στην κα Κωνσταντίνα Ντόβα (Οικονομολόγο) για την συμβολή της στην ολοκλήρωση του κεφαλαίου.

² Αυτό ακριβώς διατυπώνεται ως απάντηση του προέδρου κ. Rehn εξ ονόματος της Επιτροπής στα πλαίσια της Ε.Ε.-Κοινοβουλευτικής ερωτήσεως 3 Φεβρουαρίου 2011 (E-9580/2010).

πρόσληψη προς 10 αποχωρήσεις (1:10) έως το 2011 και 1:5 στη συνέχεια), των μειωμένων συμβάσεων καθώς και των ακούσιων απολύσεων. Επιπλέον, οι αμοιβές των υπαλλήλων στον προϋπολογισμό της γενικής κυβέρνησης αναμένεται να μειωθούν από το 13% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) το 2009 σε 8,5% του ΑΕΠ το 2014. Με βάση τα παραπάνω, δημιουργούνται ορισμένα εύλογα ερωτήματα. Ειδικότερα, με βάση ποιά στοιχεία προτείνεται η δραστική μείωση δημοσίων υπαλλήλων τη στιγμή που δεν υπάρχουν τα απαραίτητα στατιστικά στοιχεία; Ποιος είναι ο αριθμός των απασχολούμενων στον δημόσιο τομέα, ο οποίος δεν θα επιβαρύνει την εύρυθμη λειτουργία του κράτους και θα συμβάλλει αποτελεσματικά στην ομαλή ανάπτυξη της χώρας; Είναι τελικά υπερτροφικός ο Ελληνικός δημόσιος τομέας σε σχέση με τις άλλες χώρες; Στο κεφάλαιο αυτό καταγράφονται αρχικά οι θεσμικές παρεμβάσεις των τελευταίων ετών που στα πλαίσια των Μνημονίων περιόρισαν τις προσλήψεις και οδήγησαν στη σημαντική μείωση του ανθρώπινου δυναμικού στο Δημόσιο τομέα. Στη συνέχεια παρουσιάζονται ορισμένα από τα πράγματα περιορισμένα δεδομένα που υπάρχουν, ως μια προσπάθεια προσέγγισης των προηγούμενων κρίσιμων ερωτημάτων σε σχέση με το μέγεθος του Δημοσίου τομέα στην Ελλάδα.

Θεσμικές παρεμβάσεις στα πλαίσια των Μνημονίων σε σχέση με τις προσλήψεις και την μείωση του ανθρώπινου δυναμικού στο Δημόσιο τομέα

Στο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης που εξέδωσε τις αρχές του 2010 το Υπουργείο Οικονομικών, γίνεται αναφορά στην «υπερβολική αύξηση του λειτουργικού κόστους του κράτους», η οποία «μπορεί να αποδοθεί κυρίως στη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού του δημόσιου τομέα ιδιαίτερα στις προσλήψεις προσωπικού, γεγονός που οδηγεί σε τεράστια άνοδο του μισθολογικού κόστους του δημόσιου τομέα» (σελ.55, Επικαιροποιημένο Ελληνικό Πρόγραμμα Σταθερότητας & Ανάπτυξης, Υπουργείο Οικονομικών). Με αυτό τον τρόπο αιτιολογείται η περαιτέρω θεσμοθέτηση μέτρων, όπως:

- Η αναστολή των προσλήψεων για το 2010, εκτός από τους τομείς της υγείας, ασφάλειας και εκπαίδευσης (στα σχολεία μόνο για την πλήρωση κενών θέσεων).
- Ο κανόνας περιορισμού των προσλήψεων σε μία πρόσληψη για κάθε πέντε συνταξιοδοτήσεις με ισχύ από το 2011 (ενδεικτικά, το 2009 συνταξιοδοτήθηκαν περίπου 14.000 μόνιμοι δημόσιοι υπάλληλοι και προσελήφθησαν 29.000) και η μείωση των βραχυπρόθεσμων συμβάσεων στο ένα τρίτο κατά μέγιστο στους περισσότερους τομείς (Ν.3833/2010 (για την προστασία της εθνικής οικονομίας - επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης)).
- Με το νόμο 3899/2010 καταργούνται οι εξαιρέσεις από τον κανόνα που ορίζει ότι από 1.1.2011 μέχρι 31.12.2013 ο αριθμός των ετήσιων προσλήψεων και διορισμών του μόνιμου και του προσωπικού με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου δεν μπορεί να είναι μεγαλύτερος από το λόγο 1

προς 5 στο σύνολο των φορέων. Επιπλέον οι προσλήψεις προσωπικού με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου, ορισμένου χρόνου και μίσθωσης έργου, για το 2011 περιορίζονται κατά 15% σε σχέση με τις αντίστοιχες του 2010.

Στο μεσοπρόθεσμο πλαίσιο δημοσιονομικής σταθερότητας η αναλογία 1 προς 5 για το 2011 μεταβλήθηκε σε 1 προς 10. Οι θέσεις προσωπικού ΙΔΟΧ περιορίστηκαν στο 50% ενώ από το 2012 οι αντίστοιχες εγκρίσεις μειώθηκαν κατά επιπλέον 10% αυτών του 2011. (βλ. ΜΠΔΣ 2011-2015). Ακολούθησαν σειρά πρόσθετων μέτρων, όπως:

- Εισαγωγή του συστήματος της εφεδρείας στον στενό και ευρύτερο Δημόσιο τομέα (Ν.3986/2011).
- Εισαγωγή (Ν.4024/2011) συστήματος εργασιακής εφεδρείας για τους ΙΔΑΧ του δημοσίου τομέα και προσυνταξιοδοτικής διαθεσιμότητας για τους μόνιμους υπαλλήλους, με παράλληλη κατάργηση όλων των κενών οργανικών θέσεων (τροποποίηση του Ν.3986).
- Με τον 4093/2012 προβλέπεται η δυνατότητα τοποθέτησης σε καθεστώς διαθεσιμότητας για εργαζόμενους με συμβάσεις ΙΔΑΧ και για μόνιμους υπαλλήλους του Δημοσίου, ΝΠΔΔ και ΟΤΑ α' και β' βαθμού σε περίπτωση κατάργησης της θέσης τους.
- Με το σχέδιο νόμου για την αξιολόγηση των υπηρεσιών και προσωπικού προβλέπεται η μείωση των οργανικών μονάδων κατά 30% τουλάχιστον και η αποχώρηση (με συνταξιοδοτήσεις και απολύσεις) μέχρι το 2015 150.000 εργαζομένων από το Δημόσιο.

Είναι προφανές ότι η διαθεσιμότητα / κινητικότητα στο Δημόσιο τομέα βρίσκεται πολύ κοντά στην απόλυση. Πράγματι, όταν σε όλα τα Υπουργεία τα προτεινόμενα οργανογράμματα προβλέπουν μείωση των δομών και των οργανικών θέσεων από 30% έως 60%, είναι πρακτικά αδύνατο να απορροφηθεί η συντριπτική πλειοψηφία των υπαλλήλων που θα μπουν σε διαθεσιμότητα. Με βάση τις υποχρεώσεις που έχει ήδη αναλάβει η Κυβέρνηση, θα τοποθετήσει 25.000 υπαλλήλους στο σχέδιο κινητικότητας το 2013, εκ των οποίων τους μισούς έως τα μέσα του 2013. Το σχέδιο κινητικότητας, προβλέπει ότι το μετακινούμενο προσωπικό μπορεί να παραμείνει έως ένα χρόνο με μειωμένο μισθό (υποκαθιστώντας τις αποζημιώσεις απολύσεων), ενώ θα βρίσκεται στη διαδικασία αναζήτησης νέας εργασίας και επανεκπαίδευσης.

Στο ΜΠΔΣ 2013-2016 για τις προσλήψεις προβλέπεται:

- Στους ΟΤΑ α' βαθμού (πλην των εποπτευόμενων Νομικών Προσώπων) δεν θα πραγματοποιηθούν προσλήψεις τακτικού προσωπικού για όλα τα έτη της περιόδου 2013-2016.
- Στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, για τα έτη 2013 και 2014, δεν θα πραγματοποιηθούν προσλήψεις διοικητικού προσωπικού, ενώ για το διδακτικό προσωπικό ο λόγος προσλήψεων-αποχωρήσεων θα διαμορφωθεί στο 1:10.
- Στο Υπουργείο Οικονομικών προβλέπεται η πρόσληψη 200 εφοριακών εντός του 2013.

- Στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, για τα έτη 2013 και 2014 δεν θα πραγματοποιηθούν προσλήψεις ένστολου προσωπικού, ενώ για τα έτη 2015 και 2016 ο αριθμός αυτός θα ανέλθει στα επίπεδα του 2012 (580 κατ' έτος).
- Στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας, για τα έτη 2013 και 2014, προβλέφθηκε μείωση των προσλήψεων κατά 30% σε σχέση με αυτές του έτους 2012, ήτοι 819 άτομα.

Η μείωση του αριθμού των απασχολούμενων στο Δημόσιο τομέα ενισχύθηκε με τον θεσμό της διαθεσιμότητας / κινητικότητας η οποία σε σημαντικό βαθμό συνιστά απόλυση. Πράγματι, όταν σε όλα τα Υπουργεία τα προτεινόμενα οργανογράμματα προβλέπουν μείωση των δομών και των οργανικών θέσεων από 30% έως 60%, όταν σχεδιάζονται και υλοποιούνται συγχωνεύσεις και κλείσιμο σχολείων, ΑΕΙ, ΤΕΙ, νοσοκομείων, κέντρων υγείας, εφοριών κ.λπ. είναι πρακτικά αδύνατο να απορροφηθεί η συντριπτική πλειοψηφία των υπαλλήλων που θα μπουν σε διαθεσιμότητα. Μόνο ένας πολύ μικρός αριθμός υπαλλήλων θα μπορέσει να απορροφηθεί, αφού όταν μειώνονται οι οργανικές θέσεις δραματικά είναι πρακτικά αδύνατο να απορροφηθούν οι περισσότεροι εργαζόμενοι σε καθεστώς διαθεσιμότητας / κινητικότητας. Ενδεικτικά αναφέρουμε μερικές από τις αναδιοργανώσεις-μειώσεις οργανικών θέσεων που έχουν εγκριθεί: στο υπουργείο Εργασίας μείωση κατά 37%, στο υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης η μείωση φθάνει το 58%, στο υπουργείο Δικαιοσύνης μείωση κατά 28%.

Εξάλλου και με βάση την τελευταία αναθεώρηση του Μνημονίου η Κυβέρνηση υποχρεούται να τοποθετήσει 25.000 κυβερνητικούς υπαλλήλους στο σχέδιο κινητικότητας το 2013, εκ των οποίων τους μισούς έως τα μέσα του 2013. Το σχέδιο κινητικότητας, προβλέπει ότι το μετακινούμενο προσωπικό μπορεί να παραμείνει έως ένα χρόνο με μειωμένο μισθό (υποκαθιστώντας τις αποζημιώσεις απολύσεων), ενώ βρίσκεται στην διαδικασία αναζήτησης νέας εργασίας και επανεκπαίδευσης, που θα βοηθήσει την μετάβαση μεταξύ θέσεων εργασίας, προς τον ιδιωτικό τομέα εάν είναι αναγκαίο.

Τέλος, ορισμένες επιπλέον ρυθμίσεις μείωσης μείωσαν ακόμα περισσότερο το προσωπικό στην εκπαίδευση:

- Μείωση των αναπληρωτών καθηγητών με αύξηση των ωρών διδασκαλίας για τους μόνιμους. (Εγκύκλιος 75266/Δ2/06-07-2011/ΥΠΔΒΜΘ). Ειδικά για τους αναπληρωτές καθηγητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, έγινε μείωση των μηνών απασχόλησης από 9 το 2010 σε 8 το 2011.
- Μείωση του έκτακτου προσωπικού σε ΑΕΙ & ΤΕΙ. Με την Φ9/96401/Ε5/28-9-2011 Υπουργική Απόφαση μειώνεται το έκτακτο εκπαιδευτικό προσωπικό των Τ.Ε.Ι και ΑΣΠΑΙΤΕ σε 1.300 εκτάκτους, από 4.000 εκτάκτους που αριθμούσε το 2010.

Το μέγεθος του Δημόσιου τομέα

Λαμβανομένων υπόψη των διαφορών στις θεσμικές ρυθμίσεις μεταξύ των κρατών μελών, δεν έχει ίσως νόημα ο προσδιορισμός του ιδανικού αριθμού δημοσίων υπαλλήλων και οι απλές συγκρίσεις μεταξύ των κρατών μελών είναι, έως ένα βαθμό, παραπλανητικές. Για παράδειγμα, αν ένα κράτος μέλος προτιμά να αναλάβει εξ' ολοκλήρου την παροχή μιας συγκεκριμένης υπηρεσίας, π.χ. της εκπαίδευσης ή της υγειονομικής περίθαλψης, εξασφαλίζοντας παράλληλα την αντίστοιχη χρηματοδότηση, χρειάζεται περισσότερους δημόσιους υπαλλήλους από άλλα κράτη μέλη που αναθέτουν σημαντικό μέρος από τις υπηρεσίες αυτές στον ιδιωτικό τομέα. Ως εκ τούτου, οποιαδήποτε εκτίμηση επί του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων μπορεί να προσδιοριστεί μόνο αφού ληφθούν υπόψη οι κοινωνικές και πολιτικές ιεραρχήσεις κάθε χώρας σε σχέση με το ρόλο του κράτους και την παραγωγή των δημόσιων αγαθών, και όχι μέσω απλών αριθμητικών διεθνών συγκρίσεων.

Η προσέγγιση των δημοσίων δαπανών ³

Το πιο συνηθισμένο μέτρο που χρησιμοποιείται στην οικονομική βιβλιογραφία για την προσέγγιση του μεγέθους του δημόσιου τομέα είναι το ύψος των δημοσίων δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ. Τα στοιχεία αυτά για τις ευρωπαϊκές χώρες και την περίοδο 2001-2012 δίνονται στον Πίνακα 1. Για την ίδια περίοδο, στο Διάγραμμα 1 απεικονίζεται τόσο για την Ελλάδα όσο και για τον μέσο όρο των 27 χωρών της ΕΕ (ΕΕ-27) το σύνολο των δαπανών της γενικής Κυβέρνησης ως % ΑΕΠ.⁴ Όπως προκύπτει από το διάγραμμα αυτό, έως τα μέσα της δεκαετίας του 2000 το μέγεθος του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα με βάση το δείκτη των δημοσίων δαπανών (ως % του ΑΕΠ) υπολείπεται από το αντίστοιχο μέγεθος του δημόσιου τομέα στις χώρες της ΕΕ-27. Πράγματι, στην περίοδο 2001-2006 οι δαπάνες της γενικής κυβέρνησης στην Ελλάδα ήταν κατά μέσο όρο 45,4% του ΑΕΠ έναντι 46,4% για τον μέσο όρο των χωρών της ΕΕ και 47,2 για τον μέσο όρο των χωρών της ευρωζώνης. Τα επόμενα τρία χρόνια και έως την αρχή της τρέχουσας κρίσης, ακολούθησε μία δραματική αύξηση των δημοσίων δαπανών τόσο για της περισσότερες χώρες της ΕΕ όσο και κυρίως για την Ελλάδα. Έτσι, το 2009 οι δημόσιες δαπάνες της γενικής Κυβέρνησης διαμορφώθηκαν στο 51,0% του ΑΕΠ για τον μέσο όρο των χωρών της ΕΕ-27

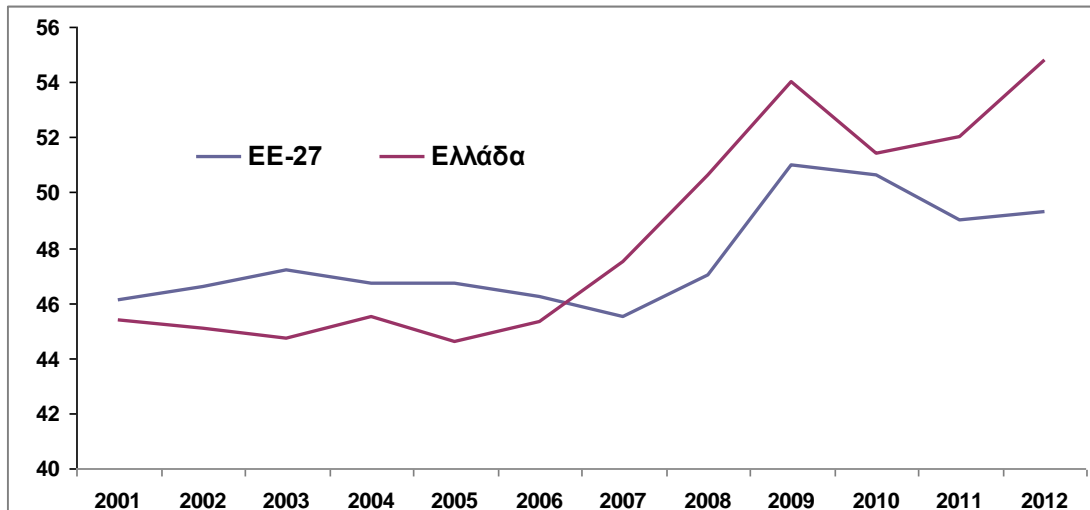
³ Η Eurostat και η αρμόδια Γενική Διεύθυνση ECFIN έχουν θέσει σε λειτουργία ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων για την αναλυτική κατανομή των κρατικών δαπανών.

Βλ. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes>
http://ec.europa.eu/economy_finance/db_indicators/ameco/index_eu.htm

⁴ Οι δαπάνες της γενικής κυβέρνησης ορίζονται αναλυτικά στο ESA95 § 8.99 και περιλαμβάνουν κυρίως: την ενδιάμεση ανάλωση του δημόσιου τομέα, τις επενδύσεις, το εισόδημα εξαρτημένης εργασίας, τους φόρους επί της παραγωγής, τις επιδοτήσεις, το πληρωτέο εισόδημα περιουσίας, τους τρέχοντες φόρους εισοδήματος, περιουσίας, κ.λπ., τις κοινωνικές παροχές, ορισμένες κοινωνικές μεταβιβάσεις, άλλες τρέχουσες μεταβιβάσεις κ.ά.

(Ευρωζώνη: 51,2%) και στο 54,0% για την Ελλάδα. Στην περίοδο των Μνημονίων για την Ελλάδα (2010-12) οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ περιορίστηκαν για τον μέσο όρο των χωρών της ΕΕ (2012: 49,3%), ενώ αντίθετα **η δραματική συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 7,1% το 2011 και 6,4% το 2012 είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των δαπανών της γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό του ΑΕΠ στην περίπτωση της Ελλάδας (2012:54,8%).**

Διάγραμμα 1. Δαπάνες της γενικής Κυβέρνησης, ως % του ΑΕΠ: 2001-12

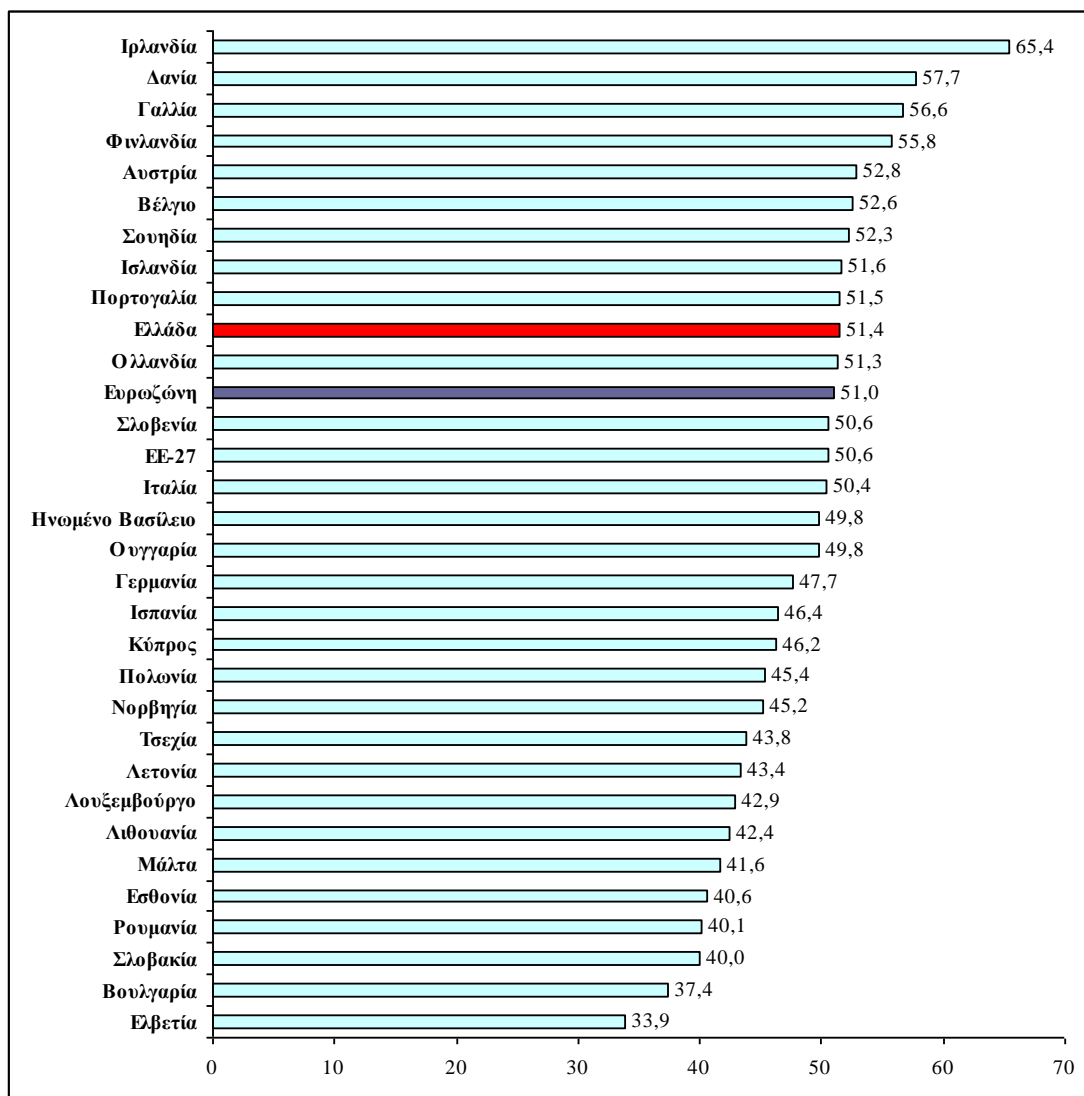

ΠΗΓΗ: Eurostat.

Με άλλα λόγια, από την ανάλυση των στοιχείων των δημοσίων δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες προκύπτει ότι έως την αρχή της τρέχουσας κρίσης και κυρίως έως τα μέσα της δεκαετίας του 2000 η Ελλάδα ανήκε στην ομάδα των ευρωπαϊκών χωρών με μέγεθος δημόσιου τομέα πολύ κοντά στο μέσο όρο των χωρών της ΕΕ. Πράγματι **το σύνολο των δαπανών της γενικής Κυβέρνησης ήταν το 2010 (πρώτο έτος Μνημονίου) για την Ελλάδα 51,4% του ΑΕΠ, όσο περίπου ήταν για το μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης (51,0%) αλλά και για την Ολλανδία (51,3%), την Πορτογαλία (51,5%), την Ισλανδία (51,6%), την Σλοβενία (50,6%) και την Ιταλία (50,4%).** Όπως προκύπτει από το Διάγραμμα 2, υψηλότερο ήταν το 2010 το μερίδιο των δημοσίων δαπανών για τη Σουηδία (52,3%), το Βέλγιο (52,6%), την Αυστρία (52,8%), και κυρίως την Φινλανδία (55,8%), την Γαλλία (56,6%), την Δανία (57,7%) και την Ιρλανδία (65,4%). Αντίθετα, μικρότερο μέγεθος δημόσιου τομέα καταγράφεται για την Βουλγαρία (37,4%), την Σλοβακία (40,0%), την Ρουμανία (40,1%), την Εσθονία (40,6%), την Μάλτα (41,6%) κ.ά. (βλ. Διάγραμμα 2).

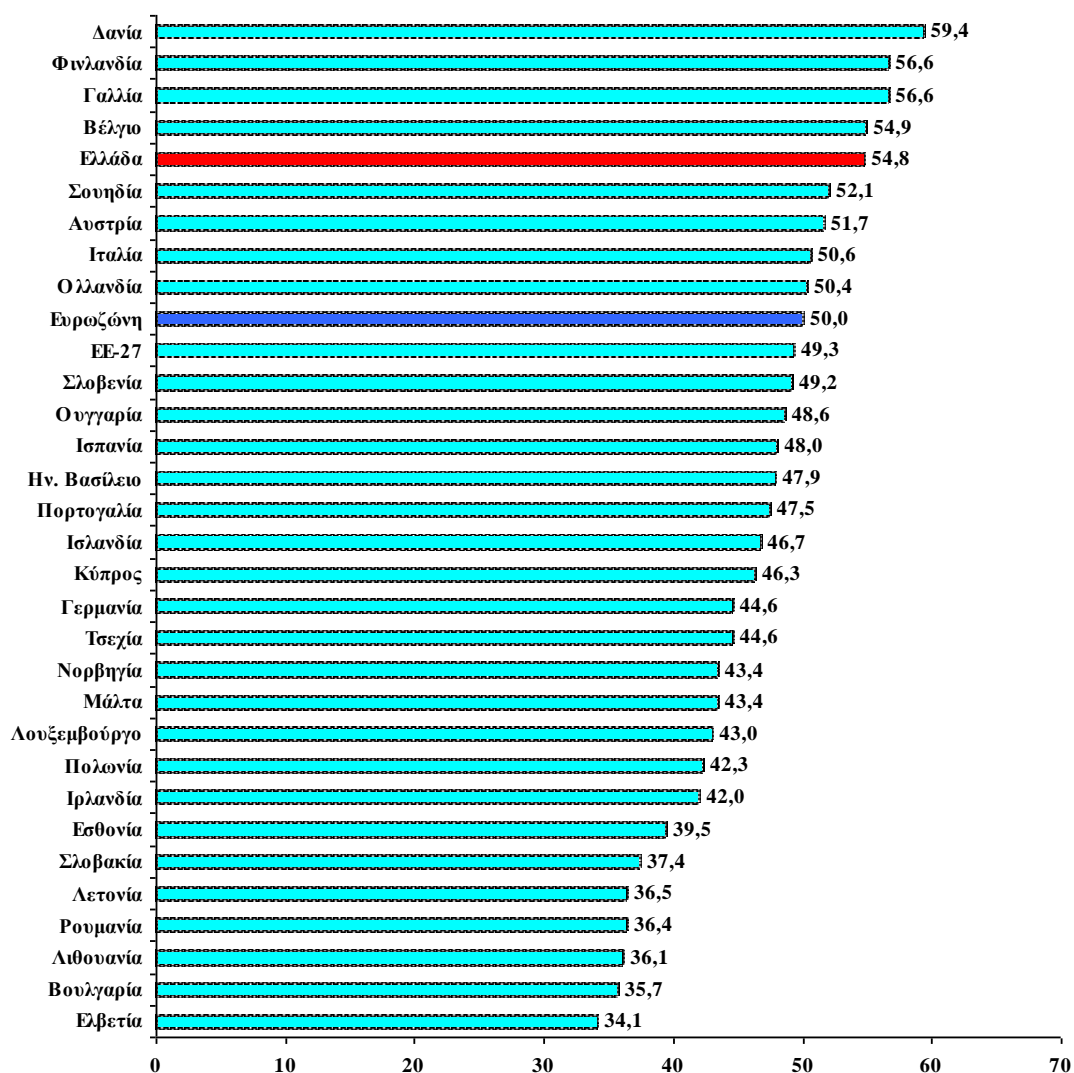
Διάγραμμα 2. Δαπάνες της γενικής Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ) στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες: 2010

ΠΗΓΗ: Eurostat.

Οι δραματικές εξελίξεις και η έντονη ύφεση, στα πλαίσια της προσπάθειας δημοσιονομικής προσαρμογής και των υποχρεώσεων του Μνημονίου στην περίπτωση της Ελλάδας, συνετέλεσαν στο να αυξηθούν σημαντικά οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά τα τρία τελευταία έτη, εντάσσοντας πλέον την Ελλάδα στην ομάδα των χωρών με σχετικά μεγαλύτερο μέγεθος δημόσιου τομέα. Αυτό οφείλεται κυρίως στη δραματική συρρίκνωση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 7,1% το 2011 και 6,4% το 2012, έναντι μικρότερης μείωσης της δημόσιας δαπάνης (σε πραγματικούς όρους) κατά 5,2% και 4,2% αντίστοιχα. Ως αποτέλεσμα, οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν σημαντικά, από 51,4% το 2010 σε 52,0% το 2011 και 54,8% το 2012. Έτσι, με βάση τα στοιχεία για το 2012 που παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 3 η Ελλάδα, απομακρύνεται πλέον από το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ και προσεγγίζει την ομάδα των χωρών της ΕΕ με σχετικά υψηλότερο μέγεθος δημόσιου τομέα, όπως είναι η Σουηδία (52,1%), το Βέλγιο (54,9%), η Γαλλία (56,6% και η Φινλανδία (56,6%).

Διάγραμμα 3. Δαπάνες της γενικής Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ) στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες: 2012

ΠΗΓΗ: Eurostat.

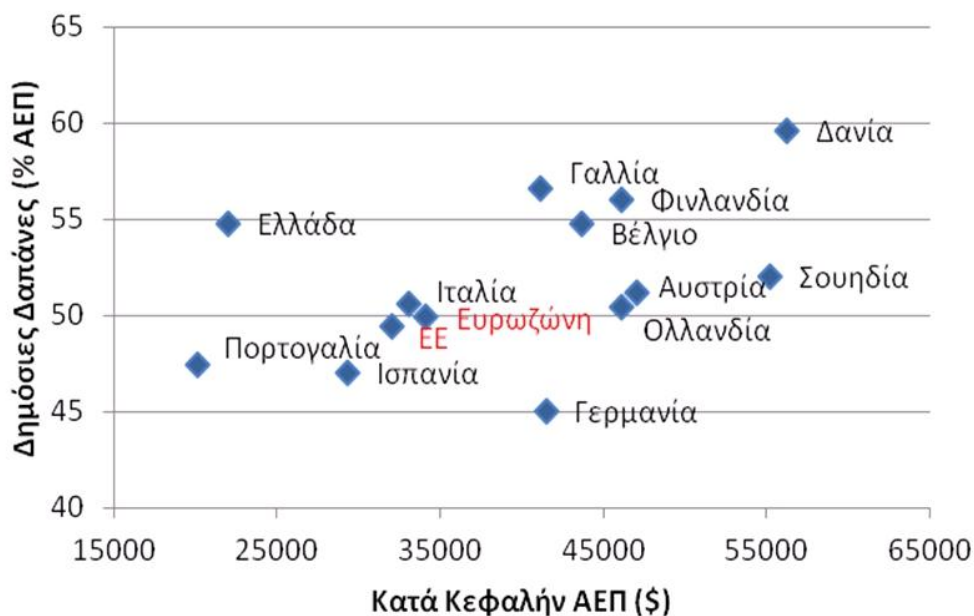
Τέλος, το Διάγραμμα 4 συνδυάζει τον πλούτο μιας οικονομίας ως μία προσέγγιση αυτού με βάση το κατά κεφαλή ΑΕΠ και το ποσοστό αυτού που ξοδεύεται σε δημόσιες δαπάνες για το 2012. Φαίνεται και από το διάγραμμα αυτό πως, με βάση το μέτρο των δημοσίων δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ, η Ελλάδα ανήκει πλέον, μαζί με τις χώρες της Βόρειας Ευρώπης (Δανία, Φινλανδία), το Βέλγιο και τη Γαλλία, στις χώρες με το μεγαλύτερο δημόσιο τομέα στην Ευρώπη. Ο μέσος όρος δημοσίων δαπανών των χωρών της ΕΕ αλλά και της Ευρωζώνης για το 2012 ήταν πολύ κοντά στο 50% του ΑΕΠ (49,3% και 50,0%, αντίστοιχα), ενώ οι δημόσιες δαπάνες του ελληνικού κράτους το 2012 ανήλθαν σε 54.8%.⁵

Δύο παρατηρήσεις θα πρέπει ωστόσο να γίνουν στο σημείο αυτό. Η πρώτη αφορά το εκτεταμένο μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα που σύμφωνα με εκτιμήσεις

⁵ Βλ. επίσης πρόσφατη μελέτη των Πετράκης Π. (Καθηγητής ΕΚΠΑ) με τη συνεργασία της Δανιηλοπούλου Ν. (Οικονομολόγος, MS), Αθήνα, 2013.

μελετών που συχνά έρχονται στη δημοσιότητα ανέρχεται σε ποσοστό περίπου 25%-30%, που είναι υψηλότερο του μέσου όρου των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών (έχουν παραοικονομία περίπου 15%) και κυρίως των χωρών του βορά. Εάν τα μεγέθη του ΑΕΠ συμπεριλάβουν και αυτό το μέγεθος της παραοικονομίας τότε ο μέσος όρος των δημοσίων δαπανών στην Ελλάδα είναι βέβαιο ότι θα βρίσκεται και πάλι πολύ κοντά σε αυτόν των Ευρωπαϊκών χωρών. Η δεύτερη παρατήρηση αφορά στην μεγάλη συρρίκνωση του ΑΕΠ στην Ελλάδα κατά την περίοδο της τρέχουσας κρίσης σε σχέση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, κάτι που έχει οδηγήσει από μόνο του σε αυξημένο ποσοστό συμμετοχής του δημόσιου τομέα στο ΑΕΠ στην περίοδο των Μνημονίων.

Διάγραμμα 4. Μέγεθος δημοσίου τομέα σε επιλεγμένες ευρωπαϊκές οικονομίες: 2012

Πηγή: IMF, Πετράκης Π. και Ν. Δανιηλοπούλου (2013).

Πίνακας 1: Σύνολο δαπανών γενικής Κυβέρνησης στις χώρες της Ευρώπης, ως % GDP: 2001-12

Χώρα	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΕΕ-27	46,1	46,6	47,2	46,7	46,7	46,2	45,5	47,0	51,0	50,6	49,0	49,3
Ευρωζώνη	47,3	47,6	48,1	47,5	47,4	46,8	46,1	47,2	51,2	51,0	49,5	50,0
Βέλγιο	49,1	49,8	51,0	49,2	51,9	48,5	48,2	49,8	53,7	52,6	53,4	54,9
Βουλγαρία	40,6	39,6	39,1	38,6	37,3	34,4	39,2	38,4	41,4	37,4	35,6	35,7
Τσεχία	43,9	45,6	50,0	43,3	43,0	42,0	41,0	41,1	44,7	43,8	43,2	44,6
Δανία	54,2	54,6	55,1	54,6	52,8	51,6	50,8	51,5	58,1	57,7	57,6	59,4
Γερμανία	47,6	47,9	48,5	47,1	46,9	45,3	43,5	44,1	48,2	47,7	45,0	44,6
Εσθονία	34,8	35,8	34,8	34,0	33,6	33,6	34,0	39,7	44,8	40,6	37,7	39,5
Ιρλανδία	33,2	33,5	33,2	33,6	33,9	34,4	36,7	42,7	48,3	65,4	47,1	42,0
Ελλάδα	45,4	45,1	44,7	45,5	44,6	45,3	47,5	50,6	54,0	51,4	52,0	54,8
Ισπανία	38,7	38,9	38,4	38,9	38,4	38,4	39,2	41,5	46,3	46,4	45,9	48,0
Γαλλία	51,7	52,9	53,4	53,3	53,6	53,0	52,6	53,3	56,8	56,6	55,9	56,6
Ιταλία	47,7	47,1	48,1	47,5	47,9	48,5	47,6	48,6	51,9	50,4	49,9	50,6
Κύπρος	38,0	40,0	44,6	42,4	43,1	42,6	41,3	42,1	46,2	46,2	46,0	46,3
Λετονία	35,0	36,0	34,9	35,9	35,8	38,3	36,0	39,1	43,7	43,4	38,4	36,5
Λιθουανία	36,6	34,6	33,0	33,2	33,2	33,5	34,6	37,2	44,9	42,4	38,9	36,1
Λουξεμβούργο	38,1	41,5	41,8	42,6	41,5	38,6	36,3	39,1	44,6	42,9	41,8	43,0
Ουγγαρία	47,8	51,5	49,7	49,1	50,1	52,2	50,7	49,2	51,4	49,8	49,6	48,6
Μάλτα	41,2	41,7	45,6	43,6	43,6	43,2	41,8	43,2	42,5	41,6	41,6	43,4
Ολλανδία	45,4	46,2	47,1	46,1	44,8	45,5	45,3	46,2	51,4	51,3	49,9	50,4
Αυστρία	51,3	50,7	51,3	53,8	50,0	49,1	48,6	49,3	52,6	52,8	50,7	51,7
Πολωνία	43,8	44,3	44,7	42,6	43,4	43,9	42,2	43,2	44,6	45,4	43,4	42,3
Πορτογαλία	43,2	43,1	44,7	45,4	46,6	45,2	44,4	44,8	49,8	51,5	49,4	47,5
Ρουμανία	36,2	35,0	33,5	33,6	33,6	35,5	38,2	39,3	41,1	40,1	39,4	36,4
Σλοβενία	47,3	46,2	46,2	45,7	45,3	44,6	42,4	44,3	49,5	50,6	50,8	49,2
Σλοβακία	44,5	45,1	40,1	37,7	38,0	36,5	34,2	34,9	41,6	40,0	38,3	37,4
Φινλανδία	48,0	49,0	50,3	50,2	50,3	49,2	47,4	49,2	56,1	55,8	55,2	56,6
Σουηδία	54,5	55,6	55,7	54,2	53,9	52,7	51,0	51,7	54,9	52,3	51,5	52,1
Ην. Βασίλειο	39,8	40,9	41,8	42,6	43,3	43,5	43,2	47,0	50,7	49,8	47,9	47,9
Ισλανδία	42,6	44,3	45,6	44,0	42,2	41,6	42,3	57,7	51,0	51,6	47,4	46,7
Νορβηγία	44,1	47,1	48,2	45,1	41,8	40,0	40,3	39,8	46,2	45,2	43,9	43,4
Ελβετία	34,8	36,9	36,3	35,9	35,2	33,2	32,1	32,1	34,1	33,9	33,7	34,1

ΠΗΓΗ: Eurostat.

Η προσέγγιση της απασχόλησης

Μια άλλη προσέγγιση μέτρησης του μεγέθους του δημοσίου τομέα με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία και πρακτική στηρίζεται στον αριθμό των ατόμων που απασχολούνται σε αυτόν. Δηλαδή, προσεγγίζεται από τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων ως ποσοστό των απασχολούμενων ή του εργατικού δυναμικού ή του πληθυσμού μιας χώρας. Όπως ήδη αναφέρθηκε, δυστυχώς, η Eurostat δεν έχει συγκεντρώσει τα στατιστικά στοιχεία για τον συνολικό αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων στα κράτη μέλη της. Επισημαίνεται πάντως, ότι για τους ίδιους ή άλλους λόγους, η συγκέντρωση αξιόπιστων στοιχείων σχετικά με τον αριθμό των δημοσίων υπαλλήλων αποτελεί δύσκολο εγχείρημα όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

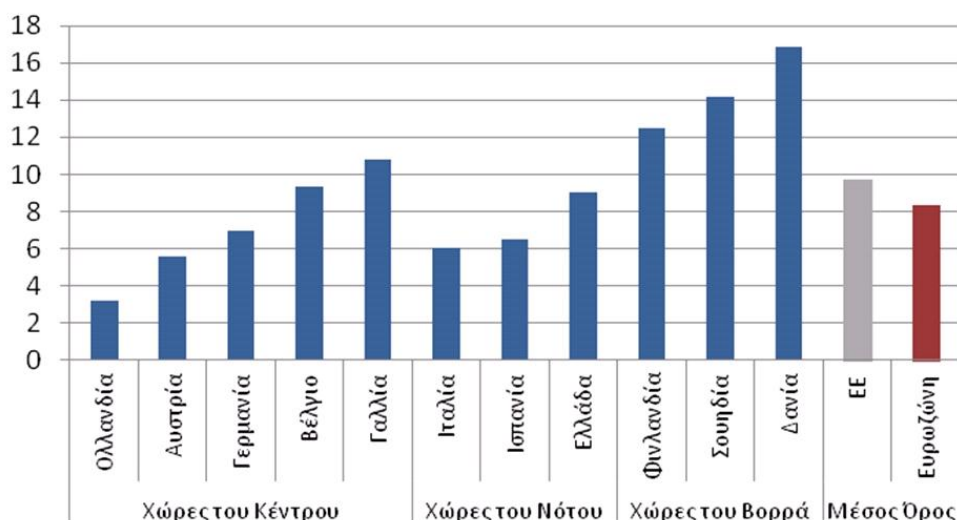
Με βάση τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (ILO), τα οποία παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 5 φαίνεται πως η Ελλάδα, με βάση αυτή την προσέγγιση της απασχόλησης, βρίσκεται λίγο πιο κάτω από το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ (9.7%) και λίγο υψηλότερα από το μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης (8.4%). Το ίδιο προκύπτει και από τα πιο πρόσφατα στοιχεία της Eurostat για τις χώρες της ΕΕ. Με βάση τα στοιχεία αυτά η Ελλάδα βρίσκεται στη μεσαία θέση μεταξύ των χωρών με διαθέσιμα στοιχεία, με την απασχόληση της Γενικής Κυβέρνησης (813,7 χιλιάδες άτομα) να αποτελεί το 2011 το 18,3% του συνόλου της απασχόλησης στη χώρα, ενώ υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης στον Δημόσιο τομέα καταγράφονται για την Κύπρο (18,4% το 2012), το Βέλγιο (18,5%), την Ουγγαρία (19,9%), τη Μάλτα (21,7%), τη Γαλλία (21,8%), την Λετονία (22,0%), την Λιθουανία (24,2%), την Φινλανδία (24,3%) και την Δανία (30,9%). Αντίθετα μικρότερα ποσοστά καταγράφονται για το Λουξεμβούργο (9,4%), τη Γερμανία (10,9%), την Πορτογαλία (12,7%), την Τσεχία (12,9%), την Ιταλία (13,8%), την Ολλανδία (14,3%), την Ισπανία (15,3%), την Βουλγαρία (16,0%) και την Σλοβακία (16,2%).

Κατά συνέπεια και ο δεύτερος δείκτης προσέγγισης του μεγέθους του δημοσίου τομέα δεν καταγράφει δυσανάλογα διαφορετικά μεγέθη στην Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες και κυρίως τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης. Με άλλα λόγια δεν επαληθεύεται από τα στοιχεία αυτά η διάχυτη εντύπωση για έναν υπερτροφικό δημόσιο τομέα στην Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες χώρες.⁶ Πολύ περισσότερο αν λάβει κανείς υπόψη την παραπέρα μείωση της απασχόλησης τα έτη 2012 και 2013.

---

⁶ Οι Πετράκης και Δανιηλοπούλου (*αδημοσίευτη μελέτη, ΕΚΠΑ 2013*) επισημαίνουν ότι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού δημόσιου τομέα είναι το χαμηλό, ουσιαστικά, μορφωτικό επίπεδο των ατόμων που απασχολεί. Σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάζουν για το 2006 (στοιχεία ΓΓ Δημόσιας Διοίκησης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Υπουργείου Εσωτερικών, Δ/ση Ηλεκτρονικής Επεξεργασίας Στοιχείων, Στατιστικά Στοιχεία από Ετήσια Απογραφή 2006, 10/02/2009), η πλειοψηφία των εργαζομένων (67.3%) είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας και υποχρεωτικής εκπαίδευσης (50.1% και 17.2%, αντίστοιχα), ενώ το υπόλοιπο 14.6% και 18.1% είναι απόφοιτοι τεχνολογικής και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, αντίστοιχα.

Διάγραμμα 5. Απασχόληση στο δημόσιο τομέα ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού: 2008

Πηγή: International Labor Organization (ILO), Πετράκης Π. και Ν. Δανιηλοπούλου (2013).

Σε ανάλογα αποτελέσματα καταλήγουν και άλλες μελέτες και συγκρίσεις διεθνών φορέων, κατά τις οποίες η Ελλάδα βρίσκεται σε κάποια από τις μεσαίες θέσεις στη σχετική κατάταξη των χωρών με βάση τα ποσοστά απασχολούμενων στο Δημόσιο τομέα, επί του συνόλου των εργαζομένων της αντίστοιχης χώρας. Τα αποτελέσματα των ερευνών δεν συμπίπτουν απολύτως καθώς διαφέρουν άλλωστε και οι μεθοδολογικές προσεγγίσεις, αλλά ωστόσο συγκλίνουν στο γενικότερο συμπέρασμα ότι το μέγεθος του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα είναι ανάλογο με αυτό των άλλων χωρών. Μεταξύ των μελετών αυτά ενδεικτικά αναφέρεται και η πρόσφατη μελέτη που διενεργήθηκε ως τμήμα της Έκθεσης Ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.⁷ Στην έρευνα αυτή εξετάζονται σε βάθος χρόνου τριών δεκαετιών τα δεδομένα ευρωπαϊκών χωρών. Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 14η θέση, με ποσοστό υπαλλήλων 11,4%, ελάχιστα πάνω από την Ιρλανδία (11%), την Ολλανδία (10,7%) και τη Γερμανία (10,2%), ενώ πολύ περισσότερους δημόσιους υπάλληλους διαθέτει αναλογικά η Γαλλία (21,2%), αλλά και η Μ. Βρετανία (17,8%) και κυρίως οι Σκανδιναβικές χώρες (Σουηδία 30%, Δανία 29%). Από την ίδια έρευνα προκύπτει ότι οι δημόσιες δαπάνες στην Ελλάδα, ως ποσοστό επί του ΑΕΠ, ήταν ανάλογες με τις αντίστοιχες των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών.⁸ Ανάλογα, η μελέτη των εταιρειών Icar Group και Hay Group, η οποία ολοκληρώθηκε την άνοιξη του 2011 για λογαριασμό των υπουργείων Οικονομικών και Εσωτερικών επεσήμανε ότι «Το

⁷ Εκπονήθηκε από το Αυστριακό Ινστιτούτο Οικονομικών Ερευνών και τα Πανεπιστήμια του Στρασβούργου και του Μαγδεμβούργου.

⁸ Παρόμοια αποτελέσματα προκύπτουν και από τη βάση δεδομένων του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας (Laborsta).

μέγεθος της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα στην Ελλάδα συμβαδίζει με το αντίστοιχο μέγεθος των ανεπτυγμένων οικονομικά χωρών, ειδικά της ΕΕ».⁹ Επισημαίνεται τέλος ότι οι προηγούμενες συγκρίσεις, κατά την περίοδο που υλοποιήθηκαν και τα στοιχεία που χρησιμοποιήσαν, δεν λαμβάνουν υπόψη τους τα πλέον πρόσφατα δεδομένα με τη σημαντική συρρίκνωση του δημόσιου τομέα τα δύο τελευταία έτη τόσο σε επίπεδο απασχόλησης, όσο και σε επίπεδο δημοσίων δαπανών και αμοιβών.

Πηγές δεδομένων για την απασχόληση στο δημόσιο

Δύο είναι οι σημαντικότερες πηγές διαθέσιμων στοιχείων για την καταγραφή του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων στη χώρα μας. Η πιο πρόσφατη από τις πηγές αυτές είναι το Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου (<http://apografi.gov.gr>). Η δεύτερη πηγή είναι η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού που υλοποιείται σε σημαντικό δείγμα νοικοκυριών της χώρας από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ). Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικά τα δεδομένα που προκύπτουν από τις πηγές αυτές.

A. Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου (ΜΜΕΔ)

Το Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου υλοποιήθηκε με την Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Οικονομικών (Αριθμ.2/37345/0004/4-6-2010, ΦΕΚ 784/Β') με στόχο την παροχή όλων των απαραίτητων δεδομένων και εφαρμογών στη Δημόσια Διοίκηση για την αποτελεσματικότερη διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού του δημόσιου τομέα. Σύμφωνα με την Απόφαση αυτή υποχρέωση απογραφής έχει το πάσης φύσεως προσωπικό του δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των ΟΤΑ α' και β' βαθμού, και ειδικότερα:¹⁰

- το μόνιμο προσωπικό, το προσωπικό με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου ή ορισμένου χρόνου,
- οι μετακλητοί, ειδικοί σύμβουλοι, ειδικοί συνεργάτες των γραφείων των μελών της Κυβέρνησης και των Υφυπουργών, των γραφείων των Γενικών

---

⁹ Η ανάλυση της μελέτης αυτής επεκτείνεται και στο μισθολογικό κόστος στο Δημόσιο τομέα, επισημαίνοντας ανισότητες ανάμεσα σε διάφορους τομείς του Δημοσίου. Κάνοντας σύγκριση με τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «Η μέση αμοιβή των απασχολούμενων στον Ελληνικό Δημόσιο τομέα είναι χαμηλότερη σε σχέση με τα μέσα ευρωπαϊκά μεγέθη».

¹⁰ Με πιο πρόσφατη κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Οικονομικών (ΔΙΔΑΔ/Φ.81/28/οικ. 22624/28-9-2012, ΦΕΚ 2658/Β') προβλέφθηκε και η απογραφή του προσωπικού των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου στο Μητρώο Ανθρώπινου Δυναμικού Ελληνικού Δημοσίου η οποία βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη. Πάντως στα στοιχεία που παρουσιάζονται στη συνέχεια δεν περιλαμβάνεται το προσωπικό των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου το οποίο θα ενταχθεί στο αμέσως προσεχές διάστημα.

- και Ειδικών Γραμματέων, των γραφείων Προέδρων και Αντιπροέδρων των Ν.Π.Δ.Δ.,
- οι επί θητεία υπάλληλοι, οι υπάλληλοι κατηγορίας ειδικών θέσεων, οι δικηγόροι με έμμισθη εντολή,
  - το μόνιμο εκπαιδευτικό προσωπικό πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και οι αναπληρωτές και οι ωρομίσθιοι εκπαιδευτικοί. Το πάσης φύσεως διδακτικό και βοηθητικό διδακτικό προσωπικό των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, καθώς και το πάσης φύσεως διδακτικό προσωπικό των Σχολών του δημοσίου και των Ν.Π.Δ.Δ.,
  - οι δικαστικοί λειτουργοί και το κύριο προσωπικό του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και του Ελεγκτικού Συνεδρίου,
  - το προσωπικό των Υπουργείων Εθνικής Άμυνας και Προστασίας του Πολίτη, τα μόνιμα στελέχη των ενόπλων δυνάμεων, της Ελληνικής Αστυνομίας, του Πυροσβεστικού και Λιμενικού Σώματος, το προσωπικό της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών, το επί θητεία και με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου στρατιωτικό και ένστολο
  - οι ιατροί του Εθνικού Συστήματος Υγείας, οι μόνιμοι ιατροί, οι ιατροί υπηρεσίας υπαίθρου, καθώς και οι επικουρικοί ιατροί.
  - οι κληρικοί όλων των βαθμίδων και το προσωπικό της Εκκλησίας της Ελλάδος και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου που υπάγονται στην εποπτεία Αυτής,
  - οι διπλωματικοί υπάλληλοι του Υπουργείου Εξωτερικών,
  - οι διοικητές, υποδιοικητές, πρόεδροι και αντιπρόεδροι των Ν.Π.Δ.Δ, οι πρόεδροι, αντιπρόεδροι και τα μέλη των ανεξάρτητων διοικητικών αρχών,
  - τα αιρετά όργανα των Ο.Τ.Α. Α΄ και Β΄ βαθμού, το λοιπό πάσης φύσεως προσωπικό των φορέων του δημοσίου, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου και των ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού,
  - τα μέλη της Κυβέρνησης και οι Υφυπουργοί, καθώς και οι Γενικοί και Ειδικοί Γραμματείς, το προσωπικό της Βουλής και οι Ειδικοί και Επιστημονικοί Συνεργάτες των Βουλευτών.
  - Τα φυσικά πρόσωπα που απασχολούνται στο δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. και την Τοπική Αυτοδιοίκηση με οποιοδήποτε τύπου σύμβαση έμμισθης εντολής, μίσθωσης έργου ή παροχής ανεξάρτητων υπηρεσιών. Τα φυσικά πρόσωπα που δεν αποτελούν τακτικό ή έκτακτο προσωπικό των φορέων αλλά λαμβάνουν αποδοχές ή αμοιβές μέσω της Ενιαίας Αρχής Πληρωμής.

Με βάση την προηγούμενη λίστα στα στοιχεία του Μητρώου Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου περιλαμβάνεται το κάθε είδους και σχέσης (τακτικό, μόνιμο, έκτακτο, ωρομίσθιο, αιρετοί, μετακλητοί, πρακτική άσκηση κ.λπ.) προσωπικό των Υπουργείων, των Ανεξάρτητων Αρχών, των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, των ΟΤΑ Α΄ και Β΄ Βαθμού και των εποπτευόμενων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου. Είναι βέβαιο ότι η δημιουργία του Μητρώου Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου αποτελεί ένα καινοτόμο έργο με υψηλές τεχνικές προδιαγραφές που είναι πλέον σε θέση να παρέχει στοιχεία τα οποία μπορούν να αποτελέσουν τη βάση υλοποίησης ενός εξαιρετικά σημαντικού εργαλείου διαχείρισης προσωπικού του Δημοσίου.

Για την καλύτερη κατανόηση, ανάλυση και ερμηνεία των στοιχείων αυτών θα πρέπει να γίνουν ορισμένες ποιοτικές επισημάνσεις:

Πρώτον, τα αρχικά στοιχεία της απογραφής ήταν κατά δήλωση και κατά συνέπεια μπορεί να εμφανίζουν κάποιες διαφορές σε σχέση με τα πραγματικά. Μπορεί να έχουν απογραφεί άτομα, από παρανόηση ή σκόπιμα, που δεν είχαν υποχρέωση να απογραφούν (π.χ. συνταξιούχοι του δημοσίου, συμβασιούχοι των οποίων η σύμβαση έχει λήξει, εργαζόμενοι σε ΔΕΚΟ), ενώ όμοια, μπορεί να μην έχουν απογραφεί, αμειβόμενοι του δημοσίου που είχαν την υποχρέωση να απογραφούν. (π.χ. αμειβόμενοι από ειδικούς λογαριασμούς, υπάλληλοι που απουσίαζαν σε άδεια).

Δεύτερον, τα στοιχεία υπόκεινται σε διαρκή επικαιροποίηση. Οι Διευθύνσεις Προσωπικού των φορέων είναι υπεύθυνες για τη διαρκή επικαιροποίηση των στοιχείων μέσα στις εφαρμογές του Μητρώου και τυχόν σφάλματα που εντοπίζονται, διορθώνονται αναδρομικά.¹¹ Τα αρχικά στοιχεία της απογραφής βελτιώθηκαν σημαντικά με τη διασταύρωση των δεδομένων με την Ενιαία Αρχή Πληρωμών και μετά την επιβεβαίωσή τους από τις αρμόδιες διευθύνσεις διοικητικού. Πράγματι, από το τέλος του 2012 το Μητρώο Μισθοδοτούμενων έχει διασυνδεθεί με την Ενιαία Αρχή Πληρωμής.¹² Αυτό οδήγησε στην απογραφή μισθοδοτούμενων που είτε δεν ήταν υπόχρεοι απογραφής, είτε δεν είχαν απογραφεί για οποιοδήποτε λόγο.

Τρίτον, επισημαίνεται ότι στο έκτακτο προσωπικό περιλαμβάνονται και μισθοδοτούμενοι που προσλαμβάνονται στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων και αυτοχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και έτσι δεν επιβαρύνουν τον τακτικό προϋπολογισμό.

Τέταρτον, προς το παρόν στα διαθέσιμα στοιχεία τα οποία παρουσιάζονται αναλυτικά στη συνέχεια δεν περιλαμβάνεται το προσωπικό των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου το οποίο θα ενταχθεί στο αμέσως προσεχές διάστημα.

Τέλος, εκφράζεται η άποψη ότι πολλοί Δημόσιοι υπάλληλοι ή και πολιτικά πρόσωπα, είναι πιθανό να απογράφηκαν, στο αρχικό τουλάχιστον σύστημα, δύο ή και περισσότερες φορές, αφού ενδέχεται να πληρώνονται από περισσότερους διαφορετικούς Δημόσιους Φορείς. Για παράδειγμα, οι Ανταποκριτές του Ο.Γ.Α. σε όλους τους Δήμους της Ελλάδας, είναι πιθανό να απογράφηκαν ως υπάλληλοι του Δήμου που εργάζονται, αλλά και ως υπάλληλοι του Ο.Γ.Α. Επίσης, οι ιατροί του ΕΣΥ

---

¹¹ Με βάση την Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης και Οικονομικών (ΦΕΚ 784/Β' 2010, Άρθρο 4 – Δικαιώματα Χρήσης) «οι Διευθύνσεις Διοικητικού/ Προσωπικού υποχρεούνται να εισάγουν τα στοιχεία των νεοδιορισζομένων και των με οποιαδήποτε μορφή νέων απασχολούμενων στην οικεία υπηρεσία, καθώς και να επικαιροποιούν άμεσα τα στοιχεία των υπηρετούντων υπαλλήλων της αρμοδιότητάς τους, μετά από κάθε υπηρεσιακή μεταβολή».

¹² Το Μητρώο Μισθοδοτούμενων έχει διασυνδεθεί με την Ενιαία Αρχή Πληρωμής στο πλαίσιο της υλοποίησης των σχετικών διατάξεων σύμφωνα με τις οποίες υπόχρεοι απογραφής είναι πλέον και τα φυσικά πρόσωπα που δεν αποτελούν τακτικό ή έκτακτο προσωπικό αλλά λαμβάνουν αποδοχές μέσω της Ενιαίας Αρχής Πληρωμής. Πράγματι, από την 1η Οκτωβρίου 2012, σε πραγματικό χρόνο πραγματοποιείται διασταύρωση των Ηλεκτρονικών Αναλυτικών Μισθοδοτικών Καταστάσεων που υποβάλλονται στην Ενιαία Αρχή Πληρωμής με το Μητρώο Ανθρώπινου Δυναμικού Ελληνικού Δημοσίου (Απογραφή).

που είναι και ελεγκτές του ΟΓΑ ή του ΟΠΑΔ. Όμοια, υπάρχουν πολλά πολιτικά πρόσωπα, όπως Δήμαρχοι, Αντιδήμαρχοι, Δημοτικοί Σύμβουλοι, Μέλη Διοικητικών Συμβουλίων, οι οποίοι επίσης ενδέχεται να απογράφηκαν και ως πολιτικά πρόσωπα, αλλά και στις Υπηρεσίες όπου και κανονικά απασχολούνται.

B. Στοιχεία Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) της ΕΛΣΤΑΤ

Μία δεύτερη σημαντική πηγή στοιχείων για την απασχόληση στο Δημόσιο τομέα αποτελούν οι Έρευνες Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ) που διεξάγονται σε τριμηνιαία βάση από το 2008 (παλαιότερα μόνο κατά το β' τρίμηνο κάθε έτους) από την ΕΛΣΤΑΤ. Βασικός σκοπός της ΕΕΔ είναι η συγκέντρωση αναλυτικών στοιχείων απασχόλησης και ανεργίας των μελών των νοικοκυριών ηλικίας 15 ετών και άνω. Ειδικότερα επιδιώκεται: Πρώτον, η αναλυτική καταγραφή της κατάστασης απασχόλησης του πληθυσμού των μελών του νοικοκυριού ηλικίας 15 ετών και άνω σε συνδυασμό με το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης στο σύνολο της χώρας και κατά περιφέρειες. Δεύτερον, η μελέτη της διάρθρωσης του εργατικού δυναμικού (απασχολούμενοι, άνεργοι) κατά κλάδους οικονομικής δραστηριότητας, ομάδες ατομικών επαγγελματιών, θέση στο επάγγελμα, ώρες εργασίας κ.λπ. Τρίτον, η παρακολούθηση της χρονικής διάρκειας της ανεργίας, σε συνδυασμό με το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης, την περιοχή και ορισμένα χαρακτηριστικά της τελευταίας τους εργασίας όπως κλάδος οικονομικής δραστηριότητας και ομάδες ατομικών επαγγελματιών. Τέταρτον, η μελέτη της κατάστασης απασχόλησης των μελών του νοικοκυριού ένα χρόνο πριν, η μελέτη της ύπαρξης ή μη δεύτερης εργασίας για τους απασχολούμενους κ.λπ.¹³

Το μέγεθος του τριμηνιαίου δείγματος των ΕΕΔ ανέρχεται περίπου σε 30.000 νοικοκυριά και εναλλάσσεται (αντικαθίσταται) κατά το 1/6 του σε κάθε επόμενο τρίμηνο, το οποίο συνεπάγεται τη διενέργεια 120.000 τουλάχιστον συνεντεύξεων ετησίως.¹⁴

Με στόχο την ανάλυση της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα κατά την περίοδο των Μνημονίων στην παρούσα ενότητα αξιοποιούνται τα αναλυτικά στοιχεία των ΕΕΔ για την περίοδο 2008-2013. Με δεδομένο ότι τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα στοιχεία αναφέρονται στο α' τρίμηνο του 2013 η ανάλυση για κάθε έτος περιορίστηκε για λόγους συγκρισιμότητας στο εν λόγω τρίμηνο. Έτσι αναλύθηκε το δείγμα των ΕΕΔ για το α' τρίμηνο των ετών 2008 έως 2013 ως προς τα παρακάτω δύο βασικά ερωτήματα της έρευνας.

---

¹³ Αξίζει τέλος να σημειωθεί ότι κάθε χρόνο την ΕΕΔ συνοδεύουν ειδικές επικεντρωμένου στόχου έρευνες (ανάπτυξη και διενέργεια modules με επικεντρωμένο στόχο). Για παράδειγμα οι έρευνες αυτές αφορούν την φροντίδα παιδιών και ηλικιωμένων (2005), τη μετάβαση από την απασχόληση στη σύνταξη (2006), τα εργατικά ατυχήματα και συνθήκες υγείας στο χώρο εργασίας (2007) και την απασχόληση των μεταναστών (2008).

¹⁴ Σημειώνεται ότι η μεθοδολογία συλλογής πληροφοριών της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού αναμορφώθηκε ριζικά το 2004, ενώ επίσης από το 2004 και εξής τα μικροδεδομένα είναι διαθέσιμα από την ΕΛΣΤΑΤ με τη μορφή "κυλιόμενου δείγματος" (rotating panel), καθώς κάθε μέλος του δείγματος συμμετέχει στην έρευνα επί έξι συνεχόμενα τρίμηνα ("κύματα").

(α) Το ιδιοκτησιακό καθεστώς της επιχείρησης στην οποία απασχολείται ο κάθε ερωτώμενος στην έρευνα. Με βάση της ερώτηση αυτή το ιδιοκτησιακό καθεστώς αναλύεται σε Δημόσια υπηρεσία, ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμός, Δήμος ή Κοινότητα ή Δημοτική Επιχείρηση, Δημόσια Επιχείρηση Κοινής Ωφέλειας, Κρατική τράπεζα, Άλλη Επιχείρηση ελεγχόμενη από το Δημόσιο, και φυσικά Επιχείρηση του Ιδιωτικού Τομέα.

(β) Στο τέλος του ερωτηματολογίου της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού – και μόνο προς τα εργαζόμενα μέλη του νοικοκυριού με την ιδιότητα του μισθωτού – υποβάλλεται ερώτημα σε σχέση με τις καθαρές μηνιαίες αποδοχές τους. Το σχετικό ερώτημα διατυπώνεται ως εξής: «Ποιες είναι συνολικά οι καθαρές μηνιαίες αποδοχές σας από την κύρια εργασία, συμπεριλαμβανόμενων και των πρόσθετων αμοιβών (αφορά αποδοχές του τελευταίου μήνα);». Οι απαντήσεις στο ερώτημα αυτό δίνονται με βάση κλιμάκια αμοιβών. Αυτή η πληροφορία αξιοποιείται για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης, αν και πρέπει να επισημανθεί ότι οι ομαδοποιημένες πληροφορίες δεν είναι οι πλέον ενδεδειγμένες για την ανάλυση των μισθολογικών εξελίξεων στο Δημόσιο τομέα και έτσι το θέμα αυτό αναλύεται πιο διεξοδικά στη βάση άλλων στοιχείων (Εθνικών Λογαριασμών, Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους κ.ά.).

Βασικές διαπιστώσεις για την απασχόληση στο Δημόσιο τομέα από τα διαθέσιμα στοιχεία του ΜΜΕΔ.

Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία, που προέρχονται από το Μητρώο Μισθοδοτούμενων του Ελληνικού Δημοσίου και παρουσιάζονται στον Πίνακα 2, προκύπτει ότι τον Ιούλιο του 2013 **το σύνολο του τακτικού και λοιπού προσωπικού του δημόσιου τομέα (χωρίς τα ΝΠΙΔ) ανήλθε σε 681.765 άτομα**. Ειδικότερα, περίπου το 90% από αυτά αφορά τακτικό προσωπικό των Υπουργείων, Ανεξάρτητων Αρχών, ΝΠΔΔ και ΟΤΑ το οποίο ανήλθε συνολικά στις 610.275 άτομα πλέον 3.826 άτομα τακτικού προσωπικού που βρίσκονταν σε ειδική κατάσταση (αργία, κινητικότητα και μετακινήσεις υπό εξέλιξη). Το υπόλοιπο 9,9% ή 67.664 άτομα αφορά το μη τακτικό προσωπικό των συμβασιούχων ορισμένου χρόνου ή έργου καθώς και τους αιρετούς και μετακλητούς υπαλλήλους.¹⁵

Από την ανάλυση των στοιχείων αυτών προκύπτουν τα εξής:

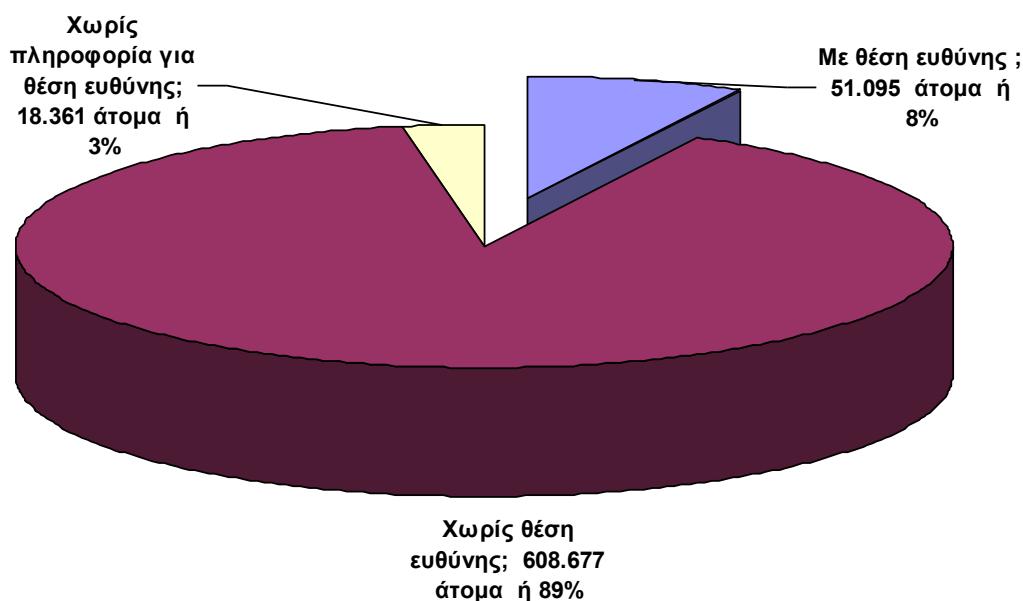
Πρώτον, με βάση την **κατανομή ανά φορέα** φαίνεται ότι τα υπουργεία και οι δημόσιοι φορείς απασχολούν το 80,3% των εργαζομένων, οι ΟΤΑ το 18,5%, ενώ ένα πολύ μικρό ποσοστό (1,3%) απασχολείται από τις ανεξάρτητες αρχές και τις

---

¹⁵ Περιλαμβάνεται το προσωπικό των Υπουργείων, των Ανεξάρτητων Αρχών, των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων, των ΟΤΑ Α' και Β' Βαθμού και των εποπτευόμενων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου. Πρόκειται τόσο για το τακτικό προσωπικό του δημοσίου τομέα, δηλαδή των μόνιμων υπαλλήλων, των υπαλλήλων με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, των απασχολούμενων με έμμισθη εντολή και των υπαλλήλων επί θητεία, όσο και για το έκτακτο προσωπικό, δηλαδή το προσωπικό με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, σύμβαση έργου, ωρομίσθιους και επί θητεία χωρίς δυνατότητα μονιμοποίησης, τους αιρετούς, τους μετακλητούς υπαλλήλους καθώς και λοιπές κατηγορίες.

αποκεντρωμένες διοικήσεις (Πίνακας 3). Ο μεγαλύτερος αριθμός δημοσίων υπαλλήλων που αποτελούσαν τακτικό προσωπικό τον Ιούλιο του 2013 καταγράφεται στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (183.765 άτομα), στους ΟΤΑ (91.409), στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας (90.125), το Υπουργείο Υγείας (89.643) και το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη (63.429). Το μισθοδοτούμενο - μη τακτικό προσωπικό ανέρχεται συνολικά στις 67.664, εκ των οποίων 46.227 αφορά συμβάσεις ορισμένου χρόνου - συμβάσεις έργου ή ωρομίσθιους, 13.074 αιρετούς, 1.686 μετακλητούς υπαλλήλους και 6.677 άλλες ειδικές περιπτώσεις. Επισημαίνεται ότι στον προηγούμενο συνολικό αριθμό (681.765 άτομα) του τακτικού και λοιπού προσωπικού του δημόσιου τομέα (χωρίς τα ΝΠΙΔ) συμπεριλαμβάνεται και το ένστολο προσωπικό των στρατιωτικών του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας (65 περίπου χιλιάδες) καθώς και το ένστολο προσωπικό των αστυνομικών, λιμενικών και πυροσβεστών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη (60 περίπου χιλιάδες).

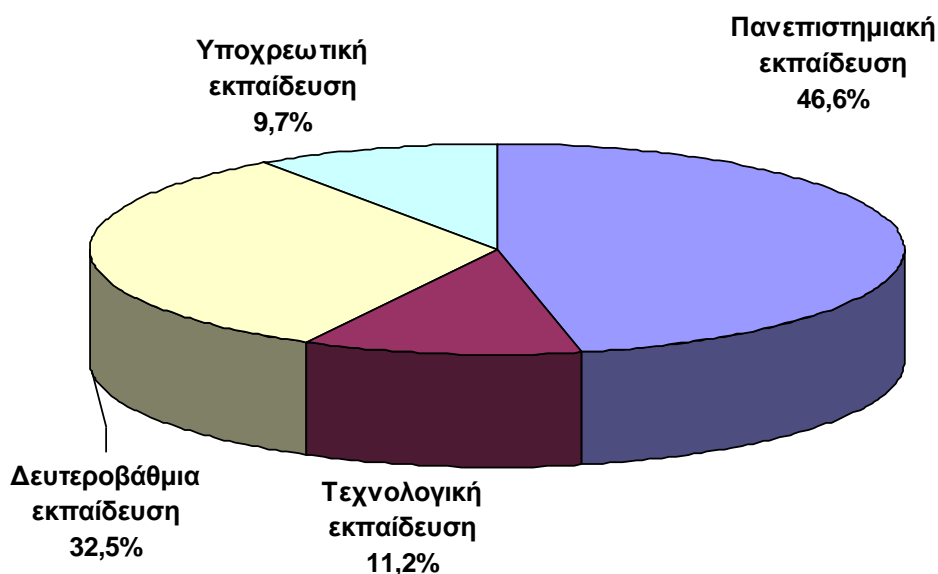
Διάγραμμα 6. Μισθοδοτούμενοι Ελληνικού Δημοσίου ανά θέση ευθύνης: Ιούλιος 2013

Πηγή: Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου, Ιούλιος 2013.

Δεύτερον, μόνο το 7,5% των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα (τακτικό και μη τακτικό προσωπικό) ή 51,1 χιλιάδες άτομα κατέχουν κάποια **θέση ευθύνης**, (Διευθυντής, προϊστάμενος Τμήματος κ.λπ.) ενώ το συντριπτικό ποσοστό (89,8%) των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα ή 608,7 χιλιάδες άτομα δεν έχουν κάποια θέση ευθύνης (Πίνακας 4, Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 7. Εκπαιδευτικό επίπεδο εργαζομένων στο δημόσιο τομέα, ποσοστιαία κατανομή: Ιούλιος 2013

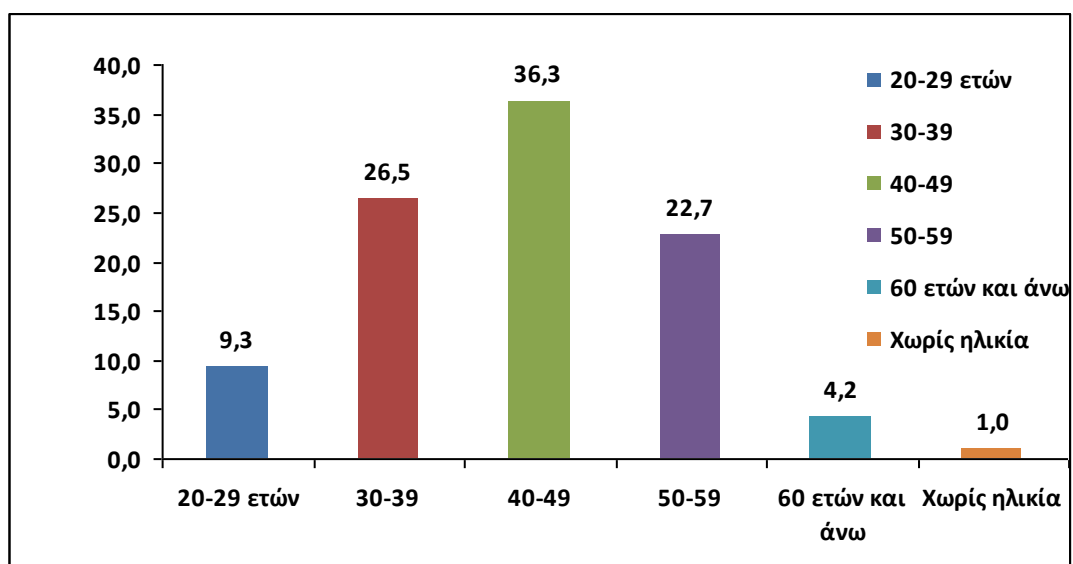

Πηγή: Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου, Ιούλιος 2013.

Τρίτον, σε σχέση με το **επίπεδο εκπαίδευσης**, το 57,8% των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα (για τους οποίους έχει καταγραφεί το επίπεδο εκπαίδευσης) είναι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (46,6% πανεπιστημιακής και 11,2% τεχνολογικής εκπαίδευσης), ενώ το ποσοστό των αποφοίτων της δευτεροβάθμιας και της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έχει υποχωρήσει στο 32,5% και στο 9,7% αντίστοιχα (Πίνακας 5, Διάγραμμα 7). Με βάση τα στοιχεία αυτά το επίπεδο εκπαίδευσης των δημοσίων υπαλλήλων έχει διαχρονικά βελτιωθεί σημαντικά και είναι πλέον μάλλον υψηλό, σε σχέση με αυτό που έχει καταγραφεί από παλαιότερες μελέτες. Για παράδειγμα, οι Πετράκης και Δανιηλοπούλου (2013) καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του ελληνικού δημόσιου τομέα είναι το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των ατόμων που απασχολεί, σύμφωνα με στοιχεία που παρουσιάζουν για το 2006.

Τέταρτον, το μεγαλύτερο ποσοστό (36%) των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα είναι **ηλικίας** 40-49 ετών, οι εργαζόμενοι ηλικίας 30-39 ετών αποτελούν το 26,5%, οι εργαζόμενοι ηλικίας 50-59 ετών το 22,7%, ενώ οι άνω των 60 ετών είναι μόλις το 4,2% (Πίνακας 6, Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8. Κατανομή (%) των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα κατά ομάδα ηλικίας: Ιούλιος 2013

Πηγή: Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου, Ιούλιος 2013.

Πίνακας 2: Μισθοδοτούμενοι Ελληνικού Δημοσίου: Δεκέμβριος 2012 - Ιούλιος 2013

Κατηγορία	2012				2013				Ιούλιος
	Δεκέμβριος	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος		
Τακτικό Προσωπικό									
ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΟΙ - ΠΟΛΙΤΕΙΑΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	98	97	97	97	97	96	97	97	98
ΒΟΥΛΗ	1.222	1.176	1.188	1.187	1.188	1.187	1.188	1.188	1.188
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ	1.765	1.762	1.762	1.761	1.758	1.761	1.755	1.755	1.769
Γ.Γ. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ / Γ. Γ. ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ	506	502	502	499	498	495	481	480	480
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	933	922	921	919	916	917	915	915	908
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ									8.015
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ	92.756	92.353	91.833	91.550	91.249	90.558	90.367	90.125	90.125
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ									1.839
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ									183.765
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ	974	952	970	961	956	959	953	953	951
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ	17.463	17.286	17.210	17.175	17.137	17.091	17.025	17.025	16.939
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ	2.062	2.048	2.048	2.026	2.038	2.040	2.041	2.041	2.041
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΓΕΙΑΣ	94.189	93.604	93.517	93.254	90.419	90.194	89.911	89.911	89.643
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ									5.403
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ	677	673	672	672	671	670	668	668	666
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	15.323	15.266	15.230	15.202	15.198	15.177	15.119	15.119	15.311
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ	16.453	16.089	15.693	15.722	18.204	18.143	17.997	17.997	17.886
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗΣ	136	135	135	135	135	132	132	132	138
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ ΚΑΙ ΑΙΓΑΙΟΥ	8.471	8.425	8.357	8.339	8.310	8.303	8.264	8.264	8.259
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ	64.069	63.981	63.841	63.640	63.538	63.471	63.250	63.250	63.429
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΦΙΜΩΝ	2.432	2.414	2.412	2.406	2.394	2.386	2.374	2.374	2.363
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	1.052	1.050	1.044	1.039	1.035	1.034	1.026	1.026	1.013
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΙΣ	6.785	6.720	6.717	6.716	6.703	6.692	6.667	6.667	6.637
ΟΤΑ	94.343	93.877	93.723	93.528	93.243	93.038	92.819	92.819	91.409
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ, ΑΝΤΑΓ/ΤΑΣ, ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΩΝ	8.155	8.066	8.086	8.072	7.356	7.340	7.327	7.327	
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ	195.624	195.393	195.224	195.181	195.728	195.527	194.289	194.289	
ΑΡΓΙΑ	833	876	880	902	943	960	964	964	950
ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ	2.288	2.004	1.927	1.929	1.865	1.861	1.858	1.858	1.091
ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΧΟΥΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΘΕΙ	381	305	334	229	192	194	1.241	1.241	1.785
Σύνολο	628.990	625.976	624.323	623.141	621.771	620.226	618.728	618.728	614.101
Αριθμός Μισθοδοτούμενων - Μη Τακτικό Προσωπικό									
Ορισμένου χρόνου - συμβάσεις έργου - ιερομόναχοι	53.536	54.875	55.830	56.595	58.256	59.837	46.004	46.004	46.227
Αιρετοί	12.030	12.171	12.275	12.572	12.840	12.915	13.029	13.029	13.074
Μετακλητοί	1.889	1.791	1.820	1.826	1.802	1.806	1.687	1.687	1.686
Ειδικές Περιπτώσεις	3.906	4.808	5.332	6.081	6.531	6.990	7.183	7.183	6.677
Σύνολο	71.361	73.645	75.257	77.074	79.429	81.548	67.903	67.903	67.664
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	700.351	699.621	699.580	700.215	701.200	701.774	686.631	686.631	681.765

Πηγή: Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου, Ιούλιος 2013.

Πίνακας 3: Μισθοδοτούμενοι Ελληνικού Δημοσίου ανά φορέα: Ιούλιος 2013

	Τακτικό προσωπικό ¹		Μη τακτικό προσωπικό ²		Συνολικό προσωπικό (τακτικό και μη τακτικό) ³	
	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)
ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΑΡΧΕΣ	1.772	0,29	121	0,18	1.893	0,28
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΙΣ	6.620	1,09	83	0,12	6.703	0,99
ΟΤΑ	90.336	14,82	34.858	50,97	125.194	18,46
ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	511.016	83,81	33.327	48,73	544.343	80,27
ΣΥΝΟΛΟ	609.744	100,00	68.389	100,00	678.133	100,00

Πηγή: Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου, Ιούλιος 2013.

1. Περιλαμβάνονται οι μόνιμοι υπάλληλοι/λειτουργοί, οι υπάλληλοι με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, οι απασχολούμενοι με έμμισθη εντολή και οι υπάλληλοι επί θητεία που μονιμοποιούνται με την λήξη της (Μέλη ΔΕΠ, Ιατροί ΕΣΥ, Ειδικοί Φρουροί).

2. Περιλαμβάνεται το έκτακτο προσωπικό, δηλαδή το προσωπικό με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου, σύμβαση έργου, ωρομίσθιους και επί θητεία χωρίς δυνατότητα μονιμοποίησης, τους αιρετούς, τους μετακλητούς υπαλλήλους καθώς και λοιπές κατηγορίες μισθοδοτούμενων (πρακτική άσκηση κ.α.) Επισημαίνεται ότι στο έκτακτο προσωπικό περιλαμβάνονται και μισθοδοτούμενοι που προσλαμβάνονται στο πλαίσιο συγχρηματοδοτούμενων και αυτοχρηματοδοτούμενων προγραμμάτων και έτσι δεν επιβαρύνουν τον τακτικό προϋπολογισμό.

3. Δεν περιλαμβάνεται το προσωπικό των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου το οποίο θα ενταχθεί στο αμέσως προσεχές διάστημα.

Πίνακας 4: Μισθοδοτούμενοι Ελληνικού Δημοσίου ανά θέση ευθύνης: Ιούλιος 2013

	Τακτικό προσωπικό		Μη τακτικό προσωπικό		Συνολικό προσωπικό (τακτικό και μη τακτικό)	
	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)
Με θέση ευθύνης	48.940	8,0	2.155	3,2	51.095	7,5
Χωρίς θέση ευθύνης	545.258	89,4	63.419	92,7	608.677	89,8
Χωρίς πληροφορία για θέση ευθύνης	15.546	2,5	2.815	4,1	18.361	2,7
ΣΥΝΟΛΟ	609.744	100,0	68.389	100,0	678.133	100,0

Πηγή: Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου, Ιούλιος 2013.

Πίνακας 5: Μισθοδοτούμενοι Ελληνικού Δημοσίου ανά επίπεδο εκπαίδευσης:
Ιούλιος 2013

	Τακτικό προσωπικό		Μη τακτικό προσωπικό		Συνολικό προσωπικό (τακτικό και μη τακτικό)	
	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)
Ανευ κατηγορίας εκπαίδευσης	19.954	3,3	7.536	11,0	27.490	4,1
Ειδικών θέσεων	67.901	11,1	11.254	16,5	79.155	11,7
ΕΕΠ	884	0,1	201	0,3	1.085	0,2
Πανεπιστημιακή εκπαίδευση	245.730	40,3	19.120	28,0	264.850	39,1
Τεχνολογική εκπαίδευση	59.012	9,7	4.355	6,4	63.367	9,4
Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	173.425	28,5	11.269	16,5	184.694	27,3
Υποχρεωτική εκπαίδευση	42.120	6,9	13.059	19,1	55.179	8,1
Χωρίς πληροφορία εκπαιδευς	64	0,0	1.595	2,3	1.659	0,2
ΣΥΝΟΛΟ	609.090	100,0	68.389	100,0	677.479	100,0

Πηγή: Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου, Ιούλιος 2013.

Πίνακας 6: Μισθοδοτούμενοι Ελληνικού Δημοσίου ανά ομάδα ηλικίας: Ιούλιος 2013

	Τακτικό προσωπικό		Μη τακτικό προσωπικό		Συνολικό προσωπικό (τακτικό και μη τακτικό)	
	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)	Αριθμός υπαλλήλων	Ποσοστιαία διάρθρωση (%)
20-29	51.008	8,4	12.087	17,7	63.095	9,3
30-39	156.864	25,7	22.593	33,0	179.457	26,5
40-49	231.143	37,9	15.160	22,2	246.303	36,3
50-59	144.994	23,8	9.265	13,5	154.259	22,7
60 και άνω	24.067	3,9	4.416	6,5	28.483	4,2
Χωρίς ηλικία	1.668	0,3	4.868	7,1	6.536	1,0
ΣΥΝΟΛΟ	609.744	100	68.389	100	678.133	100

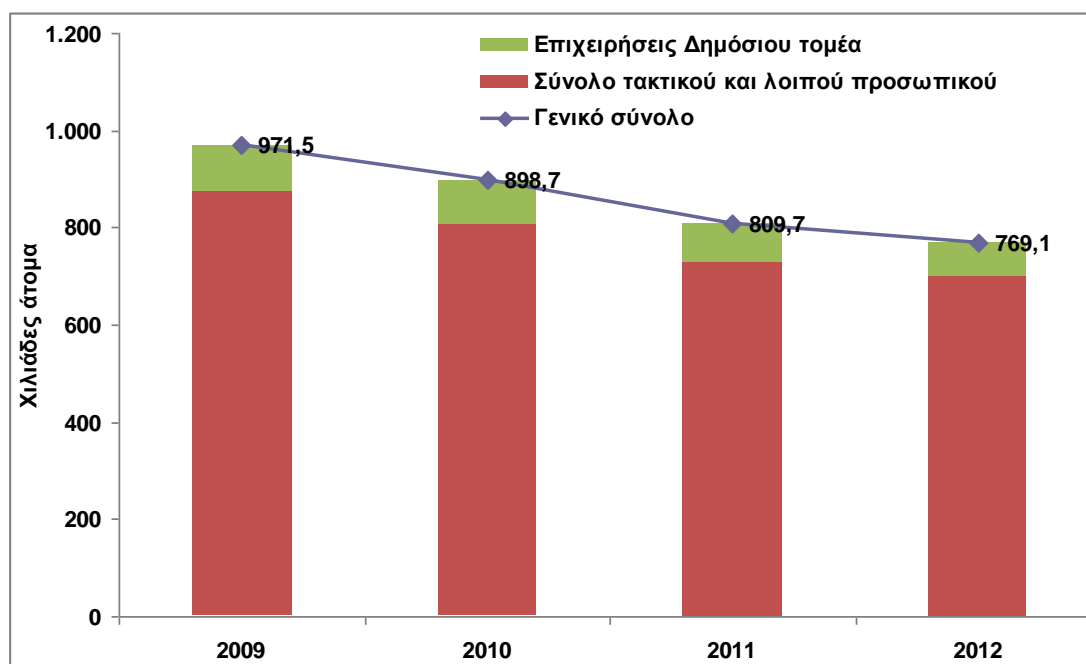
Πηγή: Μητρώο Μισθοδοτούμενων Ελληνικού Δημοσίου, Ιούλιος 2013.

Η εξέλιξη της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα στην περίοδο των μνημονίων με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία του ΜΜΕΔ.

Με βάση τα στοιχεία του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης προκύπτει ότι κατά την τριετία 2009-2012, η απασχόληση στο σύνολο του ευρύτερου δημόσιου τομέα (συμπεριλαμβάνονται και οι επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα) μειώθηκε κατά 20,8%.¹⁶ Συγκεκριμένα, ο αριθμός των απασχολουμένων από 971.540 άτομα που ήταν στις 31.12.2009 περιορίστηκε σε 898.694 στο τέλος του 2010 (μείωση κατά 7,5%), 809.738 στο τέλος του 2011 (-9,9%) και μόλις 769.085 άτομα στις 31.12.2012 (-5,0%), δηλαδή μειώθηκε συνολικά κατά 202.457 άτομα (Πίνακας 7, Πίνακας 7α και Διάγραμμα 9).

Με βάση τα προηγούμενα στοιχεία σε σχέση με την εξέλιξη του προσωπικού στο Δημόσιο τομέα την περίοδο 2009-2012, προκύπτει ότι έχει ήδη υπερκαλυφθεί η μνημονιακή υποχρέωση για συρρίκνωση του Δημόσιου τομέα κατά 150.000 άτομα έως το 2015. Και τούτο χωρίς μάλιστα να συνυπολογιστούν τα 12.500 άτομα σε διαθεσιμότητα για το 2013 (αλλά και τα επιπλέον 12.500 άτομα που προβλέπονται για διαθεσιμότητα το 2014), το μεγαλύτερο μέρος των οποίων είναι βέβαιο ότι θα καταλήξει εκτός δημοσίου τομέα (σε απολύσεις) με δεδομένη την συρρίκνωση των οργανικών μονάδων και φορέων του δημοσίου.

Διάγραμμα 9. Η εξέλιξη της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα την περίοδο 2009-2012

Πηγή: Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Διεύθυνση ΔΕΚΟ του Υπουργείου Οικονομικών.

¹⁶ Δεν περιλαμβάνεται το προσωπικό των Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου.

Στο στενότερο δημόσιο τομέα (εκτός των ΔΕΚΟ), το σύνολο του τακτικού και λοιπού προσωπικού μειώθηκε κατά 20,1% στην περίοδο 2009-12. Σε απόλυτο μέγεθος η μείωση αντιστοιχεί σε αποχωρήσεις 176.000 ατόμων, καθώς οι απασχολούμενοι από 876.351 που ήταν στις 31.12.2009 περιορίστηκαν σε 808.145 στις 31.12.2010 (-7,8%), στις 729.234 στις 31.12.2011 (-9,8%) και στις 700.351 άτομα στις 31.12.2012 (-4,0%). Η μείωση αυτή ήταν σημαντικά μεγαλύτερη και έφτασε συνολικά το 61,1% στην εξεταζόμενη περίοδο 2009-12 για το λοιπό προσωπικό το οποίο περιλαμβάνει το έκτακτο προσωπικό (με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου - σύμβαση έργου – ωρομίσθιους), τους αιρετούς, τους υπαλλήλους stage (κατά τα έτη 2009 και 2010), τους μετακλητούς υπαλλήλους και τις λοιπές εργασιακές σχέσεις. Το λοιπό προσωπικό αναλύεται περαιτέρω σε εκείνο που προκαλεί επιβάρυνση στη συνολική μισθολογική δαπάνη και το οποίο μειώθηκε κατά 57,8% στην περίοδο 2010-12, και σε αυτό που δεν προκαλεί επιβάρυνση, λόγω απασχόλησης σε συγχρηματοδοτούμενα και αυτοχρηματοδοτούμενα προγράμματα το οποίο από 7.894 άτομα στο τέλος του 2010 αυξήθηκε σε 15.343 άτομα στο τέλος του 2012 (αύξηση κατά 94,4%). Αντίθετα η μείωση για το τακτικό προσωπικό του δημοσίου τομέα το οποίο περιλαμβάνει το μόνιμο προσωπικό και το προσωπικό με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου, ήταν πιο περιορισμένη στην περίοδο 2009-12 φθάνοντας συνολικά στο 9,2% ή τα 63.917 λιγότερα άτομα.

Στις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα (ΔΕΚΟ) η μείωση των απασχολουμένων την τριετία 2009-2012 έφθασε το 27,8%, η οποία όμως σε απόλυτο μέγεθος αντιστοιχεί σε 26.457 λιγότερα άτομα, λόγω του μικρότερου αριθμού των εργαζομένων στις ΔΕΚΟ σε σχέση με αυτό του στενότερου δημόσιου τομέα (από 95.189 που ήταν στο τέλος του 2009 περιορίστηκαν σε 68.732 στο τέλος του 2012). Η μείωση αυτή ήταν μικρότερη στο πρώτο έτος της εξεταζόμενης περιόδου (4,9%, 2010) και μεγαλύτερη στα δύο επόμενα έτη και κυρίως το τελευταίο (2011: 11,1%, 2012: 14,6%). Επισημαίνεται επίσης ότι η μείωση του προσωπικού των δημοσίων επιχειρήσεων ήταν μεγαλύτερη για το μόνιμο και αορίστου χρόνου προσωπικό των επιχειρήσεων του Κεφ. Α' (κατά 32,2% στην περίοδο 2009-12) έναντι αυτών του Κεφ. Β' (μείωση κατά 26,8%), ενώ το περιορισμένο προσωπικό με συμβάσεις ορισμένου χρόνου για τις επιχειρήσεις του Κεφ. Β' αυξήθηκε κατά 482 άτομα ή 22,4% στην εξεταζόμενη περίοδο.^{17 18}

---

¹⁷ Τα στοιχεία για τις Δημόσιες Επιχειρήσεις προέρχονται από την πρώτην Ειδική Γραμματεία ΔΕΚΟ. Σημειώνεται ότι ο αριθμός των φορέων που περιλαμβάνεται στις Δημόσιες Επιχειρήσεις, μπορεί να μεταβάλλεται από έτος σε έτος, όπως επίσης μεταβάλλονται και οι φορείς οι οποίοι εντάσσονται στη Γενική Κυβέρνηση.

¹⁸ Για τους σκοπούς του νόμου 3429/2005 ως Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί του Κεφαλαίου Α' νοείται κάθε ανώνυμη εταιρεία, στην οποία το ελληνικό δημόσιο δύναται να ασκεί άμεσα ή έμμεσα αποφασιστική επιρροή, λόγω της συμμετοχής του στο μετοχικό της κεφάλαιο ή της χρηματοοικονομικής συμμετοχής του ή των κανόνων που τη διέπουν. Η άσκηση αποφασιστικής επιρροής από το ελληνικό δημόσιο τεκμαίρεται όταν το ελληνικό δημόσιο ή νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου χρηματοδοτούμενα από το ελληνικό δημόσιο ή από νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου σε ποσοστό άνω του πενήντα τοις εκατό ή άλλες δημόσιες επιχειρήσεις υπό την έννοια του

Τέλος, επισημαίνεται ότι η σημαντική μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων που καταγράφηκε για την περίοδο 2009-2012 συνεχίστηκε με έντονο ρυθμό και στους επτά πρώτους μήνες του 2013 που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία από το Μητρώο Μισθοδοτούμενων του Ελληνικού Δημοσίου που παρουσιάσθηκαν ήδη στον Πίνακα 2. Πράγματι, τον Ιούλιο του 2013 το σύνολο του τακτικού και λοιπού προσωπικού του δημόσιου τομέα (χωρίς τα ΝΠΙΔ) ανήλθε σε 681.765 άτομα και ήταν μειωμένο κατά 18.586 άτομα ή 2,7% έναντι του Δεκεμβρίου του 2012 (Δεκέμβριος 2012: 700.351 μισθοδοτούμενα άτομα). Ειδικότερα, το τακτικό προσωπικό μετά τις αποχωρήσεις, τις μετακινήσεις και τις διαθεσιμότητες μειώθηκε κατά 14.889 άτομα και το λοιπό προσωπικό κατά 3.697 άτομα. Η μείωση αυτή ήταν μεγαλύτερη (-13,7% ή 7.309 λιγότερα άτομα) για το μη τακτικό προσωπικό με συμβάσεις ορισμένου χρόνου ή έργου, για τους μετακλητούς υπαλλήλους (-10,7% ή 203 λιγότερα άτομα), για τους ΟΤΑ (-3,1% ή 2.934 λιγότερα άτομα) και το Υπουργείο Υγείας (-4,8% ή 4.546 λιγότερα άτομα). Στο ίδιο διάστημα (Δεκ. 2012 – Ιούλιος 2013), ο αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων αυξήθηκε κυρίως στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (κατά 8,7% ή 1.433 άτομα), αλλά και για τους Αιρετούς (8,7% ή 1.044 άτομα) και τις Ειδικές Περιπτώσεις (70,8% ή 2.771 άτομα) του μη τακτικού προσωπικού.¹⁹

παρόντος νόμου: α) είναι κύριοι μετοχών που εκπροσωπούν την απόλυτη πλειοψηφία του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου της ή β) ελέγχουν την πλειοψηφία των δικαιωμάτων ψήφου στη γενική της συνέλευση ή γ) δύνανται να διορίζουν το ήμισυ πλέον ενός των μελών του διοικητικού της συμβουλίου ή δ) χρηματοδοτούν την ετήσια δραστηριότητά της σε ποσοστό άνω του πενήντα τοις εκατό.

Το Κεφάλαιο Β΄ του νόμου αυτού εφαρμόζεται: α) στις ανώνυμες εταιρείες των οποίων μετοχές έχουν εισαχθεί προς διαπραγμάτευση σε οργανωμένη αγορά (χρηματιστήριο), εφόσον το Δημόσιο ή τα νομικά πρόσωπα εξακολουθούν να συμμετέχουν στο μετοχικό τους κεφάλαιο με οποιοδήποτε ποσοστό συμμετοχής, β) στις ανώνυμες εταιρείες που είναι συνδεδεμένες με τις εισηγμένες εταιρείες της προηγούμενης περίπτωσης, κατά την έννοια του άρθρου 42ε παρ. 5 του κ.ν. 2190/1920, γ) στις ανώνυμες εταιρείες ως προς τις οποίες έχει αποφασιστεί η έναρξη διαδικασιών αποκρατικοποίησης δια της εισαγωγής μετοχών τους σε οργανωμένη αγορά, με απόφαση της Διυπουργικής Επιτροπής Αποκρατικοποιήσεων του ν. 3049/2002 (ΦΕΚ 212 Α΄).

¹⁹ Η εμφανιζόμενη αύξηση στην κατηγορία «Αιρετοί» οφείλεται στην συμπερίληψη όλων των κατηγοριών των Αιρετών μετά την διασύνδεση με την Ενιαία Αρχή Πληρωμής.

Πίνακας 7: Εξέλιξη της απασχόλησης στο Δημόσιο Τομέα (31.12.2009 - 31.12.2012)

	31.12.2009	Απόλυτη διαφορά	31.12.2010	Απόλυτη διαφορά	31.12.2011	Απόλυτη διαφορά	31.12.2012	Συνολική απόλυτη διαφορά τριετίας 2009- 2012
Γενικό σύνολο	971.540	-72.846	898.694	-88.955	809.738	-40.655	769.083	-202.457
Σύνολο τακτικού και λοιπού προσωπικού	876.351	-68.206	808.145	-78.910	729.234	-28.883	700.351	-176.000
Τακτικό Προσωπικό		-25.533	667.374	-20.717	646.657	-17.667	628.990	-63.917
Λοιπό Προσωπικό		-42.673	140.771	-58.193	82.577	-11.216	71.361	-112.083
Αναλύεται:								
- Με επιβάρυνση στη συνολική μισθολογική δαπάνη		132.877	132.877	-60.544	72.333	-16.315	56.018	56.018
- Απασχολούμενο σε συγχρηματοδοτούμενα και αυτοχρηματοδοτούμενα προγράμματα		7.894	7.894	2.350	10.244	5.099	15.343	15.343
Επιχειρήσεις Δημόσιου τομέα		-4.640	90.549	-10.045	80.504	-11.772	68.732	-26.457
ΔΕΚΟ Κεφ. Α'		-3.690	33.057	-6.159	26.898	-1.964	24.914	-11.833
ΔΕΚΟ Κεφ. Α'/Ορισμένου χρόνου		-950	1.197	271	1.468	1.161	2.629	482
ΔΕΚΟ Κεφ. Β'		0	56.295	-4.157	52.138	-10.949	41.189	-15.106

Πηγή: Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Διεύθυνση ΔΕΚΟ του Υπουργείου Οικονομικών.

Σημειώσεις:

- Για την περίοδο 2009 – 2011, στην περίπτωση του τακτικού προσωπικού, αξιοποιήθηκαν τα στοιχεία της Διεύθυνσης Ηλεκτρονικής Επεξεργασίας Στοιχείων του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
- Για την περίοδο 2009 – 2011, στην περίπτωση του λοιπού προσωπικού, ο υπολογισμός των υπηρετούντων στο έκτακτο προσωπικό βασίστηκε στον αριθμό των εγκρίσεων οι οποίες χορηγήθηκαν κατά το έτος αναφοράς, βάσει του αρχείου της Διεύθυνσης Προσλήψεων του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης. Για τις υπόλοιπες περιπτώσεις για τις οποίες η έγκριση δεν αποτελούσε προαπαιτούμενη ενέργεια για την πρόσληψη (πχ stage, αιρετοί), συγκεντρώθηκαν στοιχεία από συναρμόδια Υπουργεία ή/και υιοθετήθηκαν εκτιμήσεις βάσει των σημερινών δεδομένων.
- Το προσωπικό που απασχολείται σε συγχρηματοδοτούμενα και αυτοχρηματοδοτούμενα προγράμματα υπολογίστηκε, όπου αυτό ήταν δυνατόν, βάσει του αριθμού των εγκρίσεων οι οποίες χορηγήθηκαν κατά το έτος αναφοράς, σύμφωνα με το αρχείο της Διεύθυνσης Προσλήψεων του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
- Ο αριθμός τακτικού και λοιπού προσωπικού στις 31.12.2012 εξάγεται από το Μητρώο Μισθοδοτούμενων του Ελληνικού Δημοσίου (Απογραφή).

Το προσωπικό στις κατηγορίες, οι οποίες έχουν επισημανθεί με γκρι χρώμα, αποτελεί το προσωπικό των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης. Ειδικότερα, περιλαμβάνει εκείνες τις κατηγορίες προσωπικού, στις οποίες εφαρμόζονται οι περιορισμοί των προσλήψεων βάσει των σχετικών διατάξεων.

Πίνακας 7α: Εξέλιξη (% μεταβολή) της απασχόλησης στο Δημόσιο Τομέα (31.12.2009 - 31.12.2012)

	Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές (%)			Ποσοστιαία μεταβολή τριετίας 2009-2012
	2010	2011	2012	
Γενικό σύνολο	-7,50	-9,90	-5,02	-20,84
Σύνολο τακτικού και λοιπού προσωπικού	-7,78	-9,76	-3,96	-20,08
Τακτικό Προσωπικό	-3,68	-3,10	-2,73	-9,22
Λοιπό Προσωπικό	-23,26	-41,34	-13,58	-61,10
Αναλύεται:				
- Με επιβάρυνση στη συνολική μισθολογική δαπάνη		-45,56	-22,56	
- Απασχολούμενο σε συγχρηματοδοτούμενα και αυτοχρηματοδοτούμενα προγράμματα		29,77	49,78	
Επιχειρήσεις Δημόσιου τομέα	-4,87	-11,09	-14,62	-27,79
ΔΕΚΟ Κεφ. Α΄	-10,04	-18,63	-7,38	-32,20
ΔΕΚΟ Κεφ. Α΄/Ορισμένου χρόνου	-44,25	22,64	79,09	22,45
ΔΕΚΟ Κεφ. Β΄	0,00	-7,38	-21,00	-26,83

Πηγή: Υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, Διεύθυνση ΔΕΚΟ του Υπουργείου Οικονομικών.

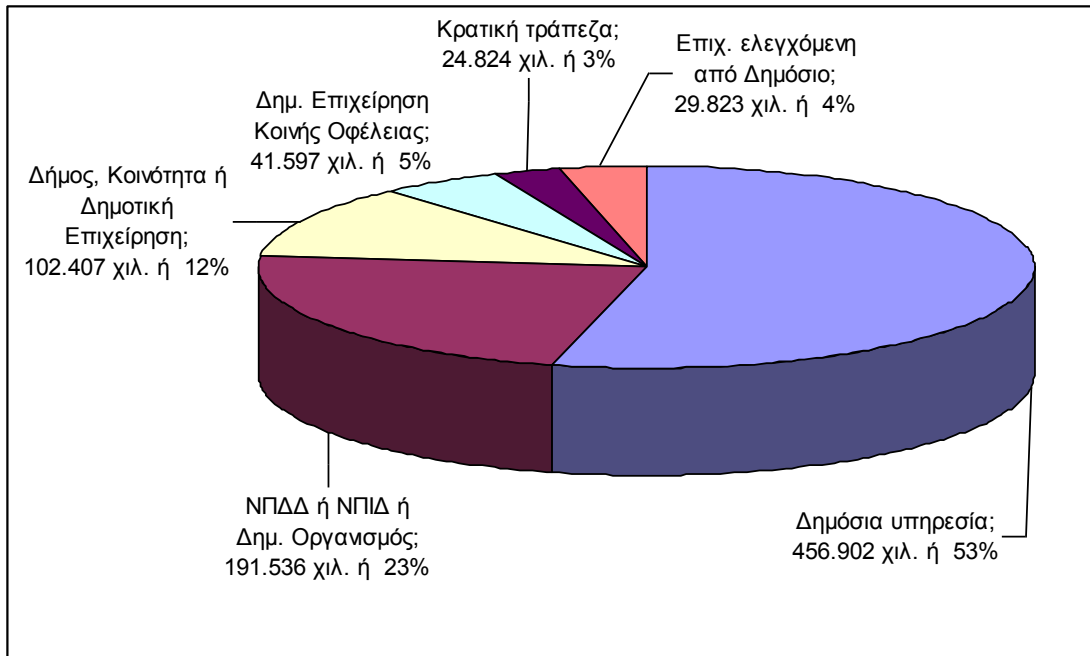
Βλ. Σημειώσεις προηγούμενου Πίνακα.

Βασικές διαπιστώσεις για την απασχόληση στο Δημόσιο τομέα από τα διαθέσιμα στοιχεία των ΕΕΔ.

Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία για το α΄ τρίμηνο του 2013, που προέρχονται από τις τριμηνιαίες έρευνες Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑ, προκύπτει ότι από **το σύνολο των εργαζομένων στην χώρα (3.595.921 άτομα)**, δήλωσαν ότι απασχολούνται στον ευρύτερο Δημόσιο τομέα **847.089 συνολικά άτομα** (βλ. Πίνακα 8). Από αυτά το 53,9% ή 456,9 χιλιάδες άτομα δήλωσαν ότι απασχολούνται σε Δημόσια υπηρεσία, το 22,6% ή 191,5 χιλιάδες σε ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή σε Δημόσιο Οργανισμό, το 12,1% ή 102,4 χιλιάδες σε κάποιο Δήμο, Κοινότητα ή Δημοτική Επιχείρηση, το 4,9% ή 41,6 χιλιάδες σε Δημόσια Επιχείρηση Κοινής Ωφέλειας, το 2,9% ή 24,8 χιλ. άτομα σε Κρατική τράπεζα, και τέλος το 3,5% ή 29,8 χιλιάδες σε άλλη Επιχείρηση ελεγχόμενη από το Δημόσιο (Διάγραμμα 10). Είναι προφανές ότι η έννοια του Δημόσιου τομέα για τα στοιχεία αυτά είναι πολύ ευρύτερη από αυτήν που αξιοποιήθηκε στην προηγούμενη ενότητα με βάση τα στοιχεία από το Μητρώο Μισθοδοτούμενων του Ελληνικού Δημοσίου. Είναι μάλιστα πολύ πιθανό, η κατά δήλωση των ίδιων των ερωτώμενων υπαγωγή σε κάποια από τις προηγούμενες κατηγορίες επιχειρήσεων να μην ανήκει στο Δημόσιο τομέα ακόμα και με την ευρεία έννοια αυτού (πχ. κρατική τράπεζα, επιχείρηση ελεγχόμενη από το δημόσιο). Επισημαίνεται επίσης ότι και στα στοιχεία των Ερευνών Εργατικού Δυναμικού που παρουσιάζονται στην ενότητα αυτή συμπεριλαμβάνεται το ένστολο προσωπικό των στρατιωτικών, αστυνομικών, λιμενικών και πυροσβεστών που υπηρετούν στα

Υπουργεία Εθνικής Άμυνας και Δημόσιας Τάξης & Προστασίας του Πολίτη το οποίο εκτιμάται ότι ανέρχεται συνολικά στις 125 περίπου χιλιάδες.

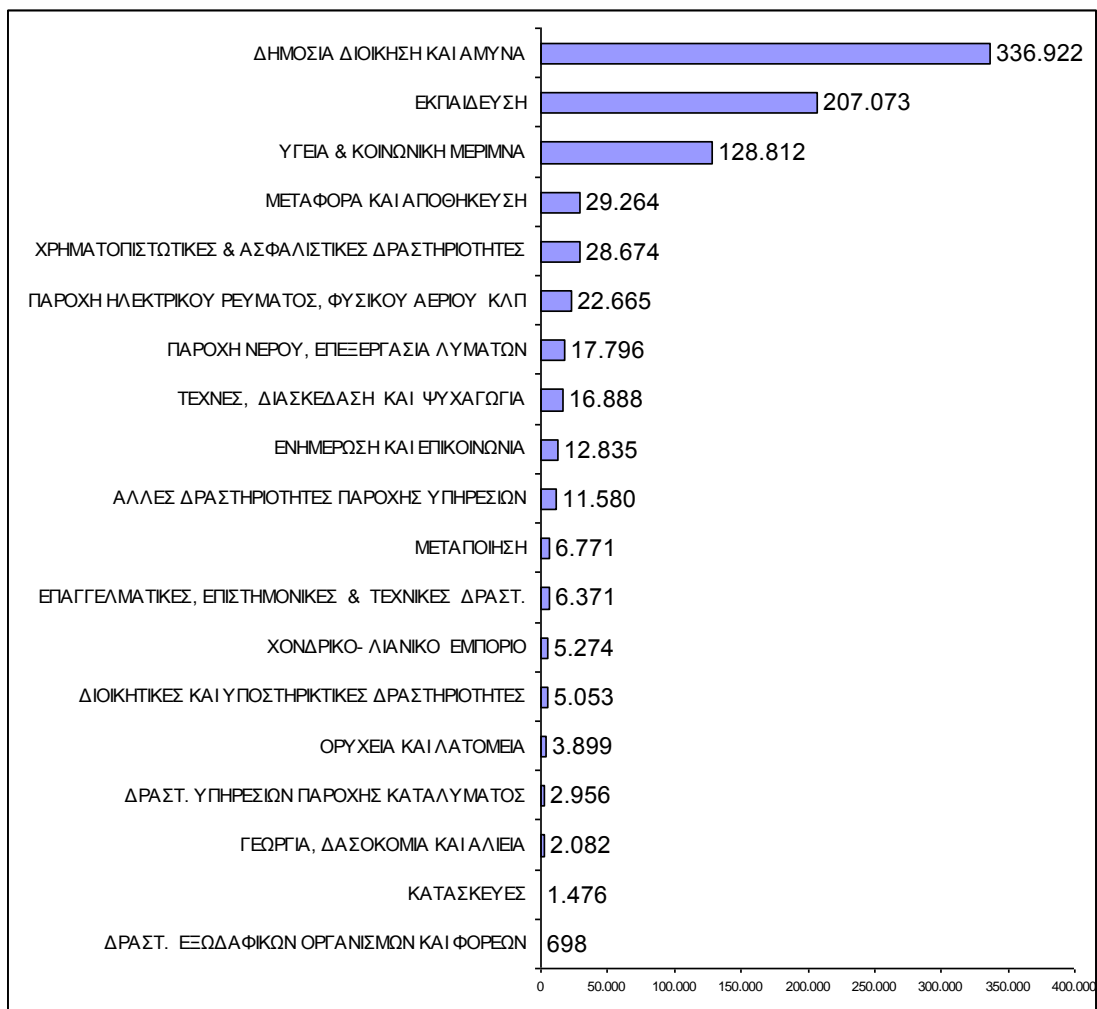
Διάγραμμα 10. Απασχολούμενοι στον ευρύτερο Δημόσιο τομέα: α΄ τρίμηνο 2013

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Στον Πίνακα 8 τα στοιχεία αυτά αναλύονται ταυτόχρονα και με βάση τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην οποία ανήκει η επιχείρηση στην οποία απασχολούνται όσοι δηλώνουν ως εργαζόμενοι στο Δημόσιο τομέα. Από την ανάλυση των στοιχείων αυτών προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μέρος των δημοσίων υπαλλήλων απασχολείται, όπως ήταν φυσικό, στον κλάδο της Δημόσιας Διοίκησης και Ασφάλειας (39,8% ή 336,9 χιλ. άτομα), στην Εκπαίδευση (24,4% ή 207,1 χιλ. άτομα), στον κλάδο της Υγείας και κοινωνικής μέριμνας (15,2% ή 128,8 χιλ. άτομα), αλλά και στις Μεταφορές (3,5% ή 29,3 χιλ. άτομα), τις Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (3,4% ή 28,7 χιλ. άτομα), και στην παροχή Ηλεκτρικού Ρεύματος και Φυσικού αερίου (2,7% ή 22,7 χιλ. άτομα, βλ. Διάγραμμα 11).

Διάγραμμα 11. Απασχολούμενοι στον ευρύτερο Δημόσιο τομέα κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας: α' τρίμηνο 2013

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 8: Απασχολούμενοι κατά ιδιοκτησιακό καθεστώς επιχείρησης και κλάδο οικονομικής δραστηριότητας: α' τρίμηνο 2013
Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

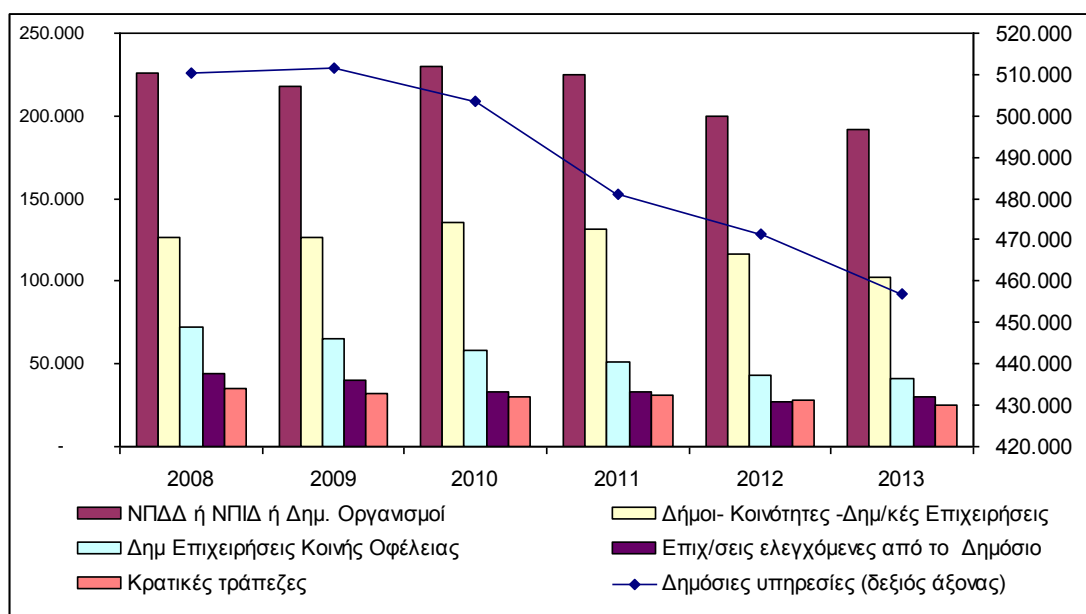
Μονοψήφιος κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	Ιδιοκτησιακό καθεστώς επιχείρησης						ΕΠΧ Ιδιωτικού	ΓΕΝΙΚΟ
	Δημόσια	ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή	Δήμος	Δημ. Επιχείρηση	Κρατική Επιχ. ελεγχόμενη	ΣΥΝΟΛΟ ΔΗΜΟΣΙΟΥ		
Α. ΓΕΩΡΓΙΑ, ΔΑΣΧΟΜΙΑ ΚΑΙ ΛΙΑΝΕΙΑ	0	1.938	0	0	0	144	485.291	487.373
Β. ΟΡΥΧΕΙΑ ΚΑΙ ΛΑΤΟΜΕΙΑ	0	0	0	3.338	0	561	6.542	10.441
Γ. ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	0	1.436	0	966	0	4.369	332.625	339.396
Δ. ΠΑΡΟΧΗ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛ	1.110	1.445	410	15.438	590	3.672	7.013	29.678
Ε. ΠΑΡΟΧΗ ΝΕΡΟΥ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΛΥΜΑΤΩΝ, ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ	2.067	1.477	13.046	1.098	0	108	2.190	19.986
ΣΤ. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ	0	627	115	288	0	446	176.113	177.589
Ζ. ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ. ΕΠΙΣΚΕΥΗ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ	531	912	1.040	1.278	114	1.399	645.263	650.537
Η. ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΚΑΙ ΑΠΟΘΗΚΕΥΣΗ	6.064	5.970	1.043	9.528	385	6.274	153.744	183.008
Θ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΑΡΟΧΗΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙ	1.595	1.361	0	0	0	0	235.917	238.873
Ι. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ	962	3.884	544	4.743	478	2.224	65.768	78.603
Κ. ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	789	2.409	0	0	23.257	2.219	76.818	105.492
Λ. ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΑΚΙΝΗΤΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ	0	0	0	0	0	0	2.649	2.649
Μ. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤ	2.010	3.132	500	150	0	579	197.424	203.795
Ν. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ	611	1.913	2.014	144	0	371	54.349	59.402
Ξ. ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑ. ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΙ	239.494	30.308	67.120	0	0	0	336.922	336.922
Ο. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	151.863	46.073	6.551	1.271	0	1.315	68.746	275.819
Π. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΜΕΡΙΜΝΑΣ	42.760	74.860	8.080	2.203	0	909	95.356	224.168
Ρ. ΤΕΧΝΕΣ, ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗ ΚΑΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑ	3.348	6.452	1.786	691	0	4.611	27.066	43.954
Σ. ΆΛΛΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΑΡΟΧΗΣ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	3.698	6.641	158	461	0	622	62.279	73.859
Τ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΩΝ ΩΣ ΕΡΓΟΔΟΤΩΝ	0	0	0	0	0	0	53.220	53.220
Υ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΞΩΔΕΦΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΦΟΡΕΩΝ	0	698	0	0	0	0	459	1.157
ΣΥΝΟΛΟ	456.902	191.536	102.407	41.597	24.824	29.823	2.748.832	3.595.921

Η εξέλιξη της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα στην περίοδο των μνημονίων με βάση τα στοιχεία της ΕΕΔ.

Με βάση τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού της ΕΛΣΤΑΤ για την περίοδο των μνημονίων 2009-2013, προκύπτει ότι η απασχόληση στο σύνολο του ευρύτερου δημόσιου τομέα μειώθηκε κατά 14,8% ή κατά 146.735 άτομα. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 9 ο αριθμός των απασχολουμένων από 993.824 άτομα που ήταν το α' τρίμηνο του 2009 περιορίστηκε σταδιακά σε 989.373, 953.272, 885.674 και 847.089 άτομα το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010, 2011, 2012 και 2013 αντίστοιχα, δηλαδή στο διάστημα αυτό χάθηκαν συνολικά περίπου 146.735 θέσεις απασχόλησης. Και από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι έχει ήδη επιτευχθεί ο στόχος του πρώτου μνημονίου για μείωση του προσωπικού στο Δημόσιο τομέα κατά 150 χιλιάδες άτομα (με δεδομένες και τις πιο πρόσφατες εξελίξεις με την διαθεσιμότητα 12.500 ατόμων και τις απολύσεις εντός του 2013).

Ειδικότερα, στο στενότερο δημόσιο τομέα (περιλαμβάνονται οι Δημόσιες υπηρεσίες, τα ΝΠΔΔ, τα ΝΠΙΔ, οι Δημόσιοι οργανισμοί και οι ΟΤΑ) ο αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε κατά 12,3% την ίδια περίοδο 2009-2013, ενώ στις ΔΕΚΟ και τις λοιπές επιχειρήσεις που ελέγχονται από το Δημόσιο το ποσοστό της μείωσης ήταν ακόμα μεγαλύτερο (-36,7% και -25,3% αντίστοιχα). Ωστόσο, σε απόλυτους αριθμούς η μείωση των θέσεων απασχόλησης στο στενότερο δημόσιο τομέα ήταν πολύ μεγαλύτερη (-104.919) από αυτήν στις ΔΕΚΟ (-24.114) και τις λοιπές επιχειρήσεις του Δημοσίου (-10.085), λόγω της καθοριστικής συμμετοχής του πρώτου (88,6%) στο σύνολο του ευρύτερου δημόσιου τομέα (Διάγραμμα 11, Πίνακας 9 και 10).

Διάγραμμα 11. Διαχρονική εξέλιξη της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα: α' τρίμηνο 2008 – α' τρίμηνο 2013

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Αναλυτικότερα, με βάση τα στοιχεία των Πινάκων 11 έως 13, από α' τρίμηνο του 2008 έως α' τρίμηνο του 2013, στις **δημόσιες υπηρεσίες** ο αριθμός των απασχολουμένων μειώθηκε κατά 10,5%. Η μείωση αυτή αντιστοιχεί σε απόλυτο μέγεθος με απώλεια 53.562 θέσεων εργασίας, και προήλθε κυρίως από τον κλάδο της εκπαίδευσης (37.472 θέσεις λιγότερες).

Στα **ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ και Δημόσιους οργανισμούς** η απασχόληση σημείωσε υποχώρηση κατά 15,3%, η οποία ισοδυναμεί σε απόλυτο μέγεθος με 34.686 θέσεις εργασίας λιγότερες, με μεγαλύτερη συμμετοχή του κλάδου της υγείας και κοινωνικής μέριμνας (μείωση κατά 32.331 θέσεις).

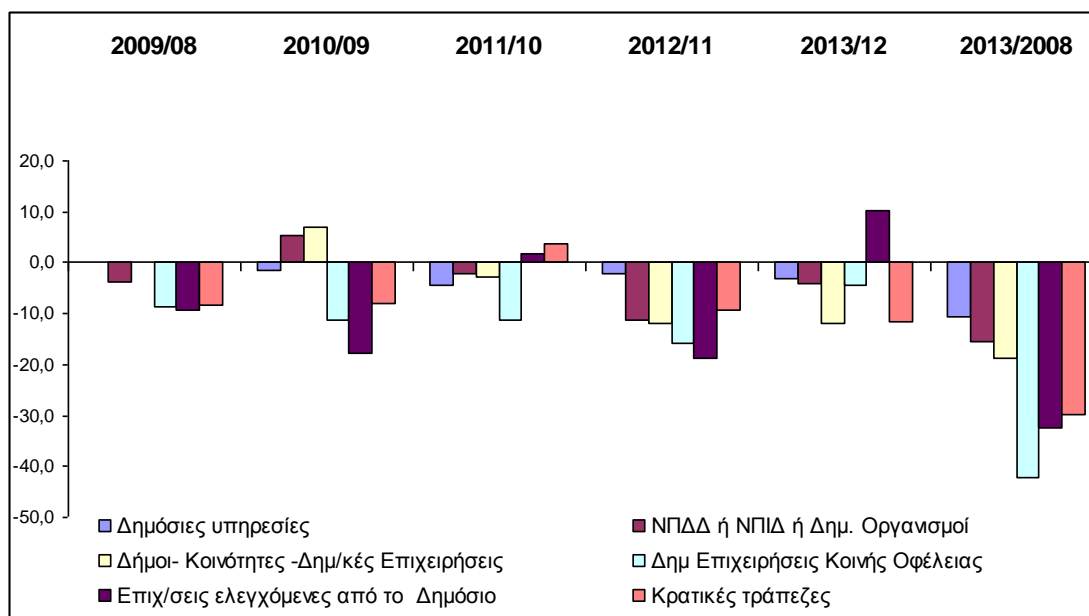
Στους **Δήμους-Κοιότητες-Δημοτικές επιχειρήσεις** η απασχόληση μειώθηκε κατά 18,8% ή σε απόλυτο μέγεθος κατά 23.764 θέσεις εργασίας με το μεγαλύτερο μέρος από αυτές (10.247 θέσεις) να προέρχεται από τον κλάδο της δημόσιας διοίκησης-κοινωνικής ασφάλισης.

Στις **ΔΕΚΟ** τη μεγαλύτερη απώλεια θέσεων εργασίας (9.884 θέσεις) κατέγραψε ο κλάδος της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος και φυσικού αερίου, καθώς και ο κλάδος των μεταφορών –αποθηκεύσεων (7.862), ενώ και στις **λοιπές επιχειρήσεις τις ελεγχόμενες από το Δημόσιο**, ο κλάδος των μεταφορών-αποθηκεύσεων σημείωσε μεγάλη απώλεια θέσεων απασχόλησης (6.288 θέσεις).

Τέλος, **στις κρατικές τράπεζες** τα στοιχεία της ΕΕΔ κατέγραψαν υποχώρηση κατά 29,9% την εξεταζόμενη περίοδο 2008-2013 που αντιστοιχεί σε μείωση του προσωπικού κατά 10.573 άτομα (Πίνακες 11 έως 13).

Αναλυτικά οι ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές για τους επιμέρους τομείς του δημοσίου (δημόσιες υπηρεσίες, ΝΠΔΔ κ.λπ.) δίνονται στο Διάγραμμα 12

Διάγραμμα 12. Εκατοστιαίες (%) μεταβολές της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα: α' τρίμηνο 2008 – α' τρίμηνο 2013

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

**Πίνακας 9: Απασχολούμενοι στο Δημόσιο τομέα:
α' τρίμηνο 2008 έως α' τρίμηνο 2013**

Απόλυτα μεγέθη (απασχολούμενα άτομα)						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Δημόσιες υπηρεσίες (δεξιός άξονας)	510.454	511.436	503.571	481.040	471.351	456.902
2. ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	226.222	218.000	229.783	224.733	199.638	191.536
3. Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	126.171	126.328	135.144	131.566	116.103	102.407
A. Σύνολο (1+2+3)	862.847	855.764	868.498	837.339	787.092	750.845
4. Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	71.834	65.711	58.238	51.593	43.448	41.597
5. Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	44.067	39.908	32.808	33.359	27.084	29.823
6. Κρατικές τράπεζες	35.397	32.441	29.829	30.981	28.050	24.824
B. Σύνολο (4+5+6)	151.298	138.060	120.875	115.933	98.582	96.244
Γ. Σύνολο Δημόσιου τομέα (A+B)	1.014.145	993.824	989.373	953.272	885.674	847.089
7. Επιχ. Ιδιωτικού Τομέα	3.497.463	3.491.965	3.436.254	3.241.157	2.952.275	2.748.832
Δ. Σύνολο οικονομίας	4.511.608	4.485.789	4.425.627	4.194.429	3.837.949	3.595.921
Εκατοστιαία συμμετοχή του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στο σύνολο						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Δημόσιες υπηρεσίες	11,31	11,40	11,38	11,47	12,28	12,71
2. ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	5,01	4,86	5,19	5,36	5,20	5,33
3. Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	2,80	2,82	3,05	3,14	3,03	2,85
A. Σύνολο (1+2+3)	19,13	19,08	19,62	19,96	20,51	20,88
4. Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	1,59	1,46	1,32	1,23	1,13	1,16
5. Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	0,98	0,89	0,74	0,80	0,71	0,83
6. Κρατικές τράπεζες	0,78	0,72	0,67	0,74	0,73	0,69
B. Σύνολο (4+5+6)	3,35	3,08	2,73	2,76	2,57	2,68
Γ. Σύνολο Δημόσιου τομέα (A+B)	22,48	22,15	22,36	22,73	23,08	23,56
7. Επιχ. Ιδιωτικού Τομέα	77,52	77,85	77,64	77,27	76,92	76,44
Δ. Σύνολο οικονομίας	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 10: Μεταβολές της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα:
α' τρίμηνο 2008 έως α' τρίμηνο 2013

		Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές					Συνολική μεταβολή
		2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2013/2008
1.	Δημόσιες υπηρεσίες	0,2	-1,5	-4,5	-2,0	-3,1	-10,5
2.	ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	-3,6	5,4	-2,2	-11,2	-4,1	-15,3
3.	Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	0,1	7,0	-2,6	-11,8	-11,8	-18,8
A.	Σύνολο (1+2+3)	-0,8	1,5	-3,6	-6,0	-4,6	-13,0
4.	Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	-8,5	-11,4	-11,4	-15,8	-4,3	-42,1
5.	Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	-9,4	-17,8	1,7	-18,8	10,1	-32,3
6.	Κρατικές τράπεζες	-8,4	-8,1	3,9	-9,5	-11,5	-29,9
B.	Σύνολο (4+5+6)	-8,7	-12,4	-4,1	-15,0	-2,4	-36,4
Γ.	Σύνολο Δημόσιου τομέα (A+B)	-2,0	-0,4	-3,6	-7,1	-4,4	-16,5
7.	Επιχ. Ιδιωτικού Τομέα	-0,2	-1,6	-5,7	-8,9	-6,9	-21,4
Δ.	Σύνολο οικονομίας	-0,6	-1,3	-5,2	-8,5	-6,3	-20,3
		Ετήσιες απόλυτες διαφορές					Συνολική διαφορά
1.	Δημόσιες υπηρεσίες	982	-7.865	-22.531	-9.689	-14.449	-53.552
2.	ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	-8.222	11.783	-5.050	-25.095	-8.102	-34.686
3.	Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	157	8.816	-3.578	-15.463	-13.696	-23.764
A.	Σύνολο (1+2+3)	-7.083	12.734	-31.159	-50.247	-36.247	-112.002
4.	Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	-6.123	-7.473	-6.645	-8.145	-1.851	-30.237
5.	Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	-4.159	-7.100	551	-6.275	2.739	-14.244
6.	Κρατικές τράπεζες	-2.956	-2.612	1.152	-2.931	-3.226	-10.573
B.	Σύνολο (4+5+6)	-13.238	-17.185	-4.942	-17.351	-2.338	-55.054
Γ.	Σύνολο Δημόσιου τομέα (A+B)	-20.321	-4.451	-36.101	-67.598	-38.585	-167.056
7.	Επιχ. Ιδιωτικού Τομέα	-5.498	-55.711	-195.097	-288.882	-203.443	-748.631
Δ.	Σύνολο οικονομίας	-25.819	-60.162	-231.198	-356.480	-242.028	-915.687

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 11: Μεταβολές της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας: α' τρίμηνο 2008 έως α' τρίμηνο 2013

Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Δημόσιες υπηρεσίες	510.454	511.436	503.571	481.040	471.351	456.902
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	265.610	262.289	260.941	260.056	232.239	239.494
Εκπαίδευση	189.335	193.324	188.596	176.557	174.614	151.863
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	29.834	29.520	28.417	27.163	40.798	42.760
Λοιπές	25.675	26.303	25.617	17.264	23.700	22.785
2 ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	226.222	218.000	229.783	224.733	199.638	191.536
Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	11.679	10.921	12.472	8.472	8.667	5.970
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	32.919	30.885	32.319	33.531	32.243	30.308
Εκπαίδευση	33.923	36.820	41.776	40.751	43.558	46.073
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	107.191	100.293	105.825	106.973	83.099	74.860
Λοιπές	40.510	39.081	37.391	35.006	32.071	34.325
3 Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	126.171	126.328	135.144	131.566	116.103	102.407
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	18.011	18.564	21.742	20.690	15.791	13.046
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	77.367	79.592	79.914	79.580	74.403	67.120
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	11.048	9.659	10.590	12.390	11.309	8.080
Λοιπές	19.745	18.513	22.898	18.906	14.600	14.161
4. Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	71.834	65.711	58.238	51.593	43.448	41.597
Ορυχεία-Μεταλλεία	6.037	4.649	5.602	4.485	4.830	3.338
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου κλπ	25.322	21.692	18.310	15.359	12.763	15.438
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	5.578	3.976	1.960	1.426	1.238	1.098
Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	17.390	18.591	17.200	15.897	11.376	9.528
Ενημέρωση -επικοινωνία	10.644	8.951	7.319	8.957	6.521	4.743
Λοιπές	6.863	7.852	7.847	5.469	6.720	7.452
5. Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	44.067	39.908	32.808	33.359	27.084	29.823
Μεταποίηση	7.707	7.787	6.817	6.241	4.465	4.369
Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	12.562	10.529	6.654	10.054	9.913	6.274
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστ/ητες	6.757	4.308	4.140	4.239	2.400	2.219
Λοιπές	17.041	17.284	15.197	12.825	10.306	16.961
6. Κρατικές τράπεζες	35.397	32.441	29.829	30.981	28.050	24.824
7. Σύνολο (1-6)	1.014.145	993.824	989.373	953.272	885.674	847.089

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 12: Εκατοστιαίες (%) μεταβολές της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας: α' τρίμηνο 2008 έως α' τρίμηνο 2013

Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας	Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές					Συνολική μεταβολή
	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2013/2008
1. Δημόσιες υπηρεσίες	0,19	-1,54	-4,47	-2,01	-3,07	-10,49
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	-1,25	-0,51	-0,34	-10,70	3,12	-9,83
Εκπαίδευση	2,11	-2,45	-6,38	-1,10	-13,03	-19,79
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	-1,05	-3,74	-4,41	50,20	4,81	43,33
Λοιπές	2,45	-2,61	-32,61	37,28	-3,86	-11,26
2 ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	-3,63	5,41	-2,20	-11,17	-4,06	-15,33
Μεταφορές-Αποθηκείσεις	-6,49	14,20	-32,07	2,30	-31,12	-48,88
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	-6,18	4,64	3,75	-3,84	-6,00	-7,93
Εκπαίδευση	8,54	13,46	-2,45	6,89	5,77	35,82
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	-6,44	5,52	1,08	-22,32	-9,91	-30,16
Λοιπές	-3,53	-4,32	-6,38	-8,38	7,03	-15,27
3 Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	0,12	6,98	-2,65	-11,75	-11,80	-18,83
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	3,07	17,12	-4,84	-23,68	-17,38	-27,57
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	2,88	0,40	-0,42	-6,51	-9,79	-13,24
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	-12,57	9,64	17,00	-8,72	-28,55	-26,86
Λοιπές	-6,24	23,69	-17,43	-22,78	-3,01	-28,28
4. Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	-8,52	-11,37	-11,41	-15,79	-4,26	-42,09
Ορυχεία-Μεταλλεία	-22,99	20,50	-19,94	7,69	-30,89	-44,71
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου κλπ	-14,34	-15,59	-16,12	-16,90	20,96	-39,03
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	-28,72	-50,70	-27,24	-13,18	-11,31	-80,32
Μεταφορές-Αποθηκείσεις	6,91	-7,48	-7,58	-28,44	-16,24	-45,21
Ενημέρωση -επικοινωνία	-15,91	-18,23	22,38	-27,20	-27,27	-55,44
Λοιπές	14,41	-0,06	-30,30	22,87	10,89	8,58
5. Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	-9,44	-17,79	1,68	-18,81	10,11	-32,32
Μεταποίηση	1,04	-12,46	-8,45	-28,46	-2,15	-43,31
Μεταφορές-Αποθηκείσεις	-16,18	-36,80	51,10	-1,40	-36,71	-50,06
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	-36,24	-3,90	2,39	-43,38	-7,54	-67,16
Λοιπές	1,43	-12,07	-15,61	-19,64	64,57	-0,47
6. Κρατικές τράπεζες	-8,35	-8,05	3,86	-9,46	-11,50	-29,87
7. Σύνολο (1-6)	-2,00	-0,45	-3,65	-7,09	-4,36	-16,47

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 13: Απόλυτες (άτομα) μεταβολές της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας: α' τρίμηνο 2008 έως α' τρίμηνο 2013

	Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας	Ετήσιες απόλυτες διαφορές					Συνολική
		2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2013/2008
1.	Δημόσιες υπηρεσίες	982	-7.865	-22.531	-9.689	-14.449	-53.552
	Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	-3.321	-1.348	-885	-27.817	7.255	-26.116
	Εκπαίδευση	3.989	-4.728	-12.039	-1.943	-22.751	-37.472
	Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	-314	-1.103	-1.254	13.635	1.962	12.926
	Λοιπές	628	-686	-8.353	6.436	-915	-2.890
2.	ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	-8.222	11.783	-5.050	-25.095	-8.102	-34.686
	Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	-758	1.551	-4.000	195	-2.697	-5.709
	Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	-2.034	1.434	1.212	-1.288	-1.935	-2.611
	Εκπαίδευση	2.897	4.956	-1.025	2.807	2.515	12.150
	Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	-6.898	5.532	1.148	-23.874	-8.239	-32.331
	Λοιπές	-1.429	-1.690	-2.385	-2.935	2.254	-6.185
3.	Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	157	8.816	-3.578	-15.463	-13.696	-23.764
	Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	553	3.178	-1.052	-4.899	-2.745	-4.965
	Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	2.225	322	-334	-5.177	-7.283	-10.247
	Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	-1.389	931	1.800	-1.081	-3.229	-2.968
	Λοιπές	-1.232	4.385	-3.992	-4.306	-439	-5.584
4.	Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	-6.123	-7.473	-6.645	-8.145	-1.851	-30.237
	Ορυχεία-Μεταλλεία	-1.388	953	-1.117	345	-1.492	-2.699
	Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου κλπ	-3.630	-3.382	-2.951	-2.596	2.675	-9.884
	Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	-1.602	-2.016	-534	-188	-140	-4.480
	Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	1.201	-1.391	-1.303	-4.521	-1.848	-7.862
	Ενημέρωση -επικοινωνία	-1.693	-1.632	1.638	-2.436	-1.778	-5.901
	Λοιπές	989	-5	-2.378	1.251	732	589
5.	Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	-4.159	-7.100	551	-6.275	2.739	-14.244
	Μεταποίηση	80	-970	-576	-1.776	-96	-3.338
	Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	-2.033	-3.875	3.400	-141	-3.639	-6.288
	Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	-2.449	-168	99	-1.839	-181	-4.538
	Λοιπές	243	-2.087	-2.372	-2.519	6.655	-80
6.	Κρατικές τράπεζες	-2.956	-2.612	1.152	-2.931	-3.226	-10.573
7.	Σύνολο (1-6)	-20.321	-4.451	-36.101	-67.598	-38.585	-167.056

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 14: Μερίδια επιμέρους κλάδων οικονομικής δραστηριότητας στη συνολική απασχόληση του Δημόσιου τομέα:
α' τρίμηνο 2008 έως α' τρίμηνο 2013

Κλάδος Οικονομικής Δραστηριότητας	2009/2008	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012
1. Δημόσιες υπηρεσίες	51,5	50,9	50,5	53,2	53,9
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	26,4	26,4	27,3	26,2	28,3
Εκπαίδευση	19,5	19,1	18,5	19,7	17,9
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	3,0	2,9	2,8	4,6	5,0
Λοιπές	2,6	2,6	1,8	2,7	2,7
2 ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	21,9	23,2	23,6	22,5	22,6
Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	1,1	1,3	0,9	1,0	0,7
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	3,1	3,3	3,5	3,6	3,6
Εκπαίδευση	3,7	4,2	4,3	4,9	5,4
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	10,1	10,7	11,2	9,4	8,8
Λοιπές	3,9	3,8	3,7	3,6	4,1
3 Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	12,7	13,7	13,8	13,1	12,1
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	1,9	2,2	2,2	1,8	1,5
Δημόσια διοίκηση και άμυνα- Υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	8,0	8,1	8,3	8,4	7,9
Δραστηριότητες υγείας και κοινωνικής μέριμνας	1,0	1,1	1,3	1,3	1,0
Λοιπές	1,9	2,3	2,0	1,6	1,7
4. Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	6,6	5,9	5,4	4,9	4,9
Ορυχεία-Μεταλλεία	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου κλπ	2,2	1,9	1,6	1,4	1,8
Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων	0,4	0,2	0,1	0,1	0,1
Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	1,9	1,7	1,7	1,3	1,1
Ενημέρωση -επικοινωνία	0,9	0,7	0,9	0,7	0,6
Λοιπές	0,8	0,8	0,6	0,8	0,9
5. Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	4,0	3,3	3,5	3,1	3,5
Μεταποίηση	0,8	0,7	0,7	0,5	0,5
Μεταφορές-Αποθηκεύσεις	1,1	0,7	1,1	1,1	0,7
Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Λοιπές	1,7	1,5	1,3	1,2	2,0
6. Κρατικές τράπεζες	3,3	3,0	3,2	3,2	2,9
7. Σύνολο (1-6)	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Η αποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα

Ένας δημόσιος τομέας, όμως, θα πρέπει να κρίνεται στη βάση του πόσο αποτελεσματικός είναι. Η αποτελεσματικότητα, όπως και το μέγεθός του, είναι δύσκολο να αποτιμηθεί. Στις διεθνείς συγκρίσεις ωστόσο συχνά χρησιμοποιείται ο διαθέσιμος για 210 περίπου χώρες δείκτης της Παγκόσμιας Τράπεζας “Government Effectiveness Indicator”. Παρά τα προβλήματα που έχει ο δείκτης αυτός αποτελεί κάποια προσέγγιση της ποιότητας των δημοσίων υπηρεσιών (όπως είναι για παράδειγμα οι μεταφορές, οι τηλεπικοινωνίες, η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, η υγειονομική περίθαλψη και η εκπαίδευση), της ανεξαρτησίας τους από πολιτικές πιέσεις, του βαθμού γραφειοκρατίας, καθώς και της ποιότητας στη διαμόρφωση και εφαρμογή των πολιτικών και της αξιοπιστίας της κυβέρνησης στις δεσμεύσεις της.

Οι Δείκτες Διακυβέρνησης (WGI) της Παγκόσμιας Τράπεζας περιλαμβάνουν συγκεντρωτικούς δείκτες για έξι ευρείες διαστάσεις της διακυβέρνησης: Λογοδοσία, πολιτική σταθερότητα και η απουσία της βίας / τρομοκρατίας, αποτελεσματικότητα της κυβέρνησης, ποιότητα ρυθμιστικού πλαισίου, κράτος δικαίου, και έλεγχος της διαφθοράς. Οι έξι συνολικά δείκτες βασίζονται σε 31 βασικές πηγές δεδομένων για

τις αντιλήψεις της διακυβέρνησης ενός μεγάλου αριθμού συμμετεχόντων στην έρευνα και τις εκτιμήσεις εμπειρογνομώνων σε διάφορες χώρες. Τα πρωτογενή δεδομένα συλλέγονται από ινστιτούτα έρευνας, ομάδες προβληματισμού, μη κυβερνητικές οργανώσεις, διεθνείς οργανισμούς και επιχειρήσεις.²⁰

Μία από τις βασικές διαστάσεις της Διακυβέρνησης με βάση τους δείκτες της Παγκόσμιας Τράπεζας είναι και η αποτελεσματικότητα των δημοσίων υπηρεσιών (Government Effectiveness). Ο συγκεκριμένος υπο-δείκτης αντικατοπτρίζει τις αντιλήψεις για την ποιότητα των δημοσίων υπηρεσιών, την ποιότητα των δημοσίων υπηρεσιών και του βαθμού ανεξαρτησίας τους από πολιτικές πιέσεις, την ποιότητα των μηχανισμών διαμόρφωσης και εφαρμογής πολιτικών, και την αξιοπιστία της δέσμευσης της κυβέρνησης σε τέτοιες πολιτικές. Ο υποδείκτης αυτός παρουσιάζεται στη συνέχεια για τις χώρες της ΕΕ.

Οι χώρες με τη μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα τείνουν να επιτυγχάνουν υψηλότερα επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης, καλύτερη ποιότητα παρεχόμενων υπηρεσιών (πιο αποδοτικό υγειονομικό και εκπαιδευτικό σύστημα), ευνοώντας παράλληλα τη συσσώρευση ανθρωπίνου κεφαλαίου και την τεχνολογική αλλαγή (Πετράκης Π. και Ν. Δανιηλοπούλου, 2013). Με μέγιστη τιμή το 2.5, που υποδεικνύει την υψηλότερη αποτελεσματικότητα, και χαμηλότερη το -2.5, που συνεπάγεται το αντίστροφο, είναι εμφανές από τα στοιχεία του Πίνακα 15 ότι οι χώρες της Βόρειας Ευρώπης (Φινλανδία, Δανία, Σουηδία, Νορβηγία, και Ολλανδία) εμφανίζουν πολύ υψηλό βαθμό αποτελεσματικότητας παρότι το μέγεθος του δημοσίου τομέα τους είναι από τα μεγαλύτερα στην ΕΕ. Σημειωτέον ότι οι χώρες αυτές διαθέτουν πολύ υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ. Αντίθετα, ο δείκτης για την Ελλάδα λαμβάνει αρκετά χαμηλή τιμή (0,31 έως 0,61 στην περίοδο 2008-2012), η οποία με εξαίρεση την Ιταλία για κάποια έτη και κυρίως την Βουλγαρία και την Ρουμανία, είναι η χαμηλότερη συγκριτικά με τις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ που παρουσιάζονται στον Πίνακα 15, αποτυπώνοντας τις αδυναμίες και ευπάθειες του ελληνικού δημοσίου τομέα.²¹ Ανάλογα είναι τα ευρήματα και σε όρους εκατοστημορίου κατάταξης της χώρας μας ως προς την αποτελεσματικότητα του Δημόσιου τομέα σε σχέση με τις άλλες χώρες. Πράγματι, με βάση τα στοιχεία του Πίνακα 16 η Ελλάδα κατατάσσεται στο 62ο εκατοστημόριο της παγκόσμιας κατάταξης (κυμαίνεται από 0 για την ελάχιστη έως το 100 για την υψηλότερη), δηλαδή πολύ χαμηλά σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες με εξαίρεση και πάλι μόνο την Βουλγαρία και την Ρουμανία. ***Είναι κρίσιμο, επομένως, να δοθεί έμφαση στη βελτίωση των παραγόντων εκείνων που δυσχεραίνουν***

---

²⁰ Για λεπτομέρειες σχετικά με τις βασικές πηγές δεδομένων, τη μέθοδο συγκέντρωσης των στοιχείων, και την ερμηνεία των δεικτών, βλ. Daniel Kaufmann, Aart Kraay and Massimo Mastruzzi (2010), "The Worldwide Governance Indicators : A Summary of Methodology, Data and Analytical Issues", World Bank Policy Research Working Paper No. 5430.

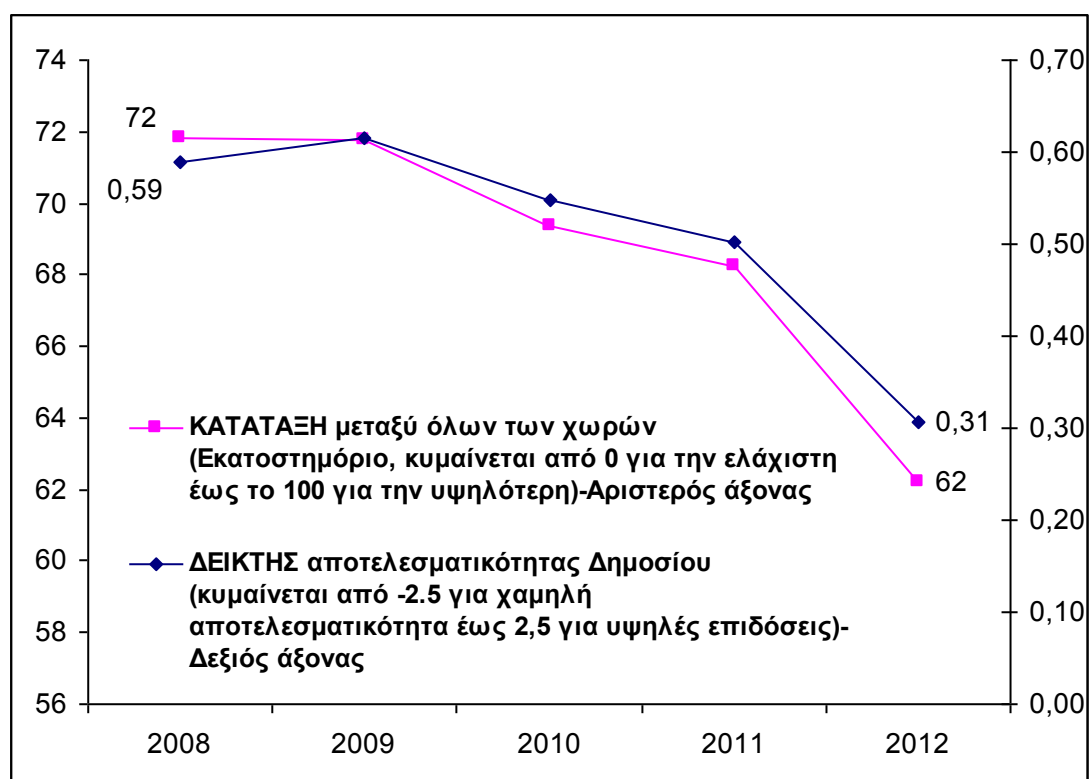
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1682130

²¹ Τυπικό σφάλμα της εκτίμησης για την Ελλάδα που αντανακλά τη μεταβλητότητα γύρω από την τιμή (0,31) που εκτιμήθηκε για την αποτελεσματικότητα ήταν 0,22, ο αριθμός των πηγών δεδομένων στις οποίες βασίζεται η εκτίμηση ήταν μόλις 7, το κατώτερο όριο του διαστήματος εμπιστοσύνης 90% για την αποτελεσματικότητα (σε εκατοστιαίους όρους κατάταξης) ήταν 62, ενώ το αντίστοιχο άνω όριο του διαστήματος εμπιστοσύνης 90% ήταν 71.

την αποτελεσματικότητα του δημόσιου τομέα (π.χ. παραοικονομία, διαφθορά) και όχι στον απλό περιορισμό του μεγέθους του.

Εκείνο που έχει επίσης ενδιαφέρον να τονισθεί είναι ότι η χαμηλή αποτελεσματικότητα του Δημόσιου τομέα στην Ελλάδα όχι μόνο δεν βελτιώθηκε από τις μνημονιακές παρεμβάσεις που έγιναν τα τελευταία έτη αλλά χειροτέρευσε σημαντικά. Πράγματι, με βάση τα στοιχεία του Διαγράμματος 13, τόσο ο Δείκτης αποτελεσματικότητας του Δημόσιου όσο και η σχετική παγκόσμια κατάταξη της Ελλάδας ως προς τον δείκτη αυτό στην περίοδο 2008-2012 μειώθηκαν από 0,59 και 72 αντίστοιχα το 2008, σε 0,31 και 62 το 2012. Ιδιαίτερα δραματική ήταν η χειροτέρευση αυτή στα έτη εφαρμογής των οριζόντιων μνημονιακών μέτρων και παρεμβάσεων στο Δημόσιο τομέα, και κυρίως το 2012 (μεγαλύτερη «ωρίμανση» μέτρων).

Διάγραμμα 13. Δείκτης αποτελεσματικότητας του Δημόσιου τομέα στην Ελλάδα και σειρά παγκόσμιας κατάταξης: 2008-2012

Πηγή: World Bank, Government Effectiveness Indicator.

Πίνακας 15: Δείκτης αποτελεσματικότητας του Δημόσιου τομέα στις χώρες της ΕΕ
(με φθίνουσα σειρά δείκτη): 2008-2012

ΧΩΡΑ	2008	2009	2010	2011	2012
Φινλανδία	2,04	2,24	2,25	2,26	2,21
Δανία	2,24	2,23	2,09	2,11	1,97
Σουηδία	1,94	2,05	2,01	1,97	1,94
Νορβηγία	1,84	1,82	1,86	1,84	1,89
Ολλανδία	1,69	1,74	1,73	1,79	1,80
Λουξεμβούργο	1,61	1,75	1,71	1,74	1,66
Βέλγιο	1,38	1,59	1,58	1,66	1,59
Γερμανία	1,52	1,59	1,57	1,55	1,57
Αυστρία	1,77	1,67	1,84	1,61	1,56
Ιρλανδία	1,49	1,34	1,34	1,45	1,53
Ην. Βασίλειο	1,64	1,50	1,56	1,55	1,53
Ισλανδία	1,81	1,65	1,59	1,58	1,49
Κύπρος	1,52	1,43	1,53	1,56	1,38
Γαλλία	1,58	1,49	1,45	1,37	1,33
Μάλτα	1,29	1,17	1,20	1,21	1,24
Ισπανία	0,92	0,93	0,99	1,03	1,11
Πορτογαλία	1,08	1,16	1,02	0,96	1,03
Σλοβενία	1,19	1,16	1,03	0,99	1,02
Εσθονία	1,16	1,03	1,11	1,10	0,96
Τσεχία	1,01	0,89	0,91	0,93	0,92
Λετονία	0,56	0,63	0,72	0,71	0,83
Λιθουανία	0,62	0,70	0,76	0,72	0,83
Πολωνία	0,48	0,52	0,64	0,62	0,66
Ουγγαρία	0,71	0,68	0,67	0,68	0,62
Ιταλία	0,29	0,42	0,45	0,38	0,41
Ελλάδα	0,59	0,61	0,55	0,50	0,31
Βουλγαρία	-0,05	0,16	0,11	0,11	0,14
Ρουμανία	-0,32	-0,36	-0,25	-0,31	-0,31

Πηγή: World Bank, Government Effectiveness Indicator.

Πίνακας 16: Εκατοστημώριο κατάταξης χωρών ΕΕ ως προς την αποτελεσματικότητα του Δημόσιου τομέα (κυμαίνεται από 0 για την ελάχιστη έως το 100 για την υψηλότερη: 2008-2012)

ΧΩΡΑ	2008	2009	2010	2011	2012
Φινλανδία	99	100	100	100	100
Δανία	100	99	99	99	99
Σουηδία	98	99	99	99	99
Νορβηγία	97	97	98	97	98
Ολλανδία	94	95	95	97	97
Λουξεμβούργο	93	96	94	95	95
Βέλγιο	88	93	93	94	94
Γερμανία	90	92	92	91	93
Αυστρία	95	94	97	93	93
Ιρλανδία	89	88	88	89	92
Ην. Βασίλειο	93	90	92	92	92
Ισλανδία	97	93	93	93	90
Κύπρος	89	88	91	92	88
Γαλλία	91	89	89	88	88
Μάλτα	87	84	84	84	86
Ισπανία	79	78	79	82	82
Πορτογαλία	82	83	81	78	81
Σλοβενία	85	83	81	81	81
Εσθονία	84	82	82	82	78
Τσεχία	81	77	78	78	77
Λετονία	71	72	74	73	75
Λιθουανία	73	73	75	73	74
Πολωνία	67	70	71	72	72
Ουγγαρία	75	73	72	72	71
Ιταλία	65	67	67	66	66
Ελλάδα	72	72	69	68	62
Βουλγαρία	53	60	59	60	60
Ρουμανία	46	44	46	45	44

Πηγή: World Bank, Government Effectiveness Indicator.

Συμπεράσματα

Όπως προκύπτει από τα διαθέσιμα στοιχεία, το μέγεθος του δημόσιου τομέα στην Ελλάδα δεν είναι δυσανάλογο του συνολικού πραγματικού παραγόμενου προϊόντος της ελληνικής οικονομίας και βρίσκεται στα πλαίσια των άλλων Ευρωπαϊκών χωρών. Πράγματι, από την ανάλυση των στοιχείων των δημοσίων δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ στις διάφορες ευρωπαϊκές χώρες προκύπτει ότι έως την αρχή της τρέχουσας κρίσης και κυρίως έως τα μέσα της δεκαετίας του 2000 η Ελλάδα ανήκε στην ομάδα των ευρωπαϊκών χωρών με μέγεθος δημόσιου τομέα πολύ κοντά στο μέσο όρο των χωρών της ΕΕ. Πράγματι το σύνολο των δαπανών της γενικής Κυβέρνησης ήταν το 2010 (πρώτο έτος Μνημονίου) για την Ελλάδα 51,4% του ΑΕΠ, όσο ήταν περίπου και για το μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης (51,0%) αλλά και για την Ολλανδία (51,3%), την Πορτογαλία (51,5%), την Ισλανδία (51,6%), την Σλοβενία (50,6%) και την Ιταλία (50,4%).

Οι δραματικές εξελίξεις και η έντονη ύφεση, στα πλαίσια της προσπάθειας δημοσιονομικής προσαρμογής και των υποχρεώσεων του Μνημονίου στην περίπτωση της Ελλάδας, είχαν ως αποτέλεσμα την σημαντική αύξηση των δημοσίων δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ κατά τα τρία τελευταία έτη, εντάσσοντας την Ελλάδα στην ομάδα των χωρών με σχετικά μεγαλύτερο μέγεθος δημόσιου τομέα. Αυτό ήταν κυρίως αποτέλεσμα της δραματικής συρρίκνωσης του πραγματικού ΑΕΠ κατά 7,1% το 2011 και 6,4% το 2012, έναντι αντίστοιχης μείωσης της δημόσιας δαπάνης (σε πραγματικούς όρους) κατά 5,2% και 4,2% αντίστοιχα. Ως αποτέλεσμα, οι δημόσιες δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ αυξήθηκαν από 51,4% το 2010 σε 52,0% το 2011 και 54,8% το 2012. Εάν τα μεγέθη του ΑΕΠ συμπεριλάβουν και το εκτεταμένο μέγεθος της παραοικονομίας στην Ελλάδα τότε ο μέσος όρος των δημοσίων δαπανών στην Ελλάδα είναι βέβαιο ότι θα βρίσκεται και πάλι πολύ κοντά με αυτόν των Ευρωπαϊκών χωρών.

Ανάλογο συμπέρασμα προκύπτει και με βάση τα μεγέθη της απασχόλησης στο Δημόσιο τομέα. Πράγματι και αυτός ο δείκτης προσέγγισης του μεγέθους του δημόσιου τομέα δεν καταγράφει δυσανάλογα διαφορετικά μεγέθη στην Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες και κυρίως τον μέσο όρο των χωρών της Ευρωζώνης. Με άλλα λόγια δεν επαληθεύεται από τα στοιχεία η διάχυτη εντύπωση για έναν υπερτροφικό δημόσιο τομέα στην Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες χώρες. Σε ανάλογα αποτελέσματα καταλήγουν και άλλες μελέτες και συγκρίσεις διεθνών φορέων, κατά τις οποίες η Ελλάδα βρίσκεται σε κάποια από τις μεσαίες θέσεις στη σχετική κατάταξη των χωρών με βάση τα ποσοστά απασχολούμενων στο Δημόσιο τομέα, επί του συνόλου των εργαζομένων της αντίστοιχης χώρας. Ο λεγόμενος υπερπληθυσμός των δημοσίων υπαλλήλων είναι μια κοινοτοπία που δεν στηρίζεται στα πραγματικά δεδομένα. Είναι ένας ακόμα «αστικός μύθος», οποίος είναι πιθανόν να καλύπτει και να εξυπηρετεί συγκεκριμένα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, με βάση τα στοιχεία του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, προκύπτει ότι κατά την τριετία 2009-2012, η απασχόληση στο σύνολο του ευρύτερου δημόσιου τομέα (συμπεριλαμβάνονται και οι επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα αλλά και το ένστολο προσωπικό των στρατιωτικών, αστυνομικών, λιμενικών, πυροσβεστών κ.ά.) μειώθηκε κατά 20,8%. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των απασχολούμενων από 971.540 άτομα που ήταν στις 31.12.2009 περιορίστηκε σε 898.694 στο τέλος του 2010

(μείωση κατά 7,5%), 809.738 στο τέλος του 2011 (-9,9%) και μόλις 769.085 άτομα στις 31.12.2012 (-5,0%), δηλαδή μειώθηκε συνολικά κατά 202.457 άτομα. Με βάση τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι έχει ήδη υπερκαλυφθεί η υποχρέωση με βάση το πρώτο μνημόνιο για συρρίκνωση του Δημόσιου τομέα κατά 150.000 άτομα έως το 2015, χωρίς μάλιστα να συνυπολογιστούν τα 12.500 άτομα σε διαθεσιμότητα για το 2013 (αλλά και τα επιπλέον 12.500 άτομα που προβλέπονται για διαθεσιμότητα το 2014), το μεγαλύτερο μέρος των οποίων είναι βέβαιο ότι θα καταλήξει εκτός δημοσίου τομέα. Καθώς και οι 15000 απολύσεις που προβλέπονται για τη διετία 2013 -2014.

Είναι ωστόσο σημαντικό το πρόβλημα της αποτελεσματικότητας του Δημόσιου τομέα ως προς την επίτευξη των στόχων του κάτι που βέβαια δεν είναι εύκολο να μετρηθεί, και το οποίο φαίνεται να σχετίζεται κυρίως με τον σφικτό εναγκαλισμό του με το πολιτικό σύστημα που ιστορικά το χρησιμοποίησε και συνεχίζει να το χρησιμοποιεί σαν τον κύριο μηχανισμό ικανοποίησης των μικροπολιτικών και άλλων συμφερόντων. Οι παθογένειες της δημόσιας διοίκησης είναι πολλές (γραφειοκρατία, ελλιπής οργάνωση, αναποτελεσματικότητα, συχνά λανθασμένη ιεράρχηση αναγκών, ανεπάρκεια τεχνολογικού εξοπλισμού κ.ά.), αλλά δεν αφορούν κανένα δυσανάλογα μεγάλο συνολικό αριθμό υπαλλήλων ή μέγεθος δημόσιου τομέα, όπως και αν αυτό προσεγγιστεί.

Οι απολύσεις στο Δημόσιο τομέα όχι μόνο δεν αντιμετωπίζουν τα υπαρκτά προβλήματα του δημόσιου, αλλά, απεναντίας, τα επιδεινώνουν, διότι ο πραγματικός τους στόχος είναι η αποδυνάμωση του δημόσιου τομέα χάριν ιδιωτικών συμφερόντων. Το πρόβλημα του ελληνικού δημοσίου δεν είναι ότι είναι «υπέρογκο». Αυτό δεν προκύπτει ούτε από τον συνολικό αριθμό εργαζόμενων ούτε από το ύψος των δημόσιων δαπανών, καθώς και τα δύο αυτά μεγέθη κινούνται στα επίπεδα του μέσου όρου των χωρών της Ευρώπης, παρόλο που η γεωγραφική δομή της Ελλάδας (πχ τα νησιά) θα δικαιολογούσαν ακόμη και υψηλότερα επίπεδα. Το πρόβλημα του δημοσίου είναι ο αναποτελεσματικός τρόπος οργάνωσής του. Οι απολύσεις και οι διαθεσιμότητες στα πλαίσια των μνημονίων, επομένως, δεν έχουν στόχο την βελτίωση του δημόσιου τομέα αλλά την αποδυνάμωσή του στο βωμό των ιδιωτικών συμφερόντων. Οι πολιτικές δυνάμεις όταν δημιουργούσαν τον σημερινό αναποτελεσματικό δημόσιο τομέα δεν έκαναν «λάθος», αλλά εξυπηρετούσαν επιμέρους ιδιωτικά συμφέροντα. Το ίδιο πράττουν και σήμερα με τις σχεδιαζόμενες απολύσεις στα πλαίσια του δημοσίου (και άρα την περαιτέρω αποδυνάμωση του δημοσίου τομέα). Εκείνο που είναι επίσης βέβαιο είναι ότι οι σχεδιαζόμενες απολύσεις στο δημόσιο θα επιδεινώσουν την σημερινή απαράδεκτη κοινωνική κατάσταση σε όρους ανεργίας τόσο άμεσα όσο και κυρίως έμμεσα αφού θα μειώσουν ακόμα περισσότερο τη ζήτηση και θα επιτείνουν την ύφεση. Θα αποδυναμώσουν τον δημόσιο τομέα σε μια περίοδο που, ακριβώς εξαιτίας της πολυεπίπεδης κρίσης ο τομέας αυτός θα έπρεπε να ισχυροποιείται. Χωρίς ισχυρό δημόσιο τομέα η αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής, κοινωνικής και οικονομικής κρίσης που δημιούργησαν οι δραματικές εξελίξεις των τελευταίων ετών είναι αδύνατη. Η ελληνική κοινωνία έχει σήμερα περισσότερο από ποτέ άλλοτε στην ιστορία της (με εξαίρεση ίσως μεταπολεμικές περιόδους) ανάγκη από ισχυρό δημόσιο σύστημα υγείας και κοινωνικής ασφάλισης και προστασίας των ανέργων, από ισχυρό δημόσιο σύστημα παιδείας, από επαρκώς στελεχωμένο και αποτελεσματικό σύστημα

δημόσιας διοίκησης, από ισχυρούς Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, από ισχυρές δημόσιες τράπεζες και άλλες δημόσιες επιχειρήσεις (ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, ύδρευση κλπ) τα οποία θα είναι ικανά αφενός να αντιμετωπίζουν με επάρκεια τα οξυμένα κοινωνικά προβλήματα και αφετέρου θα συμβάλουν ενεργά στις αναγκαίες προσπάθειες ανασυγκρότησης, ανάκαμψης και ανάπτυξης της οικονομίας.

3. Οι μισθολογικές δαπάνες του δημόσιου τομέα: Εξελίξεις κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης

Εισαγωγή

Η ενίσχυση της υποτιθέμενης ανταγωνιστικότητας μέσω της λεγόμενης εσωτερικής υποτίμησης και της μείωσης των μισθών που επιδιώκεται τα τελευταία έτη, στην πράξη αναιρείται, καθώς τα οφέλη από την μείωση του εργατικού κόστους αντισταθμίζονται από την αύξηση των φορολογικών συντελεστών, από την πιστωτική ασφυξία και τη γραφειοκρατία. Επιπλέον, η πολιτική της περικοπής των μισθών επιβαρύνει ολοένα και περισσότερο τα οικονομικά υγιή στρώματα του πληθυσμού με αποτέλεσμα να εξασθενίζει η φοροδοτική τους ικανότητα. Η πρόσφατη έκθεση της Κομισιόν για απώλειες ΦΠΑ 72 δις την περίοδο 2001-2011 ή περίπου το 1/5 του δημοσίου χρέους αποτελεί αδιαμφισβήτητη επιβεβαίωση των αιτιών αλλά και των λύσεων που απαιτούνται για την αύξηση των εσόδων. Η ταμειολογιστική προσέγγιση των μνημονίων όπου το βάρος δίνεται στη μείωση του εργατικού κόστους και την αύξηση της φορολογίας πρέπει άμεσα να αντικατασταθεί από προσπάθειες σύγκλισης με το μέσο όρο των χωρών της ΕΕ. Η έμφαση πρέπει να δοθεί στην πάταξη της φοροδιαφυγής/εισφοροδιαφυγής, στη μείωση της γραφειοκρατίας και τον απεγκλωβισμό της Δημόσιας Διοίκησης από τον σφικτό εναγκαλισμό της με το πολιτικό σύστημα που ιστορικά την χρησιμοποίησε ως τον κύριο μηχανισμό ικανοποίησης των μικροπολιτικών και άλλων συμφερόντων.

Η πολιτική των κυβερνήσεων τα τελευταία έτη, στα πλαίσια και της προσπάθειας για γρήγορη δημοσιονομική προσαρμογή, στράφηκε συντονισμένα και οργανωμένα, τόσο κατά της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, όσο και κυρίως κατά των αποδοχών των υπαλλήλων του δημοσίου. Μπορούσε άλλωστε με τον τρόπο αυτό εύκολα και άμεσα, να αντλήσει από τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων ρευστότητα, ώστε να καλύψει μέρος του ελλείμματος και, επιπλέον, ήταν ήδη διαμορφωμένη στην κοινωνία η πεποίθηση, ότι για τα δημόσια ελλείμματα κύριος υπεύθυνος είναι ο μεγάλος αριθμός των δημοσίων υπαλλήλων. Έτσι, στο πλαίσιο του περιβόητου Μνημονίου οι δημόσιοι υπάλληλοι ήταν από τους πρώτους που είδαν τις αποδοχές τους να περικόπτονται, τις συντάξεις τους να περιστέλλονται και τις θέσεις εργασίας τους να απειλούνται άμεσα.

Στο κεφάλαιο αυτό καταγράφονται αρχικά οι θεσμικές παρεμβάσεις των τελευταίων ετών που στα πλαίσια των μνημονίων περιόρισαν δραματικά τις αποδοχές των

εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα και οδήγησαν στη σημαντική υποβάθμιση του βιοτικού τους επιπέδου με ανάλογες επιπτώσεις και στο επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών. Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι εξελίξεις στα επίπεδα και την κατανομή των μισθών στο Δημόσιο τομέα κατά την περίοδο των τελευταίων ετών.

Θεσμικές παρεμβάσεις στα πλαίσια των Μνημονίων σε σχέση με τα εισοδήματα και τους μισθούς στο Δημόσιο τομέα²²

Η κύρια παρέμβαση, στα πλαίσια των μνημονίων, στις αποδοχές των εργαζομένων στο δημόσιο τομέα ήταν η εφαρμογή του «ενιαίου μισθολογίου» σε όλες τις θεσμικές μονάδες και φορείς του δημοσίου. Η εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου – βαθμολογίου (ν.4024/2011) από 1/10/2011 είχε άμεσες αρνητικές επιπτώσεις στους μισθούς των υπηρετούντων και μελλοντικών υπαλλήλων. Ειδικότερα:

- Οι κατώτερες βασικές αποδοχές (πριν από φορολογία και κρατήσεις) μειώθηκαν από 851 € στα 780 €.
- Καταργήθηκαν σχεδόν όλα τα γενικά και κλαδικά επιδόματα.
- Μειώθηκαν και καταργήθηκαν οικογενειακά επιδόματα
- Καταργήθηκε η ακώλυτη μισθολογική εξέλιξη στα ΜΚ και συνδέθηκε με την αξιολόγηση και την προαγωγή στον επόμενο βαθμό.
- Η κατάταξη των υπηρετούντων υπαλλήλων έγινε σε χαμηλότερα ΜΚ από αυτά που έπρεπε να ενταχθούν και πάγωσαν οι μισθολογικές εξελίξεις για το 2012 και το 2013.
- Υποβαθμίστηκαν μισθολογικά και βαθμολογικά οι κατηγορίες στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης και οι νέοι υπάλληλοι.

Μόνο από η εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου και των παραπάνω ρυθμίσεων είχε ως αποτέλεσμα μειώσεις των μισθών στο δημόσιο από 20% μέχρι 53%.

Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση του ΙΝΕ-ΓΣΣΕ, υπολογίζεται ότι κατά την περίοδο 2010-2011 οι μειώσεις μισθών του δημοσίου ανήλθαν στα 3,5 δισ. €. Επιπλέον, η Ελλάδα είναι η μόνη χώρα της ΕΕ όπου παρατηρείται ονομαστική μείωση του κατώτατου μισθού, με αποτέλεσμα μετά την μείωση κατά 22% τον Φεβρουάριο του 2012 να ανέρχεται στο 49% (από 60% πριν το Μνημόνιο 2), του αντίστοιχου κατώτατου μισθού των ανεπτυγμένων χωρών-μελών²³.

Επισημαίνεται, ότι πριν από την ψήφιση του ενιαίου μισθολογίου - βαθμολογίου, το οποίο υποβάθμιζε οικονομικά και επαγγελματικά τη συντριπτική πλειοψηφία των

---

²² Για Νόμους και Εγκυκλίους που αφορούν τη μισθοδοσία των δημοσίων υπαλλήλων βλ. Ν. 4024 /ΦΕΚ 226, Εγκύκλιο Δ22 ΓΛΚ για ν 4024/2011, Ν. 4093/2012 Ειδικά Μισθολόγια, Εγκύκλιο Δ22 ΓΛΚ για ν 4093/2011, ΦΕΚ 498 Αποδοχές Δικηγόρων & Ειδ. Επιστ. Προσ. ΑΔΑ.

²³ Ετήσια Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΣΕ Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, 2012

απασχολούμενων στο δημόσιο, είχε προηγηθεί μείωση μισθών και μια σειρά από περικοπές επιδομάτων. Συγκεκριμένα, το πρώτο πακέτο οικονομικών μέτρων που ανακοινώθηκε το Φεβρουάριο του 2010 περιελάμβανε πάγωμα μισθών, περικοπές επιδομάτων 10%, περικοπές υπερωριών και οδοιπορικών. Το δεύτερο πακέτο μέτρων ανακοινώθηκε ένα μόλις μήνα μετά, το Μάρτιο του 2010, και περιελάμβανε μείωση 30% στα δώρα Χριστουγέννων, Πάσχα, αδειάς, μείωση 12% σε όλα τα επιδόματα του Δημοσίου, μείωση 7% στις αποδοχές υπαλλήλων ΔΕΚΟ, ΟΤΑ, ΝΠΙΔ (νόμος 3833/2010 «Προστασία της εθνικής οικονομίας - Επείγοντα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης»).

Με το νόμο 3845/2010 (Μέτρα για την εφαρμογή του μηχανισμού στήριξης της ελληνικής οικονομίας από τα κράτη – μέλη της Ζώνης του ευρώ και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) θεσμοθετείται η ενιαία αρχή πληρωμής η οποία έχει την ευθύνη για την καταβολή των πάσης φύσεως αμοιβών που λαμβάνει το προσωπικό του δημόσιου, των ΝΠΔΔ και των ΟΤΑ. Πέραν των μειώσεων που προβλέπονταν στον νόμο 3833/2010 εφαρμόζονται νέες μειώσεις στα επιδόματα και σε αμοιβές κατά 8% και θεσμοθετείται νέα μείωση επιδομάτων εορτών Χριστουγέννων, Πάσχα και αδειάς (το δώρο Χριστουγέννων καθορίζεται στα 500 €, του Πάσχα και Αδειάς στα 250 €).

Το Δεκέμβριο του 2010 ψηφίστηκε το πολυνομοσχέδιο «Επείγοντα μέτρα εφαρμογής του προγράμματος στήριξης της ελληνικής οικονομίας» (3899/2010) που προέβλεπε ότι οι μειώσεις του 2010 εφαρμόζονται και το 2011 και ορίστηκαν οι ρυθμίσεις για τον περιορισμό των προσλήψεων στους κρατικούς φορείς.

Με το πιο πρόσφατο πολυνομοσχέδιο -μνημόνιο 3, καταργήθηκαν, από 1/1/2013, τα επιδόματα εορτών και αδειάς για όλους τους λειτουργούς και υπαλλήλους του Δημοσίου, των ΝΠΔΔ, και των ΟΤΑ. Με αυτό τον τρόπο μειώθηκαν επιπλέον τα εισοδήματα των δημοσίων υπαλλήλων κατά 1000 € τουλάχιστον.

Από 1/1/2013 και έως το τέλος του 2016 αναστάλη η χορήγηση των Κινήτρων Επίτευξης Στόχων ΚΕΣ και των Δημοσιονομικών Στόχων (ΚΕΔΣ) στους υπαλλήλους του Δημοσίου, των ΝΠΔΔ και των ΟΤΑ. Επιπλέον, από 1/8/2012, επιβλήθηκαν αναδρομικές μειώσεις στα ειδικά μισθολόγια, (3% έως και 27%), στους βασικούς μισθούς των γιατρών του ΕΣΥ, των πανεπιστημιακών, των ένστολων, των διπλωματών και των δικαστικών και μειώθηκαν τα επιδόματα που λαμβάνουν.

Πρόσφατες εξελίξεις στις μισθολογικές δαπάνες του Δημόσιου τομέα

Τα τελευταία έτη, η μείωση γενικά των αποδοχών των μισθωτών επηρεάστηκε καθοριστικά αφενός από τις σημαντικές νομοθετικές παρεμβάσεις πολιτικής που περιγράφηκαν στην προηγούμενη ενότητα και έγιναν τον Οκτώβριο του 2011 και το Φεβρουάριο και το Νοέμβριο του 2012 και αφορούσαν το επίπεδο των αποδοχών και το θεσμικό πλαίσιο καθορισμού τους και αφετέρου από την οικονομική ύφεση και τις συνέπειές της για την αγορά εργασίας.

Ειδικότερα και σε συντομία, στα τέλη Οκτωβρίου 2011 ο Ν. 4024 (άρθρο 37) διευκόλυνε ουσιαστικά τη σύναψη επιχειρησιακών συμβάσεων, εξαλείφοντας τους εναπομένοντες τότε περιορισμούς. Το Φεβρουάριο του 2012 με τον Ν. 4046/2012 (Μνημόνιο) προβλέφθηκαν η άμεση μείωση των κατώτατων αποδοχών των ατόμων άνω των 25 ετών κατά 22% και των νέων κάτω των 25 ετών κατά 32%, η αναστολή των αυξήσεων λόγω “ωρίμανσης”, ο περιορισμός της “μετενέργειας” των συλλογικών συμβάσεων μετά τη λήξη τους και ο καθορισμός μέγιστης διάρκειας των συλλογικών συμβάσεων, η μετατροπή των συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου μακράς διάρκειας (οιονεί μονιμότητα) του προσωπικού επιχειρήσεων που ανήκαν στο δημόσιο τομέα σε συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου, η μείωση κατά 10% (κατά μέσο όρο), εντός του 2012, των αποδοχών που προβλέπονταν στα ειδικά μισθολόγια (δικαστικοί, διπλωματικοί υπάλληλοι, νοσοκομειακοί γιατροί, πανεπιστημιακοί, στρατιωτικοί, σώματα ασφαλείας). Ανάλογα, το Νοέμβριο του 2012 στον Ν. 4093/2012 (για την έγκριση του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 και για επείγοντα μέτρα εφαρμογής του Ν. 4046/2012) και στον Ν. 4095/2012 (για τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2013) περιλήφθηκαν μέτρα για περαιτέρω μείωση αποδοχών στο δημόσιο τομέα και για εισαγωγή πρόσθετων ρυθμίσεων που αυξάνουν την ευελιξία της αγοράς εργασίας. Παράλληλα, από την αρχή της κρίσης οι δημόσιες και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις έχουν επιδιώξει να περιορίσουν το κόστος εργασίας, με διάφορους τρόπους: μείωση/εξάλειψη των υπερωριών, θέση του προσωπικού σε διαθεσιμότητα, εισαγωγή μειωμένων εβδομαδιαίων ωραρίων εργασίας, μετατροπή συμβάσεων πλήρους απασχόλησης σε συμβάσεις μερικής ή εκ περιτροπής απασχόλησης, περικοπή αποδοχών βάσει ατομικών συμβάσεων, απολύσεις προσωπικού κ.ά.

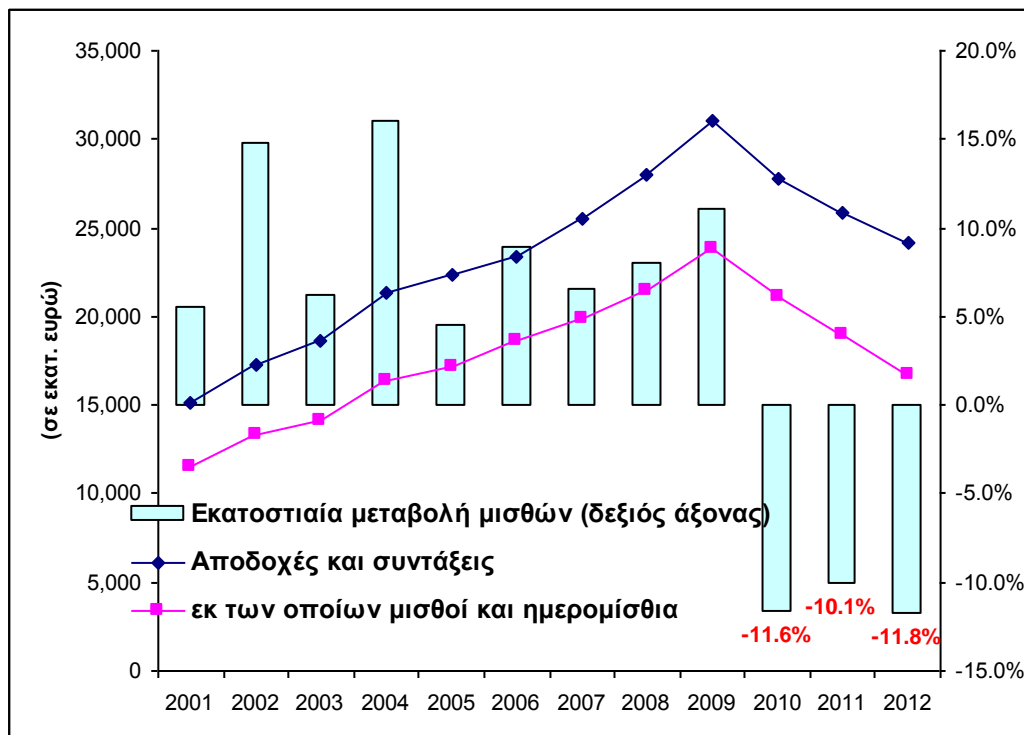
Οι προηγούμενες παρεμβάσεις είχαν ως αποτέλεσμα τη δραματική μείωση των αποδοχών στο ευρύτερο Δημόσιο τομέα. Δύο είναι κυρίως οι πηγές των διαθέσιμων στοιχείων για τις αμοιβές στο Δημόσιο ή τις μισθολογικές δαπάνες του Δημοσίου: (α) τα στοιχεία του Συστήματος των Εθνικών Λογαριασμών (ESA95) που δημοσιεύονται από την ΕΛΣΤΑΤ και την Eurostat και (β), τα στοιχεία του Κρατικού Προϋπολογισμού/Απολογισμού που δημοσιεύονται από τις υπηρεσίες του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους. Στη συνέχεια της ενότητας παρουσιάζονται τα στοιχεία αυτά και από τις δύο διαθέσιμες πηγές.

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται αναλυτικά τα εθνικολογιστικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, με το συνολική αποζημίωση των εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα (Γενική Κυβέρνηση) για την περίοδο 1995-2012. Επισημαίνεται ότι με βάση το Ενιαίο Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών (ESA95) που εφαρμόζεται σε όλες τις χώρες της ΕΕ, οι εργοδοτικές εισφορές που καταβάλλονται από το Δημόσιο για τους εργαζόμενούς του, ισοδυναμούν σε κάθε έτος με το σύνολο των καταβαλλόμενων Συντάξεων προς τους συνταξιούχους πρώην υπαλλήλους του Δημοσίου. Για τον λόγο αυτό συχνά στο Σύστημα των Εθνικών Λογαριασμών οι μισθοί των δημοσίων υπαλλήλων εμφανίζονται μαζί με τις συντάξεις του Δημοσίου. Ωστόσο, στον Πίνακα 1 οι μισθοί και τα ημερομίσθια που καταβάλλονται στους εργαζομένους του Δημοσίου έχουν διαχωριστεί από τις συντάξεις για την καλύτερη ανάλυσή τους.

Με βάση τα διαθέσιμα εθνικολογιστικά στοιχεία το 2009 το Δημόσιο κατέβαλε για τους εργαζόμενους στη Γενική Κυβέρνηση (Κεντρική Διοίκηση, ΝΠΔΔ, ΟΤΑ, ΟΚΑ, Δημόσιες επιχειρήσεις του Κεφαλαίου Α), 23,9 δισεκατομμύρια ευρώ (συνολικά 30,0

δισ. € μαζί με τις συντάξεις). Το ποσό αυτό μειώθηκε δραστικά στα επόμενα έτη, στα 21,1 € δισ. το 2010 ή κατά 11,6%, στα 19,0 € δισ. το 2011 ή κατά 10,1% και μόλις στα 16,7 € δισ. το 2012 ή κατά 11,8% (βλ. Πίνακα1, Διάγραμμα 1). Είχαμε συνεπώς μία δραματική μείωση των δαπανών του Δημοσίου για την αποζημίωση των εργαζομένων του (αμοιβές και εισφορές), κατά 7,1 δισ. ευρώ στα τρία μόλις έτη της περιόδου 2009-12 (τελευταία διαθέσιμα στοιχεία). Η μείωση αυτή ανήλθε συνολικά στο 29,9%, και οδήγησε τις συγκεκριμένες μισθολογικές δαπάνες του Δημοσίου στα επίπεδα του 2004. Ανάλογη μείωση εκτιμάται και για το 2013 με δεδομένη και την σημαντική μείωση στο προσωπικό του Δημόσιου τομέα.

Διάγραμμα 1: Μισθοί και συντάξεις στο Δημόσιο τομέα (Γενική Κυβέρνηση)

Πηγή: Στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 1: Αποζημίωση των εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα (Γενική Κυβέρνηση): 1995-2012

(σε εκατ. ευρώ)

ΕΤΟΣ	Αποδοχές και συντάξεις	ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΕΡΓΟΔΟΤΙΚΕΣ ΕΙΣΦΟΡΕΣ	ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΜΙΣΘΟΙ και ημερομίσθια	Εκατοστιαίες μεταβολές		
1995	9,026	306	7,043			
1996	9,415	323	7,248	4.3%	5.6%	2.9%
1997	11,266	363	8,804	19.7%	12.5%	21.5%
1998	12,288	419	9,674	9.1%	15.3%	9.9%
1999	13,240	498	10,165	7.7%	19.0%	5.1%
2000	14,270	616	10,964	7.8%	23.6%	7.9%
2001	15,180	726	11,571	6.4%	17.9%	5.5%
2002	17,308	839	13,287	14.0%	15.6%	14.8%
2003	18,641	995	14,108	7.7%	18.6%	6.2%
2004	21,345	962	16,379	14.5%	-3.3%	16.1%
2005	22,384	1,060	17,126	4.9%	10.2%	4.6%
2006	23,334	1,081	18,658	4.2%	2.0%	8.9%
2007	25,464	1,566	19,877	9.1%	44.9%	6.5%
2008	28,000	1,771	21,465	10.0%	13.1%	8.0%
2009	31,010	1,852	23,851	10.8%	4.6%	11.1%
2010	27,773	1,678	21,079	-10.4%	-9.4%	-11.6%
2011	25,852	1,595	18,960	-6.9%	-4.9%	-10.1%
2012	24,215	1,779	16,730	-6.3%	11.5%	-11.8%

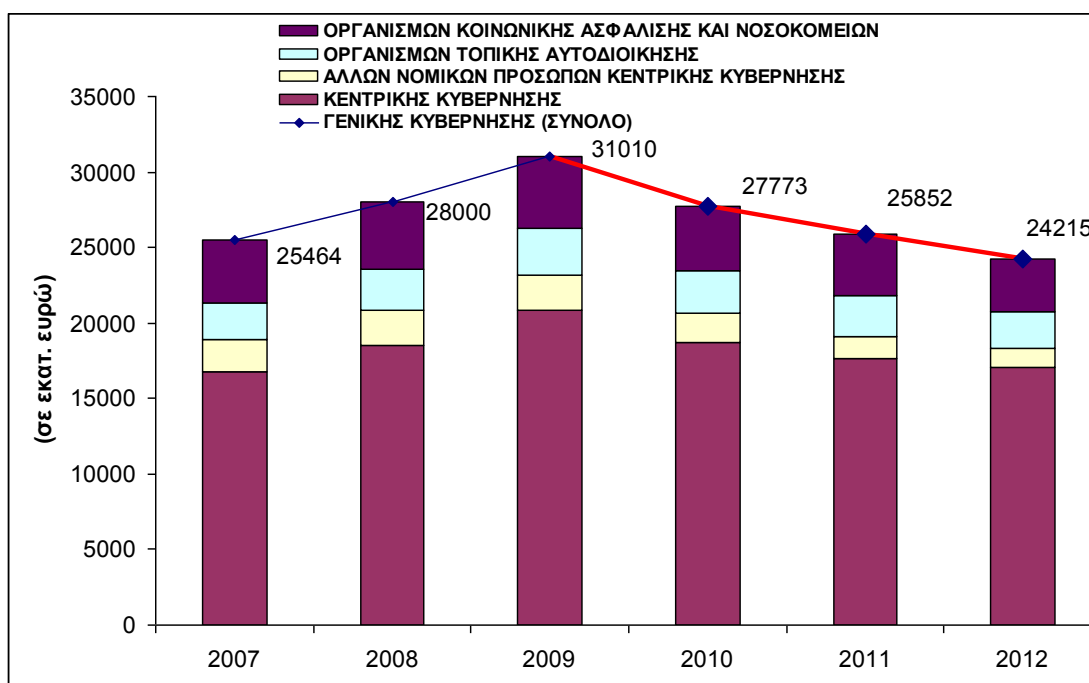
Πηγή: Στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών, ΕΛΣΤΑΤ.

Από την παραπέρα ανάλυση των εθνικολογιστικών στοιχείων κατά επιμέρους φορέα της Γενικής Κυβέρνησης (Κεντρική Κυβέρνηση, ΟΤΑ, ΟΚΑ, Άλλα ΝΠΔΔ) προκύπτει ότι η μείωση των μισθολογικών δαπανών του Δημοσίου στην περίοδο 2009-2012 ήταν σημαντικά υψηλότερη για τα άλλα ΝΠΔΔ (εκτός ΟΚΑ, Νοσοκομείων και ΟΤΑ) και τις Δημόσιες Επιχειρήσεις του Κεφαλαίου Α' που εντάχθηκαν με πρόσφατες αναθεωρήσεις στο Δημόσιο τομέα (μείωση κατά 47,7%), και μικρότερη για τους ΟΚΑ και τα Νοσοκομεία (-27,6%), τους ΟΤΑ (-20,8%) και κυρίως την Κεντρική Κυβέρνηση (Υπουργεία, -17,9%) στην οποία ωστόσο αντιστοιχεί και το 70,6% του συνόλου των μισθολογικών δαπανών του Δημοσίου (Γενικής Κυβέρνησης). Τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται αναλυτικά στον Πίνακα 2 και το Διάγραμμα 2.

Τέλος, ανάλογα συμπεράσματα για τη μείωση των μισθολογικών δαπανών στο Δημόσιο τομέα προκύπτουν και με βάση τα ταμειακά στοιχεία από την εκτέλεση των Προϋπολογισμών/Απολογισμών του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους. Πράγματι, από τα στοιχεία αυτά που παρουσιάζονται στον Πίνακα 3 προκύπτει ότι οι δαπάνες για μισθούς και ημερομίσθια στο Δημόσιο τομέα οι οποίες βαραίνουν τον Κρατικό Προϋπολογισμό μειώθηκαν κατά 9,5% το 2010, 6,4% το 2011 και 8,5% το 2012.²⁴

²⁴ Τα στοιχεία του Πίνακα 3 και του Διαγράμματος 3 διαφέρουν από τα αντίστοιχα των Πινάκων 1-2 και Διαγραμμάτων 1-2 καθώς τα πρώτα αναφέρονται σε ταμειακή βάση και επιπλέον δεν συμπεριλαμβάνουν τους ΟΤΑ, ΔΕΚΟ και ορισμένες ακόμα δαπάνες που

Διάγραμμα 2: Αποδοχές και συντάξεις στο Δημόσιο τομέα ανά φορέα

Πηγή: Στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών, ΕΛΣΤΑΤ.

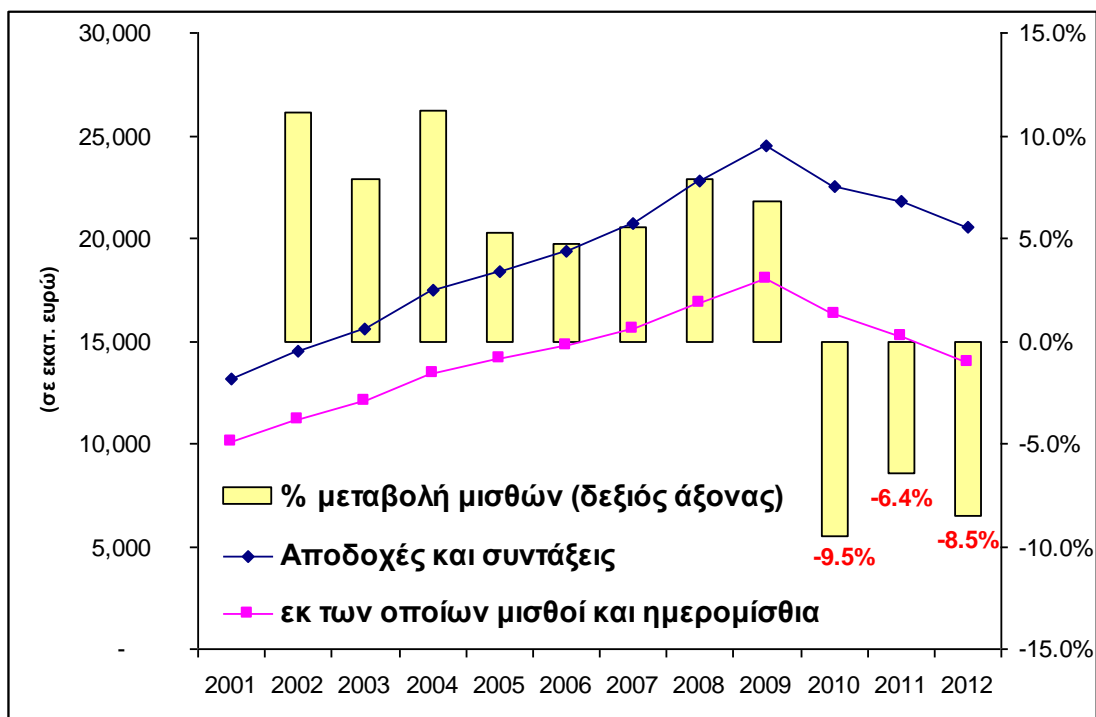
Πίνακας 2: Αποζημίωση των εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα (Γενική Κυβέρνηση): 1995-2012

(σε εκατ. ευρώ)	2007	2008	2009	2010	2011	2012
ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ (ΣΥΝΟΛΟ)	25464	28000	31010	27773	25852	24215
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	16805	18477	20814	18686	17607	17090
ΑΛΛΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	2109	2330	2335	1938	1526	1222
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ	2434	2738	3123	2844	2705	2472
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΩΝ	4116	4455	4738	4305	4014	3431
Ετήσιες εκατοστιαίες μεταβολές						
ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ		10.0%	10.8%	-10.4%	-6.9%	-6.3%
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ		9.9%	12.6%	-10.2%	-5.8%	-2.9%
ΑΛΛΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ		10.5%	0.2%	-17.0%	-21.3%	-19.9%
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ		12.5%	14.1%	-8.9%	-4.9%	-8.6%
ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΙΣΗΣ ΚΑΙ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΩΝ		8.2%	6.4%	-9.1%	-6.8%	-14.5%

Πηγή: Στοιχεία Εθνικών Λογαριασμών, ΕΛΣΤΑΤ.

καταβάλλονται απευθείας από ορισμένα ΝΠΔΔ και όχι μέσα από τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Διάγραμμα 3: Αποδοχές και συντάξεις στο Δημόσιο τομέα (ταμειακά στοιχεία)

Πηγή: Στοιχεία Κρατικού Προϋπολογισμού/Απολογισμού, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

Πίνακας 3: Αποδοχές και συντάξεις στο Δημόσιο τομέα (ταμειακά στοιχεία): 2001-2012

ΕΤΟΣ	Αποδοχές και συντάξεις	εκ των οποίων συντάξεις	εκ των οποίων μισθοί και ημερομίσθια	εκ των οποίων μισθοί Νοσοκομείων, Ιδρυμάτων Πρόνοιας, ΝΠΔΔ	Εκατοστιαίες μεταβολές			
2001	13,187	3,110	10,077	2,055				
2002	14,532	3,332	11,200	2,256	10.2%	7.1%	11.1%	9.8%
2003	15,601	3,523	12,078	2,446	7.4%	5.7%	7.8%	8.4%
2004	17,496	4,065	13,431	2,745	12.1%	15.4%	11.2%	12.2%
2005	18,349	4,211	14,138	2,855	4.9%	3.6%	5.3%	4.0%
2006	19,385	4,576	14,809	2,941	5.6%	8.7%	4.7%	3.0%
2007	20,676	5,052	15,624	3,061	6.7%	10.4%	5.5%	4.1%
2008	22,755	5,904	16,851	3,238	10.1%	16.9%	7.9%	5.8%
2009	24,487	6,487	18,001	3,553	7.6%	9.9%	6.8%	9.7%
2010	22,543	6,253	16,290	3,239	-7.9%	-3.6%	-9.5%	-8.8%
2011	21,818	6,572	15,246	3,101	-3.2%	5.1%	-6.4%	-4.3%
2012	20,511	6,564	13,947	2,798	-6.0%	-0.1%	-8.5%	-9.8%

Πηγή: Στοιχεία Κρατικού Προϋπολογισμού/Απολογισμού, Γενικό Λογιστήριο του Κράτους.

Οι μεταβολές στην κατανομή των μισθών στο Δημόσιο τομέα με βάση τα στοιχεία της ΕΕΔ.

Όπως ήδη αναφέρθηκε στο ερωτηματολόγιο της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού υπάρχει μία και μόνο ερώτηση προς τα εργαζόμενα άτομα με την ιδιότητα του μισθωτού, η οποία προσπαθεί να προσεγγίσει σε κλιμάκια καθαρού εισοδήματος τις καθαρές μηνιαίες αποδοχές τους. Ειδικότερα, σε όλους τους μισθωτούς της έρευνας τίθεται το ερώτημα: «Ποιες είναι συνολικά οι καθαρές μηνιαίες αποδοχές σας από την κύρια εργασία, συμπεριλαμβανόμενων και των πρόσθετων αμοιβών (αφορά αποδοχές του τελευταίου μήνα);». Οι απαντήσεις κατατάσσονται στα δέκα συνολικά κλιμάκια: Μέχρι 499 Ευρώ, 500 έως 699 Ευρώ, 700 έως 799 Ευρώ, 800 έως 899 Ευρώ, 900 έως 999 Ευρώ, 1.000 έως 1.099 Ευρώ, 1.100 έως 1.299 Ευρώ, 1.300 έως 1.599 Ευρώ, 1.600 έως 1.749 Ευρώ, και 1750 και άνω.²⁵

Από την ανάλυση των απαντήσεων που δόθηκαν στην ερώτηση αυτή προκύπτουν ορισμένα ενδιαφέροντα συμπεράσματα. Συγκεκριμένα, εκτός από τη σημαντική υποχώρηση του αριθμού των απασχολούμενων, μεγάλες είναι επίσης και οι μειώσεις που έχουν υποστεί οι αμοιβές των εργαζομένων στον δημόσιο τομέα κατά την τελευταία τετραετία. Από τα στοιχεία της ΕΕΔ προκύπτει ότι κατά το χρονικό διάστημα 2009 (α' τρίμηνο) – 2013 (α' τρίμηνο), έχουν επέλθει σημαντικές ανακατατάξεις στην καταγραφή των απασχολούμενων με βάση τα κλιμάκια των αμοιβών τους (Πίνακες 4, 5, Διάγραμμα 4).

Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Διαγράμματος 4, στο σύνολο του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ο αριθμός των εργαζομένων με μηνιαίες αμοιβές από 1.000-1.299 ευρώ, μειώθηκε κατά 46,9% (από 402.803 άτομα που ήταν το α' τρίμηνο του 2009 περιορίστηκε σε 214.074 άτομα το α' τρίμηνο του 2013), ενώ ακόμα μεγαλύτερη υποχώρηση (κατά -64,6%, που σε απόλυτο μέγεθος αντιστοιχεί σε 122.815 άτομα) σημείωσε και ο αριθμός των εργαζομένων με μηνιαίες αμοιβές 1.300-1.599 ευρώ. Μικρότερη σχετικά υποχώρηση σημείωσε ο αριθμός των αμειβομένων στο κλιμάκιο από 1.600 ευρώ και άνω (-17%). Αντίθετα, ο αριθμός των εργαζομένων με αμοιβές μέχρι 799 ευρώ και από 800-999 ευρώ το μήνα αυξήθηκε κατά 64,6% και 40,3% αντίστοιχα.²⁶ Έχουμε συνεπώς μία σαφή μετατόπιση στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης της κατανομής του εισοδήματος των μισθωτών απασχολούμενων στο Δημόσιο τομέα προς κατώτερα κλιμάκια εισοδήματος.

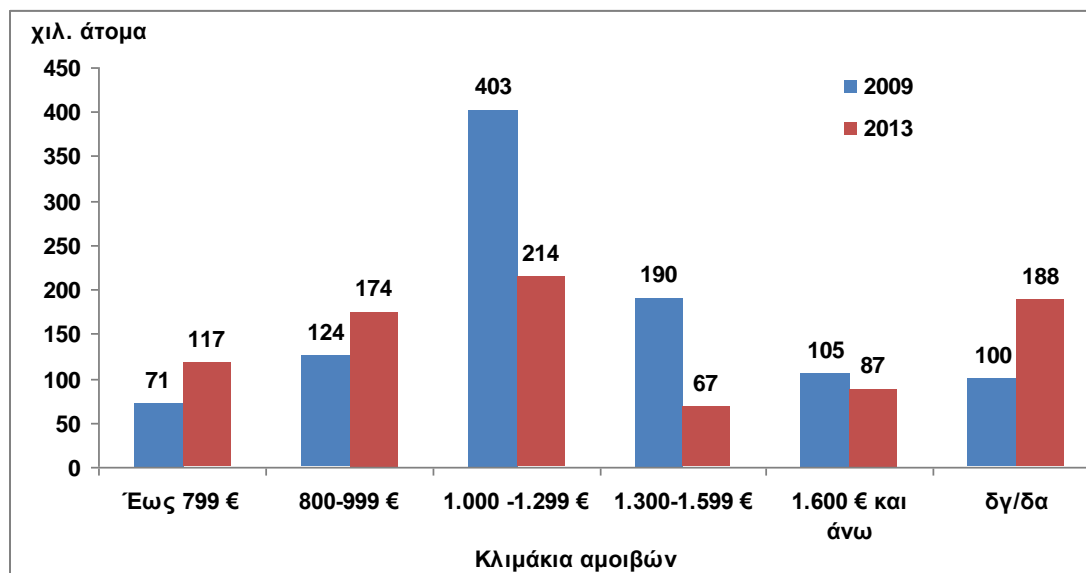
---

²⁵ Με δεδομένο ότι τα εισοδηματικά κλιμάκια στην ΕΕΔ 2008 (α' τρίμηνο) ήταν διαφορετικά (Μέχρι 250 Ευρώ, 251 έως 500 Ευρώ, 501 έως 750 Ευρώ, 751 έως 1.000 Ευρώ, 1001 έως 1.200 Ευρώ, 1.251 έως 1.500 Ευρώ, 1.501 έως 1.700 Ευρώ, 1.751 έως 2.000 Ευρώ, 2.001 και άνω) η ανάλυση στην ενότητα αυτή για λόγους συγκρισιμότητας θα περιοριστεί στην περίοδο 2009-2013 (δηλ. χωρίς το 2008).

²⁶ Επίσης, αξίζει να σημειωθεί η μεγάλη άνοδος μεταξύ των ετών 2009 και 2013 του αριθμού των απασχολούμενων που δηλώνουν ότι «δεν γνωρίζουν ή δεν απαντούν» για το ύψος των αποδοχών του (87,6%). Αυτό πιθανόν να εκφράζει την διάχυτη δυσπιστία των ερωτώμενων και την επιφυλακτικότητά τους ως προς την συνεργασία τους με τους φορείς υλοποίησης των ερευνών αυτών (πχ ΕΛΣΤΑΤ). Κάτι τέτοιο πάντως παρατηρείτε και σε ανάλογες έρευνες άλλων χωρών.

Διάγραμμα 4. Κατανομή απασχολουμένων μισθωτών στο Δημόσιο (χιλ. άτομα) κατά κλιμάκια εισοδήματος: α' τρίμηνο 2009 και α' τρίμηνο 2013

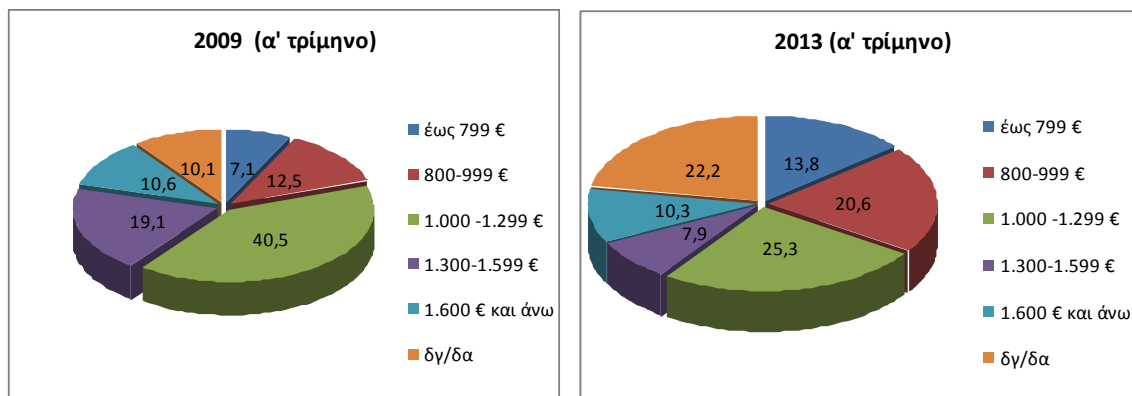

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Ανάλογα συμπεράσματα προκύπτουν και από τα στοιχεία του Διαγράμματος 5, καθώς το πληθυσμιακό μερίδιο των κλιμακίων 1.000-1.299 ευρώ και 1.300-1.599 ευρώ μειώθηκε από 40,5% και 19,1% το 2009 σε 25,3% και 7,9% το 2013 αντίστοιχα. Ανάλογα, το πληθυσμιακό μερίδιο των κλιμακίων μέχρι 799 ευρώ και από 800-999 ευρώ το μήνα αυξήθηκε από 7,1% και 10,1% το 2009 σε 13,8 και 22,2% το 2013 αντίστοιχα. Όμοια υπερδιπλασιάστηκε στην ίδια περίοδο και το ποσοστό των ερωτηθέντων που απαντούν ότι «δεν γνωρίζουν ή δεν θέλουν να απαντήσουν» για το κλιμάκιο του εισοδήματός τους.

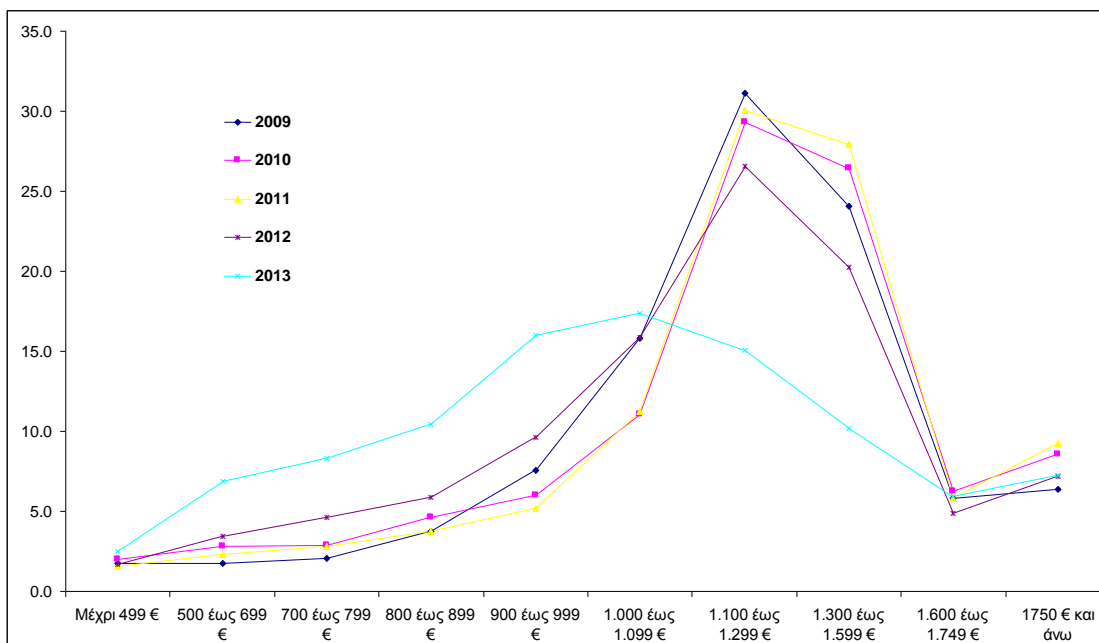
Επισημαίνεται πάντως, ότι όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Διαγράμματος 5α, όπου απεικονίζεται η κατανομή του εισοδήματος των μισθωτών εργαζομένων στο Δημόσιο για όλα τα επιμέρους έτη της εξεταζόμενης περιόδου 2009-2013, η σαφής μετατόπιση της κατανομής προς κατώτερα κλιμάκια εισοδήματος έλαβε χώρα μόνο κατά το 2012 και κυρίως το 2013 οπότε και «ωρίμασαν» περισσότερο τα μέτρα των περικοπών με βάση τα Μνημόνια. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2010 και 2011 η κατανομή του εισοδήματος των μισθωτών του Δημοσίου δεν μεταβάλλεται ουσιαστικά (βλ. Πίνακες 4 έως 6α).

Διάγραμμα 5. Ποσοστιαία (%) κατανομή απασχολούμενων μισθωτών στο Δημόσιο κατά (συνοπτικά) κλιμάκια εισοδήματος: α' τρίμηνο 2009 και α' τρίμηνο 2013

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Διάγραμμα 5α. Ποσοστιαία (%) κατανομή απασχολούμενων μισθωτών στο Δημόσιο κατά αναλυτικά κλιμάκια εισοδήματος: 2009 - 2013

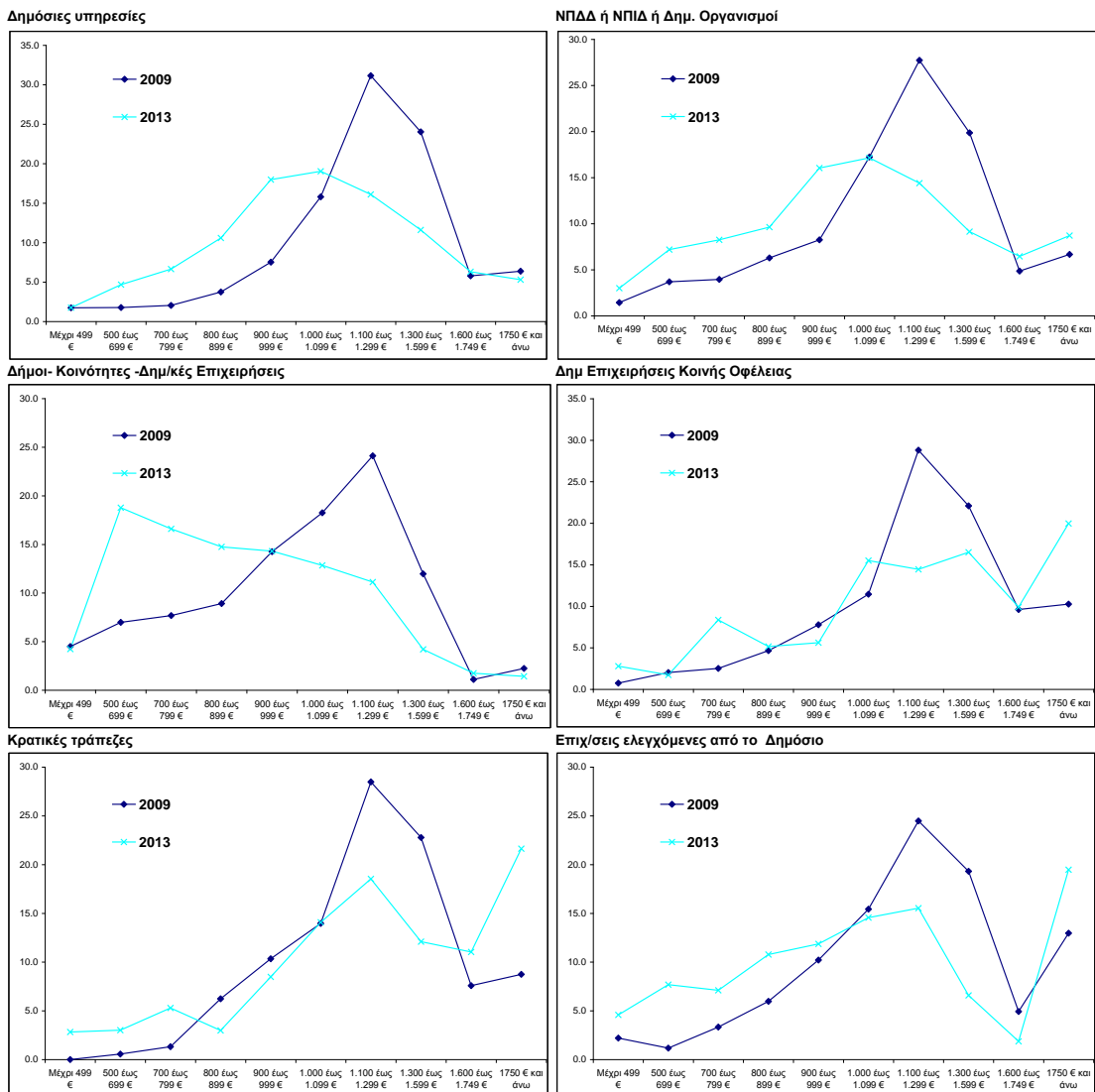

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Από την ανάλυση των κατανομών του εισοδήματος των μισθωτών για τους επιμέρους φορείς του Δημοσίου, με βάση το Διάγραμμα 15, προκύπτει ότι στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης είχαμε σαφή χειροτέρευση της κατανομής (μετακίνηση προς κατώτερα κλιμάκια εισοδήματος) για τους εργαζόμενους στις Δημόσιες υπηρεσίες, στα ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή στους Δημόσιους Οργανισμούς, και στους Δήμους-Κοινότητες -Δημοτικές Επιχειρήσεις. Ωστόσο, η χειροτέρευση αυτή δεν είναι τόσο πολύ μεγάλη και ξεκάθαρη στην περίπτωση των Δημοσίων Επιχειρήσεων Κοινής Ωφέλειας, τις Κρατικές τράπεζες και τις Άλλες Επιχειρήσεις ελεγχόμενες από το

Δημόσιο. Πράγματι, στην περίπτωση των επιχειρήσεων αυτών αν και αυξάνει στην περίοδο της κρίσης το πληθυσμιακό μερίδιο των κατώτερων σχετικά κλιμακίων (πχ. τα τρία πρώτα έως 799 €), παραδόξως αυξάνει και το αντίστοιχο μερίδιο του υψηλότερου εισοδηματικού κλιμακίου (1750 € και άνω).

Διάγραμμα 6. Ποσοστιαία (%) κατανομή απασχολούμενων μισθωτών στο Δημόσιο κατά αναλυτικά κλιμάκια εισοδήματος και φορέα: 2009 και 2013

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων των ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 4: Κατανομή των εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα κατά αναλυτικό κλιμάκιο εισοδήματος:
α' τρίμηνο 2013

Κλιμάκιο εισοδήματος	Ιδιοκτησιακό καθεστώς επιχείρησης										ΓΕΝΙΚΟ
	Δημόσια	ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή	Δήμος	Δημ. Επιχείρηση	Κρατική	ΕΠΙΧ ελεγχόμενη	ΣΥΝΟΛΟ ΔΗΜΟΣΙΟΥ	Επιχ. Ιδιωτικού			
Μέχρι 499 Ευρώ	6.246	4.453	3.399	872	503	1.148	16.621	159.105	175.726		
500 έως 699 Ευρώ	16.686	10.655	15.109	542	536	1.927	45.455	227.964	273.419		
700 έως 799 Ευρώ	23.712	12.209	13.355	2.615	940	1.783	54.614	179.965	234.579		
800 έως 899 Ευρώ	37.736	14.267	11.865	1.615	530	2.702	68.715	136.744	205.459		
900 έως 999 Ευρώ	64.140	23.745	11.509	1.761	1.507	2.974	105.636	120.470	226.106		
1.000 έως 1.099 Ευρώ	67.934	25.393	10.336	4.856	2.500	3.650	114.669	84.488	199.157		
1.100 έως 1.299 Ευρώ	57.427	21.314	8.953	4.524	3.290	3.897	99.405	58.763	158.168		
1.300 έως 1.599 Ευρώ	41.422	13.538	3.385	5.172	2.148	1.650	67.315	36.148	103.463		
1.600 έως 1.749 Ευρώ	22.507	9.565	1.399	3.101	1.959	468	38.999	27.809	66.808		
1750 και άνω	18.905	12.894	1.146	6.251	3.841	4.884	47.921	61.861	109.782		
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	100.186	43.506	21.952	10.289	7.070	4.738	187.741	304.901	492.642		
ΣΥΝΟΛΟ	456.901	191.539	102.408	41.598	24.824	29.821	847.091	2.748.832	3.595.923		

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 5: Κατανομή των εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα κατά (συνολτικό) κλιμάκιο εισοδήματος: α' τρίμηνο 2009 - α' τρίμηνο 2013

Κλιμάκια εισοδήματος	2009	2010	2011	2012	2013
Απόλυτα μεγέθη (απασχολούμενα άτομα)					
Σύνολο Δημόσιου τομέα	993.570	989.372	953.270	885.669	847.091
Μέχρι 799 Ευρώ	70.874	67.225	53.760	71.395	116.690
800 έως 999 Ευρώ	124.269	92.836	72.301	113.642	174.351
1.000 έως 1.299 Ευρώ	402.803	351.135	333.402	311.396	214.074
1.300 έως 1.599 Ευρώ	190.130	230.109	225.611	148.492	67.315
1.600 και άνω	105.395	129.268	121.712	88.314	86.920
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	100.099	118.799	146.484	152.430	187.741
Εκατοστιαία συμμετοχή στο σύνολο του δημόσιου τομέα					
Σύνολο Δημόσιου τομέα	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Μέχρι 799 Ευρώ	7,1	6,8	5,6	8,1	13,8
800 έως 999 Ευρώ	12,5	9,4	7,6	12,8	20,6
1.000 έως 1.299 Ευρώ	40,5	35,5	35,0	35,2	25,3
1.300 έως 1.599 Ευρώ	19,1	23,3	23,7	16,8	7,9
1.600 και άνω	10,6	13,1	12,8	10,0	10,3
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	10,1	12,0	15,4	17,2	22,2

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 5α.: Μεταβολές της κατανομής των εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα κατά (συνοπτικό) κλιμάκιο εισοδήματος: α' τρίμηνο 2009 - α' τρίμηνο 2013

	Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές (%)				Ποσοστιαία εταβολή
	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2013/2009
Κλιμάκια εισοδήματος					
Σύνολο Δημόσιου τομέα	-0,4	-3,6	-7,1	-4,4	-14,7
Μέχρι 799 Ευρώ	-5,1	-20,0	32,8	63,4	64,6
800 έως 999 Ευρώ	-25,3	-22,1	57,2	53,4	40,3
1.000 έως 1.299 Ευρώ	-12,8	-5,1	-6,6	-31,3	-46,9
1.300 έως 1.599 Ευρώ	21,0	-2,0	-34,2	-54,7	-64,6
1.600 και άνω	22,7	-5,8	-27,4	-1,6	-17,5
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	18,7	23,3	4,1	23,2	87,6
	Ετήσιες απόλυτες διαφορές				Συνολική διαφορά
	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2013/2008
Σύνολο Δημόσιου τομέα	-4.198	-36.102	-67.601	-38.578	-146.479
Μέχρι 799 Ευρώ	-3.649	-13.465	17.635	45.295	45.816
800 έως 999 Ευρώ	-31.433	-20.535	41.341	60.709	50.082
1.000 έως 1.299 Ευρώ	-51.668	-17.733	-22.006	-97.322	-188.729
1.300 έως 1.599 Ευρώ	39.979	-4.498	-77.119	-81.177	-122.815
1.600 και άνω	23.873	-7.556	-33.398	-1.394	-18.475
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	18.700	27.685	5.946	35.311	87.642

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 6: Κατανομή των εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα κατά (συνοπτικό) κλιμάκιο εισοδήματος και φορέα: α' τρίμηνο 2009 - α' τρίμηνο 2013

Φορέας - Κλιμάκιο εισοδήματος	2009	2010	2011	2012	2013
1. Δημόσιες υπηρεσίες	511,434	503,570	481,040	471,351	456,901
Μέχρι 799 Ευρώ	26,046	25,157	16,336	27,842	46,644
800 έως 999 Ευρώ	52,738	36,848	27,285	59,803	101,876
1.000 έως 1.299 Ευρώ	219,584	182,588	172,559	176,324	125,361
1.300 έως 1.599 Ευρώ	112,424	138,304	130,099	80,485	41,422
1.600 και άνω	56,899	67,625	65,435	46,431	41,412
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	43,743	53,048	69,326	80,466	100,186
2. ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	217,999	229,784	224,732	199,637	191,539
Μέχρι 799 Ευρώ	17,185	16,699	15,713	18,449	27,317
800 έως 999 Ευρώ	27,484	22,425	18,338	26,837	38,012
1.000 έως 1.299 Ευρώ	84,998	84,654	84,293	67,460	46,707
1.300 έως 1.599 Ευρώ	37,550	42,842	44,206	35,780	13,538
1.600 και άνω	21,790	30,269	23,625	17,456	22,459
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	28,992	32,895	38,557	33,655	43,506
3. Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	126,327	135,143	131,563	116,102	102,408
Μέχρι 799 Ευρώ	21,598	20,528	16,904	18,008	31,863
800 έως 999 Ευρώ	26,118	23,586	18,650	20,710	23,374
1.000 έως 1.299 Ευρώ	47,768	46,958	46,418	43,424	19,289
1.300 έως 1.599 Ευρώ	13,496	20,527	21,067	11,519	3,385
1.600 και άνω	3,768	5,003	6,333	4,322	2,545
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	13,579	18,541	22,191	18,119	21,952
4. Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	65,461	58,238	51,595	43,448	41,598
Μέχρι 799 Ευρώ	3,209	2,251	2,152	3,078	4,029
800 έως 999 Ευρώ	7,530	5,055	3,601	2,473	3,376
1.000 έως 1.299 Ευρώ	24,350	16,105	11,583	7,958	9,380
1.300 έως 1.599 Ευρώ	13,364	14,657	12,847	8,403	5,172
1.600 και άνω	12,031	13,056	12,539	11,444	9,352
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	4,977	7,114	8,873	10,092	10,289
5. Κρατικές τράπεζες	32,441	29,830	30,981	28,050	24,824
Μέχρι 799 Ευρώ	555	648	1,373	1,279	1,979
800 έως 999 Ευρώ	4,891	2,310	1,618	925	2,037
1.000 έως 1.299 Ευρώ	12,523	10,346	7,365	6,711	5,790
1.300 έως 1.599 Ευρώ	6,723	8,165	10,104	6,518	2,148
1.600 και άνω	4,819	5,518	6,870	6,227	5,800
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	2,930	2,843	3,651	6,390	7,070
6. Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	39,908	32,807	33,359	27,081	29,821
Μέχρι 799 Ευρώ	2,281	1,942	1,282	2,739	4,858
800 έως 999 Ευρώ	5,508	2,612	2,809	2,894	5,676
1.000 έως 1.299 Ευρώ	13,580	10,484	11,184	9,519	7,547
1.300 έως 1.599 Ευρώ	6,573	5,614	7,288	5,787	1,650
1.600 και άνω	6,088	7,797	6,910	2,434	5,352
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	5,878	4,358	3,886	3,708	4,738
Σύνολο (1-6)	993,570	989,372	953,270	885,669	847,091

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Πίνακας 6α: Μεταβολές της κατανομής των εργαζομένων στο Δημόσιο τομέα κατά (συνοπτικό) κλιμάκιο εισοδήματος και φορέα: α' τρίμηνο 2009 - α' τρίμηνο 2013

Φορέας - Κλιμάκια εισοδήματος	Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές (%)				Μεταβολή
	2010/2009	2011/2010	2012/2011	2013/2012	2013/2009
1. Δημόσιες υπηρεσίες	-1.5	-4.5	-2.0	-3.1	-10.7
Μέχρι 799 Ευρώ	-3.4	-35.1	70.4	67.5	79.1
800 έως 999 Ευρώ	-30.1	-26.0	119.2	70.4	93.2
1.000 έως 1.299 Ευρώ	-16.8	-5.5	2.2	-28.9	-42.9
1.300 έως 1.599 Ευρώ	23.0	-5.9	-38.1	-48.5	-63.2
1.600 και άνω	18.9	-3.2	-29.0	-10.8	-27.2
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	21.3	30.7	16.1	24.5	129.0
2. ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή Δημ. Οργανισμοί	5.4	-2.2	-11.2	-4.1	-12.1
Μέχρι 799 Ευρώ	-2.8	-5.9	17.4	48.1	59.0
800 έως 999 Ευρώ	-18.4	-18.2	46.3	41.6	38.3
1.000 έως 1.299 Ευρώ	-0.4	-0.4	-20.0	-30.8	-45.0
1.300 έως 1.599 Ευρώ	14.1	3.2	-19.1	-62.2	-63.9
1.600 και άνω	38.9	-21.9	-26.1	28.7	3.1
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	13.5	17.2	-12.7	29.3	50.1
3. Δήμοι- Κοινότητες -Δημ/κές Επιχειρήσεις	7.0	-2.6	-11.8	-11.8	-18.9
Μέχρι 799 Ευρώ	-5.0	-17.7	6.5	76.9	47.5
800 έως 999 Ευρώ	-9.7	-20.9	11.0	12.9	-10.5
1.000 έως 1.299 Ευρώ	-1.7	-1.1	-6.5	-55.6	-59.6
1.300 έως 1.599 Ευρώ	52.1	2.6	-45.3	-70.6	-74.9
1.600 και άνω	32.8	26.6	-31.8	-41.1	-32.5
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	36.5	19.7	-18.3	21.2	61.7
4. Δημ Επιχειρήσεις Κοινής Οφέλειας	-11.0	-11.4	-15.8	-4.3	-36.5
Μέχρι 799 Ευρώ	-29.9	-4.4	43.0	30.9	25.6
800 έως 999 Ευρώ	-32.9	-28.8	-31.3	36.5	-55.2
1.000 έως 1.299 Ευρώ	-33.9	-28.1	-31.3	17.9	-61.5
1.300 έως 1.599 Ευρώ	9.7	-12.3	-34.6	-38.5	-61.3
1.600 και άνω	8.5	-4.0	-8.7	-18.3	-22.3
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	42.9	24.7	13.7	2.0	106.7
5. Κρατικές τράπεζες	-8.0	3.9	-9.5	-11.5	-23.5
Μέχρι 799 Ευρώ	16.8	111.9	-6.8	54.7	256.6
800 έως 999 Ευρώ	-52.8	-30.0	-42.8	120.2	-58.4
1.000 έως 1.299 Ευρώ	-17.4	-28.8	-8.9	-13.7	-53.8
1.300 έως 1.599 Ευρώ	21.4	23.7	-35.5	-67.0	-68.0
1.600 και άνω	14.5	24.5	-9.4	-6.9	20.4
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	-3.0	28.4	75.0	10.6	141.3
6. Επιχ/σεις ελεγχόμενες από το Δημόσιο	-17.8	1.7	-18.8	10.1	-25.3
Μέχρι 799 Ευρώ	-14.9	-34.0	113.7	77.4	113.0
800 έως 999 Ευρώ	-52.6	7.5	3.0	96.1	3.1
1.000 έως 1.299 Ευρώ	-22.8	6.7	-14.9	-20.7	-44.4
1.300 έως 1.599 Ευρώ	-14.6	29.8	-20.6	-71.5	-74.9
1.600 και άνω	28.1	-11.4	-64.8	119.9	-12.1
Δεν γνωρίζει/Δεν απαντά	-25.9	-10.8	-4.6	27.8	-19.4
Σύνολο (1-6)	-0.4	-3.6	-7.1	-4.4	-14.7

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων της ΕΕΔ, ΕΛΣΤΑΤ.

Συμπεράσματα

Η πολιτική των Μνημονίων τα τελευταία έτη αδιαμφισβήτητα έχει βάλει στο στόχαστρο όλες τις κατηγορίες των εργαζομένων. Αυτό μάλιστα το κάνει μεθοδικά, είτε με επιθέσεις στους δημοσίους υπαλλήλους στο όνομα των ιδιωτικών υπαλλήλων, είτε με επιθέσεις στους ιδιωτικούς υπαλλήλους στο όνομα των ανέργων. Αυτή η μεθοδολογία αποτελεί μία αποτελεσματική επικοινωνιακή πολιτική που προσπαθεί, μέσω της ρητορικής της υπεράσπισης όσων βρίσκονται «εκτός των τειχών», που διευκολύνει τα μέγιστα την προώθηση των μέτρων. Αποτελεί επίσης ένα βασικό ιδεολογικό όπλο και τέχνασμα, που έχει ως αποτέλεσμα να κρατάει διαιρεμένους τους εργαζομένους και να ενισχύει τα ιδεολογήματα περί «μη κοινών συμφερόντων»

τους. Στην κατεύθυνση αυτή βρίσκονται και τα επιχειρήματα που ακούμε στο δημόσιο διάλογο και διαβάζουμε καθημερινά στον τύπο: «η παραγωγικότητα των δημοσίων υπαλλήλων είναι σαφώς υποδεέστερη των ιδιωτικών», «ο ιδιωτικός τομέας πληρώνει τις αμαρτίες του Δημοσίου» κ.ά.

Το επιχείρημα ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι πρέπει να έχουν υψηλές περικοπές για να επωφεληθούν οι εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα δεν ευσταθεί. Αντίθετα σκοπεύει στην εσωτερική υποτίμηση που αφορά τους μισθούς σε όλο το φάσμα των εργαζομένων. Όσο πιο πολλοί απολύονται από το Δημόσιο, τόσο περισσότερο μειώνεται η πιθανότητα των ανέργων στον ιδιωτικό τομέα να βρουν εργασία, με αποτέλεσμα να αναγκάζονται να ρίχνουν τις μισθολογικές τους απαιτήσεις. Επιπρόσθετα, όσο πιο πολύ μειώνονται οι μισθοί στον δημόσιο τομέα, όπου τα συνδικάτα είναι πιο ισχυρά, τόσο περισσότερο αποδυναμώνουν τη διαπραγματευτική τους δύναμη τα συνδικάτα του ιδιωτικού τομέα, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι μισθοί και στον ιδιωτικό.²⁷ Περισσότεροι καθηγητές στη διαθεσιμότητα και μετέπειτα στην ανεργία σημαίνει μεγαλύτερη πίεση στους μισθούς στον ιδιωτικό τομέα, αφού θα αυξηθούν τα πλήθη του εφεδρικού στρατού που θα προσδοκά μία θέση εργασίας στην ιδιωτική εκπαίδευση για ένα κομμάτι ψωμί. Μείωση των μισθών των καθηγητών στον δημόσιο τομέα αποτελεί σήμα για χαμηλότερους μισθούς καθηγητών στον ιδιωτικό τομέα. Οι εργαζόμενοι στην ιδιωτική εκπαίδευση, επομένως, έχουν κάθε λόγο να υπερασπιστούν τους συναδέλφους στους στη δημόσια. Με άλλα λόγια, ο δημόσιος τομέας χρησιμοποιείται στις μέρες μας ως δούρειος ίππος για να αλωθούν οι μισθοί και τα εργασιακά δικαιώματα στον ιδιωτικό τομέα. Επομένως, σε καιρούς κρίσης, η ενότητα των συμφερόντων δημοσίων και ιδιωτικών υπαλλήλων θα πρέπει να είναι πιο αρραγής από ποτέ. Αυτό αφορά φυσικά μία αμφίδρομη αλληλεγγύη, δηλαδή και των δημοσίων προς τους ιδιωτικούς υπαλλήλους και αντίστροφα.

Συνοψίζοντας, από τα τελευταία διαθέσιμα εθνικολογιστικά στοιχεία προκύπτει μία δραματική μείωση των δαπανών του Δημοσίου για την αποζημίωση των εργαζομένων του (αμοιβές και εισφορές), κατά 7,1 δισ. ευρώ την περίοδο 2009-12. Η μείωση αυτή ανήλθε συνολικά στο 29,9%, και οδήγησε τις μισθολογικές δαπάνες του Δημοσίου στα επίπεδα του 2004, χωρίς σε αυτή να συνυπολογίζεται η ανάλογη σημαντική μείωση που έλαβε χώρα στη διάρκεια του 2013. Σε αυτό οδήγησε τόσο η σημαντική υποχώρηση του αριθμού των απασχολούμενων στο Δημόσιο, όσο και οι μεγάλες μειώσεις που έχουν υποστεί οι αμοιβές των εργαζομένων αυτών κατά την τελευταία τετραετία. Το προηγούμενο συμπέρασμα επαληθεύεται και από τα ταμιακά στοιχεία του Κρατικού Προϋπολογισμού αλλά και από τις σημαντικές ανακατατάξεις στην καταγραφή των απασχολούμενων με βάση τα κλιμάκια των αμοιβών τους από τα στοιχεία των Ερευνών Εργατικού Δυναμικού. Με βάση τις εκτιμήσεις της παρούσας μελέτης η εξαιρετικά σημαντική, περίπου κατά 30%, μείωση των μισθολογικών δαπανών του Δημοσίου τομέα που έλαβε σταδιακά χώρα σε ολόκληρη την περίοδο 2009-12, και συνεχίστηκε με ανάλογη ένταση και το 2013, μπορεί να αναλυθεί σε δύο κυρίως συνιστώσες. Πρώτον, στη σημαντική μείωση της απασχόλησης στο σύνολο του δημόσιου τομέα κατά 150 έως 200 χιλιάδες άτομα

---

²⁷ Βλ. την συλλογιστική αυτή αναλυτικά στο Alesina A. and S. Ardagna (2010), "Large Changes in Fiscal Policy: Taxes versus Spending", Tax Policy and the Economy, Τεύχος 24, National Bureau of Economic Research.

(ανάλογα με τον στενότερο ή ευρύτερο ορισμό του Δημοσίου τομέα και την πηγή των στοιχείων, δηλ. στοιχεία των Ερευνών Εργατικού Δυναμικού ή του Υπουργείου Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης), γεγονός που καταδεικνύει και την πρόωρη και πλήρη ικανοποίηση του μνημονιακού στόχου για την συρρίκνωση της απασχόλησης στο Δημόσιο (κατά 150 χιλιάδες) έως το 2015. Δεύτερον, σε ανάλογη σημαντική μείωση των αμοιβών στο Δημόσιο τομέα, που είχαν ως αποτέλεσμα την απώλεια πάνω από το 1/3 από το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα των εργαζομένων στο δημόσιο. Στην απώλεια αυτή σημαντική συνεισφορά είχαν και οι πρόσθετες άμεσες και έμμεσες φορολογικές επιβαρύνσεις τόσο για τους εργαζομένους στο δημόσιο όσο και για το σύνολο των εργαζομένων. Μεταξύ των επιβαρύνσεων αυτών, η αύξηση των φορολογικών συντελεστών μέσω των αλλαγών στην φορολογική κλίμακα, η αύξηση του ΦΠΑ και των Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης στα καύσιμα, στα ποτά και τα τσιγάρα, η αύξηση των φόρων επί των ακινήτων (ΕΕΤΗΔΕ, ΦΑΠ κ.ά.), η κατάργηση όλων σχεδόν των φοροαπαλλαγών. Σημαντική, για την απώλεια του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών ήταν και ο περιορισμός ή κατάργηση σημαντικών δαπανών του κοινωνικού κράτους πρόνοιας (επιδόματα τέκνων, επιδόματα στέγασης κ.ά.).

4. Εξελίξεις σε επιμέρους τομείς του Δημοσίου και επιπτώσεις στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο

Εισαγωγή

Τα μέτρα που εφαρμόστηκαν στο πλαίσιο των δεσμεύσεων που περιλαμβάνονται στα μνημόνια επικεντρώθηκαν κυρίως στη μείωση των δαπανών λειτουργίας των δημοσίων υπηρεσιών με τη θέσπιση και εφαρμογή μέτρων που επηρέασαν αρκετές διαστάσεις της ποσοτικής και ποιοτικής τους επάρκειας. Σε αυτά τα μέτρα περιλαμβάνονται:

- α) η μείωση των αμοιβών του προσωπικού,
- β) η εντατικοποίηση της εργασίας των στελεχών του δημοσίου με αύξηση των καθημερινών καθηκόντων τους, με μείωση αδειών και με αύξηση του εβδομαδιαίου χρόνου εργασίας. Ταυτόχρονα ενισχύθηκαν οι μηχανισμοί επιτήρησης και επιβολής πειθαρχικών μέτρων περιορίζοντας την διάθεση ανάληψης πρωτοβουλιών και αξιοποίησης των δυνατοτήτων διακριτικής ευχέρειας στο χειρισμό των καθημερινών προβλημάτων.
- γ) ο μεγάλος αριθμητικός περιορισμός του απασχολούμενου προσωπικού παρά την αύξηση των αρμοδιοτήτων που ανατέθηκαν κυρίως στις υπηρεσίες «πρώτης γραμμής» οι οποίες σχετίζονται άμεσα στην εξυπηρέτηση του πολίτη (εκπαίδευση, υγεία, πρόνοια),
- δ) η μείωση της κρατικής χρηματοδότησης για την κάλυψη λειτουργικών δαπανών,
- ε) η κατάργηση ή υποβάθμιση ολόκληρων τομέων των υπηρεσιών ή τμημάτων τους (σχολικές μονάδες, ολόημερα τμήματα σχολείων, επαγγελματική εκπαίδευση, ενισχυτική διδασκαλία, νοσοκομεία, δημοτική αστυνομία, φύλαξη σχολικών κτιρίων),

στ) η ανάθεση μέρους των δημοσίων υπηρεσιών σε ιδιώτες (υγεία, μακροχρόνια φροντίδα, επαγγελματική κατάρτιση, παιδικοί σταθμοί, καθαριότητα, υπηρεσίες φύλαξης και ασφάλειας) ή/και η οικονομική προμοδότησή τους έναντι των αντίστοιχων δημοσίων υπηρεσιών(π.χ. ιδιωτικές κλινικές),

ζ) η μερική αντικατάσταση του αποχωρούντος προσωπικού με εν μέρει ασφαλισμένους και περιστασιακής εργασίας ανέργους που αμείβονται μέσω διαφόρων μορφών κοινωνικά επιδόματα των ευρωπαϊκών προγραμμάτων(κοινωνικής εργασίας, voucher).

Τα παραπάνω μέτρα αγγίζουν όλο το δημόσιο αλλά οι αρνητικές τους επιδράσεις είναι οξύτερες στην υγεία, την εκπαίδευση και της υπηρεσίες των δήμων. Στη συνέχεια θα επικεντρωθούμε ειδικά σ' αυτούς τους τομείς διότι είναι οι τομείς του δημοσίου που απασχολούν μεγάλο αριθμό δημοσίων υπαλλήλων, το έργο τους συνδέεται άμεσα με την εξυπηρέτηση των πολιτών και της συνθήκες διαβίωσης των εργαζομένων και οι παρεχόμενες υπηρεσίες τους συνιστούν θεμελιώδη κοινωνικά αγαθά.

Μία γενική παρατήρηση είναι ότι οι περισσότερες αλλαγές που επιβλήθηκαν με τα μνημόνια είχαν ήδη δρομολογηθεί στις αρχές της δεκαετίας του 2000, με την επίκληση της αναγκαιότητας εκσυγχρονισμού/εξορθολογισμού του δημοσίου. Ωστόσο, με την έναρξη της κρίσης και κυρίως μετά το 2010 που εφαρμόζονται τα μέτρα των μνημονίων υπήρξε ραγδαία επιτάχυνση και οριζόντια γενίκευση τους σε όλο το δημόσιο ως αποτέλεσμα των «μεταρρυθμίσεων υπό το καθεστώς φόβου και πανικού» που επέβαλε η τριτοκλίμακη επιτήρηση.

Εκπαίδευση

Οι κυριότερες αλλαγές που σημειώθηκαν στον τομέα της εκπαίδευσης την περίοδο των μνημονίων είναι:

α) η μείωση των συνολικών δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού για την εκπαίδευση από 3,9 στο 2,55 του ΑΕΠ.

β) η μείωση των αμοιβών του διδακτικού προσωπικού με ταυτόχρονη αύξηση του εβδομαδιαίου χρόνου διδασκαλίας (κατά 2 ώρες), αύξηση των καθημερινών καθηκόντων κατά το εργάσιμο ωράριο (επιτηρήσεις- διοικητικά καθήκοντα) και η αύξηση του αριθμού των μαθητών ανά τάξη(έως και 28 νήπια στα νηπιαγωγεία και έως 30 μαθητές στα δημοτικά, τα γυμνάσια και τα λύκεια),

γ) η μείωση των υπηρεσιακών μονάδων (γραφεία, τμήματα, σχολικές μονάδες) σε όλες της βαθμίδες της δημόσιας εκπαίδευσης,

δ) η μεγάλη αριθμητική μείωση του διδακτικού προσωπικού μέσω της μη-αντικατάστασης των αποχωρούντων, της κατάργησης οργανικών θέσεων, της κατάργησης σχολικών μονάδων ή τμημάτων στα πανεπιστήμια και της μη-πρόσληψης αναπληρωτών για την κάλυψη προσωρινών ή εκτάκτων αναγκών,

ε) η συρρίκνωση ή/και υποβάθμιση των ποιοτικών διαστάσεων της παιδείας μέσω του περιορισμού της ενισχυτικής διδασκαλίας, των τάξεων ένταξης, των ολοήμερων τμημάτων και των αντικειμένων που δεν περιλαμβάνονται στον «στενό πυρήνα» του

αναλυτικού προγράμματος καθώς και μεγάλου αριθμού ειδικοτήτων της επαγγελματικής εκπαίδευσης και

στ) η ενισχυμένη παρακολούθηση και επιτήρηση της καθημερινότητας του σχολείου με την περιοδική ηλεκτρονική καταγραφή δεδομένων αναφορικά με την παρουσία μαθητών και εκπαιδευτικών στο σχολείο καθώς και με την αυστηρότερη επιβολή πειθαρχικών μέτρων.

Ορισμένες επιπτώσεις των παραπάνω μέτρων αποτυπώνονται στους δείκτες εκπαίδευσης που καταγράφει η ΕΛΣΤΑΤ και ο ΟΟΣΑ. Αν και αυτοί οι δείκτες περιορίζονται χρονικά και δεν καλύπτουν όλες τις επιπτώσεις, ούτε το σύνολο, των μέτρων που επιβλήθηκαν την τελευταία διετία, είναι ωστόσο ενδεικτικοί των αποτελεσμάτων που επέφεραν οι αλλαγές που συντελέστηκαν στη δημόσια εκπαίδευση.

- Στα Λύκεια κατά την περίοδο της κρίσης και ειδικότερα από την έναρξη των μνημονίων κι έπειτα, ο αριθμός των σχολικών μονάδων είναι σχετικά σταθερός και ο μαθητικός πληθυσμός εμφανίζει οριακή άνοδο. Ωστόσο, ο αριθμός των εκπαιδευτικών συρρικνώθηκε κατά -20% περίπου ή κατά 5.881 άτομα το διάστημα 2009/10-2012/13 (Πίν. 2.1).
- Στα Γυμνάσια οι σχολικές μονάδες μειώθηκαν κατά 128(-6%). Οι μαθητές των δημόσιων γυμνασίων μειώθηκαν κατά 10.500 άτομα και των ιδιωτικών κατά 2.000 ή κατά -3,5% συνολικά. Ο αριθμός των διδασκόντων όμως σημείωσε αστρονομική μείωση της τάξεως του -30% ή κατά 15.000 άτομα (Πιν.2.1).
- Στα Δημοτικά σχολεία οι σχολικές μονάδες μειώθηκαν κατά 694(-12,7%), οι μαθητές μειώθηκαν κατά 2.644 άτομα (-0,4%) και οι διδάσκοντες κατά 3.161 άτομα(-4,5%) δηλαδή ο αριθμός των δασκάλων μειώθηκε έντεκα φορές περισσότερο απ' ότι οι μαθητές.
- Στα νηπιαγωγεία οι σχολικές μονάδες περιορίστηκαν κατά 257(-4,5%), οι μαθητές αυξήθηκαν κατά 6.790 άτομα (4,6%) και οι νηπιαγωγοί αυξήθηκαν μόλις κατά 62 άτομα(+0,46) δηλαδή, αναλογικά με τους μαθητές σημειώθηκε δέκα φορές μικρότερη αύξηση στον αριθμό των νηπιαγωγών (Πιν.2.1).
- Στα ΑΕΙ²⁸ ο αριθμός των φοιτητών κατά το διάστημα 2009-2011 αυξήθηκε κατά 3.035 άτομα(0,18%) αλλά ο αριθμός των μελών ΔΕΠ μειώθηκε κατά 673 άτομα ή κατά -5% (Πιν.2.2).

Η ανάλυση των στοιχείων της ΕΛΣΤΑΤ που προηγήθηκε μας δείχνει ότι η αριθμητική μείωση²⁹ του διδακτικού προσωπικού είναι πολύ υψηλή συγκριτικά με τις μεταβολές που παρατηρήθηκαν στον αριθμό των μαθητών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Ωστόσο, η υποβάθμιση των υπηρεσιών εκπαίδευσης στο Γυμνάσιο

---

²⁸ Δυστυχώς δεν είναι διαθέσιμα τα αντίστοιχα στοιχεία για τα ΤΕΙ

²⁹ Ο πραγματικός αριθμός του διδακτικού προσωπικού είναι αρκετά μικρότερος κάθε έτος διότι η ΕΛΣΤΑΤ συμπεριλαμβάνει στις μετρήσεις του και όσους είναι «απόντες» και δεν διδάσκουν.

αγγίζει τα όρια της κατάρρευσης αφού το διδακτικό προσωπικό μειώθηκε σε τρία μόλις έτη κατά 30%, παρόλο που το Γυμνάσιο αποτελεί μέρος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Πίνακας 4.1 Σχολικές Μονάδες, Διδάσκοντες και Μαθητές κατά βαθμίδα εκπαίδευσης 2008-2012*

Είδος σχολείου	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
ΛΥΚΕΙΑ						
Σχολικές μονάδες	1.369	1.367	1.361	1.338	1.320	1.339
Διδακτικό προσωπικό	30.158	30.683	31.018	29.837	27.672	25.158
Μαθητές	239.652	241.726	247.441	247.220	247.717	
Δημόσια						
Σχολικές μονάδες	1.264	1.264	1.265	1.244	1.228	1.242
Διδακτικό προσωπικό	28.122	28.756	29.197	28.015	25.817	23.316
Μαθητές	223.527	225.507	231.766	231.593	232.145	
ΓΥΜΝΑΣΙΑ						
Σχολικές μονάδες	1.957	1.968	1.965	1.928	1.829	1.837
Διδακτικό προσωπικό	50.200	51.858	52.605	49.039	45.273	36.853
Μαθητές	341.107	341.315	336.938	332.005	324.402	
Δημόσια						
Σχολικές μονάδες	1.851	1.859	1.860	1.826	1.729	
Διδακτικό προσωπικό	47.727	49.335	50.208	46.762	43.071	
Μαθητές	322.391	322.242	318.875	315.606	308.185	
ΔΗΜΟΤΙΚΑ						
Σχολικές μονάδες	5.546	5.496	5.440	5.356	4.746	

Διδακτικό προσωπικό	68.043	69.018	70.475	69.985	67.314	
Μαθητές	637.309	637.476	635.935	634.048	633.291	
Δημόσια						
Σχολικές μονάδες	5.174	5.127	5.075	4.991	4.392	
Διδακτικό προσωπικό	64.058	64.977	66.409	66.018	63.396	
Μαθητές	590.491	590.640	589.578	590.203	590.070	
ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ						
Σχολικές μονάδες	5.768	5.979	6.064	6.027	5.861	
Διδακτικό προσωπικό	13.242	13.652	13.931	13.986	14.018	
Μαθητές	150.079	158.290	159.502	166.233	165.931	
Δημόσια						
Σχολικές μονάδες	5.629	5.660	5.658	5.572	5.401	
Διδακτικό προσωπικό ⁽¹⁾	12.942	13.087	13.258	13.278	13.320	
Μαθητές	144.421	147.692	147.606	154.217	154.396	

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 4.2 Μέλη ΔΕΠ, Φοιτητές και Πτυχιούχοι 2007-2011

	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
ΔΕΠ	13.328	13.722	13.299	12.626
ΦΟΙΤΗΤΕΣ	165.463	163.718	165.443	168.478
ΠΤΥΧΙΟΥΧΟΙ	33.719	31.353	31.602	31.711

Πηγή ΕΛΣΤΑΤ

Οι παραπάνω μεταβολές εκτιμούμε ότι δεν μπορούν να αποδοθούν στον εξορθολογισμό της εκπαίδευσης αφού οι δυσαναλογίες που παρατηρούνται είναι εξόφθαλμα μεγάλες και σε βάρος του διδακτικού προσωπικού και της ποιότητας του διδακτικού έργου. Όπως δείχνει ο Πίνακας 2.3 οι αμοιβές των εκπαιδευτικών το 2011 μειώθηκαν σε τέτοιο βαθμό ώστε υπολείπονται κατά 3% των αμοιβών που λάμβαναν 13 χρόνια πριν(2000) και μειώθηκαν κατά 19% συγκριτικά με το 2008. Το ίδιο χρονικό διάστημα στις χώρες του ΟΟΣΑ οι αμοιβές των εκπαιδευτικών ήταν κατά 16-

19% υψηλότερες συγκριτικά με το 2000 και στις χώρες της Ε.Ε. κατά 19-21% υψηλότερες ενώ παρέμεναν σταθερές ή συρρικνώθηκαν οριακά μετά την έναρξη της οικονομικής κρίσης.

Πίνακας 4.3 Εξέλιξη των μισθών των εκπαιδευτικών συγκριτικά με το 2000(=100)

	Ελλάδα		Μέσος Όρος ΟΟΣΑ		Μέσος Όρος Ε.Ε.	
	2011	2008	2011	2008	2011	2008
Νηπιαγωγοί	97	116	120	120	121	122
Δάσκαλοι	97	116	116	116	121	121
Καθηγητές Γυμν.-Λυκ	97	116	117	118	119	119

Πηγή: ΟΟΣΑ, Education at a Glance 2013

Επίσης το 2013 τέθηκαν σε διαθεσιμότητα 2122 εκπαιδευτικοί των ΕΠΑΛ όπου καταργήθηκαν 50 ειδικότητες και 1349 διοικητικοί υπάλληλοι των ΑΕΙ συρρικνώνοντας ακόμα περισσότερο τη λειτουργική τους ικανότητα.

Υγεία

Οι σημαντικότερες αλλαγές που σημειώθηκαν στον τομέα της υγείας είναι:

- α) η μείωση της αμοιβής του προσωπικού,
- β) η μείωση του αριθμού των κλινών στα δημόσια νοσοκομεία και η περίπου αντίστοιχη αύξηση των κλινών στις ιδιωτικές κλινικές,
- γ) η μείωση της κρατικής χρηματοδότησης στα νοσοκομεία και τον ΕΟΠΥΥ,
- δ) η εφαρμογή του Κλειστού Ενοποιημένου Νοσηλίου για την τιμολόγηση της νοσηλείας στα νοσοκομεία με ταυτόχρονη πριμοδότηση των ιδιωτικών κλινικών κατά 20% έναντι των δημόσιων νοσοκομείων.
- ε) η αύξηση των χρημάτων που καταβάλουν οι ασφαλισμένοι για την πρόσβαση στις ιατρικές υπηρεσίες (ιατρικές επισκέψεις), την εκτέλεση διαγνωστικών εξετάσεων και τη φαρμακευτική αγωγή. Η Ελλάδα των μνημονίων είναι η μοναδική χώρα στον κόσμο όπου εφαρμόζεται, ταυτόχρονα, υποχρεωτική συνταγογράφηση βάσει ονόματος δραστικής ουσίας και υποχρέωση χορήγησης από τον φαρμακοποιό του φτηνότερου γενόσημου φαρμάκου της συγκεκριμένης δραστικής ουσίας.³⁰
- στ) στην επιβολή ανώτατου πλαφόν στην ποσότητα και το κόστος χρήσης υγειονομικού και αναλώσιμου υλικού καθώς και τις δαπάνες μετακινήσεων των χρονίως πασχόντων (π.χ. αιμοκαθάρσεις, αεροθεραπείες, φυσικοθεραπείες),
- ζ) στη μείωση της αμοιβής αλλά και του αριθμού των συμβεβλημένων προμηθευτών πρωτοβάθμιας υγείας.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω μέτρων που προστέθηκαν στη μείωση του εισοδήματος των νοικοκυριών, το 2011 οι ιατρικές επισκέψεις στα δημόσια κέντρα υγείας αυξήθηκαν κατά 22%, οι εργαστηριακές εξετάσεις κατά 18% και οι νοσηλευθέντες κατά 9% συγκριτικά με το 2010 αλλά οι δαπάνες για φάρμακα, υγειονομικό και ορθοπεδικό υλικό και χημικά αντιδραστήρια μειώθηκαν κατά 21,22%³¹.

Επίσης ο αριθμός των κλινών στα δημόσια νοσοκομεία κατά τη διετία 2010-11 μειώθηκε κατά 1.078 κλίνες (-2,8%) ενώ στις ιδιωτικές κλινικές αυξήθηκε κατά 893 κλίνες(+6%). Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ η κρίση οδήγησε αρχικά στη μείωση των κλινών στις ιδιωτικές κλινικές, μετά την έναρξη εφαρμογής των μνημονίων και τη θέσπιση των Κλειστών Ενοποιημένων Νοσηλίων από τον Κανονισμό Παροχών Υγείας του ΕΟΠΥΥ επανέκαμψαν και αύξησαν σημαντικά τις διαθέσιμες κλίνες, ξεπερνώντας τα επίπεδα του 2009 (Πιν. 2.4 ή Διάγραμμα 1)

Όσον αφορά στο στελεχιακό δυναμικό της υγείας, το ιατρικό προσωπικό περιορίστηκε, αρχικά, κατά 457 άτομα και στη συνέχεια αυξήθηκε κατά 100 άτομα. Έτσι η αναλογία των γιατρών στο δημόσιο σύστημα υγείας είναι 2,6 γιατροί ανά 1.000 κατοίκους και αν συνυπολογίσουμε στους γιατρούς του ΕΣΥ τους 5.504 συμβεβλημένους γιατρούς με τον ΕΟΠΥΥ, η αναλογία είναι 3 γιατροί του δημόσιου συστήματος υγείας ανά 1.000 κατοίκους (Πιν. 2.4 και 2.5). Αντίστοιχα, στους

³⁰ Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, 17/9/2013, «Κρίση και χρόνια νοσήματα», Αθήνα.

³¹ Έκθεση του Γ.Γ. Υ.Υ.Κ.Α(24/2/12).

νοσοκόμους/ες παρόλο που ο αριθμός τους παραμένει λίγο ως πολύ σταθερός, η αναλογία τους ανά 1.000 κατοίκους είναι κάτω από το 50% του μέσου όρου των χωρών του ΟΟΣΑ(3,8 και 8,7 αντίστοιχα) (Πιν. 2.5). Αυτή η σχέση αναμένεται να επιδεινωθεί περαιτέρω με τη διαθεσιμότητα 2.662 στελεχών της υγείας ως αποτέλεσμα των συγχωνεύσεων κλινικών και του κλεισίματος νοσοκομείων.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, μία από τις σημαντικότερες επιπτώσεις της κρίσης είναι η μεγάλη μείωση των δαπανών υγείας. Κατά το διάστημα 2009-2011 οι κατά κεφαλή δημόσιες δαπάνες υγείας μειώθηκαν κατά -24,5% και οι κατά κεφαλή ιδιωτικές δαπάνες κατά -13,6% ενώ αντίθετα αυξήθηκε η κατά κεφαλή φαρμακευτική δαπάνη παρά τη γενικευμένη εφαρμογή μέτρων για τον περιορισμό της (Πιν. 2.5). Η κατάσταση στις υπηρεσίες υγείας επιδεινώθηκε ακόμα περισσότερο μετά το 2011. Σύμφωνα με τη μελέτη της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Υγείας, η δημόσια δαπάνη υγείας μειώθηκε κατά 30%, η ιδιωτική δαπάνη υγείας μειώθηκε κατά 25% και ο ανασφάλιστος πληθυσμός αυξήθηκε 100% ή κατά 1,5 εκατομμύρια αγγίζοντας συνολικά τον αριθμό των 3 εκατομμυρίων³².

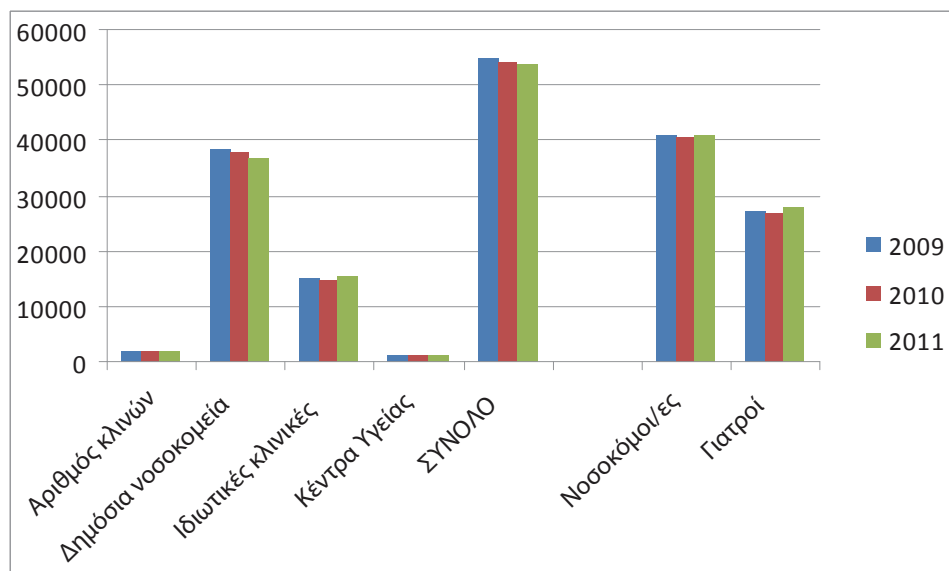
Πίνακας 4.4 Αριθμός κλινών και στελέχη υγείας στην περίοδο του μνημονίου

Αριθμός κλινών	2009	2010	2011
Δημόσια νοσοκομεία	38115	37900	36822
Ιδιωτικές κλινικές	15124	14694	15587
Κέντρα Υγείας	1004	1017	1007
ΣΥΝΟΛΟ	54704	54012	53773
Νοσοκόμοι/ες	40732	40542	40732
Γιατροί	27386	26929	28021
Αναλογία γιατρών ανά 1000κατοίκους	2,5	2,4	2,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

³² Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, 17/9/2013, «Κρίση και χρόνια νοσήματα», Αθήνα.

Διάγραμμα 1 Αριθμός κλινών και στελεχών υγείας στην Ελλάδα 2009-11

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πριν τη δημιουργία του ΕΟΠΥΥ, οι 1,4 εκατομμύρια άμεσα και έμμεσα ασφαλισμένοι στον ΟΠΑΔ εξυπηρετούνταν από 12.744 συμβεβλημένους γιατρούς. Ο κανονισμός παροχών υγείας του ΕΟΠΥΥ που ισχύει μετά το μνημόνιο(2013) προβλέπει την απασχόληση 16.000 γιατρών για περίπου 9 εκατομμύρια ασφαλισμένους από τους οποίους ήδη το 1,5 εκατομμύρια είναι ανασφάλιστοι ενώ μέχρι το Σεπτέμβρη του 2013, οι συμβεβλημένοι πάροχοι υπηρεσιών υγείας δεν ξεπερνούν τις 5.504.

Ως αποτέλεσμα της χαμηλής αμοιβής και των αυστηρών προϋποθέσεων που θέτει ο ΕΟΠΥΥ στους συμβεβλημένους γιατρούς, παρουσιάζονται σημαντικές ελλείψεις σε αρκετές ειδικότητες. Πιο συγκεκριμένα, το 2013 απουσιάζουν οι παρακάτω ειδικότητες από τους συμβεβλημένους γιατρούς του ΕΟΠΥΥ³³: Ενδοκρινολόγοι σε 39 νομούς,

Καρδιολόγοι σε 9 νομούς,
Νευρολόγοι σε 30 νομούς,
Νεφρολόγοι σε 41 νομούς,
Παθολόγοι σε 5 νομούς,
Πνευμονολόγοι σε 17 νομούς και
Ψυχίατροι σε 39 νομούς.

³³ Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, 17/9/2013, «Κρίση και χρόνια νοσήματα», Αθήνα.

Οι αρνητικές επιπτώσεις είναι περισσότερο έντονες στην κατάσταση της υγείας και τις υπηρεσίες που παρέχονται προς τους μακροχρόνια ασθενείς. Οι περιορισμοί που τέθηκαν αναφορικά με τη δωρεάν κατανάλωση αναλώσιμων υλικών, φαρμάκων και τις μετακινήσεις για την πραγματοποίηση των αναγκαίων θεραπειών με την επιβολή ανώτατων πλαφόν, είχαν ως αποτέλεσμα το 64% των πασχόντων από χρόνια νοσήματα να αντιμετωπίζουν δυσκολίες πρόσβασης σε γιατρό και ιατρικές υπηρεσίες λόγω οικονομικών/εισοδηματικών περιορισμών και το 60% λόγω κόστους χρόνου (μεγάλες λίστες αναμονής)³⁴. Επίσης περιορίστηκαν οι προσυμπτωματικοί έλεγχοι και τα check-up, με αποτέλεσμα μόλις το 7,4 των χρονίως πασχόντων να διαπιστώνει το πρόβλημα στην υγεία του μέσω προσυμπτωματικού ελέγχου και μόλις το 14% με το καθιερωμένο check-up. Ο Κανονισμός Παροχών Υγείας του ΕΟΠΠΥ θέσπισε το δωρεάν προληπτικό έλεγχο μόνο για ορισμένες μορφές καρκίνου(μαστού, μήτρας και προστάτη) αγνοώντας την αξία της πρόληψης στην αντιμετώπιση των περισσότερων μακροχρόνια ασθενειών της εποχής μας. Τέλος το 19,2% των χρονίως πασχόντων μείωσε τις δαπάνες υγείας (κυρίως για ιατρικές επισκέψεις) και το 3% τις μείωσε για να εξασφαλίσει πόρους για την εκπαίδευση ή τις σπουδές κάποιου από τα μέλη της οικογένειάς του³⁵

---

³⁴ Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας, 17/9/2013, «Κρίση και χρόνια νοσήματα», Αθήνα.

³⁵ Οπ.

Πίνακας 4.5 Ορισμένοι δείκτες υγείας πριν και μετά το μνημόνιο*

Έτος	2008	2009	2010	2011
Δείκτης				
Κατά κεφαλή δημόσιες δαπάνες υγείας σε ΙΜΑΔ**	1797,1	2036,3	1753,3	1535,8 (ΜΟ.ΟΟΣΑ 16,4)
Αναλογία Οικογενειακών δαπανών υγείας στο σύνολο των δαπανών υγείας	37,9	28,0	28,8	30,5 (ΜΟ.ΟΟΣΑ 19,6)
Ιδιωτικές δαπάνες υγείας out-of-pocket) σε ΙΜΑΔ**	1135,1	833,2	755,7	720,3 (ΜΟ.ΟΟΣΑ 560,5)
Αναλογία φαρμακευτικής δαπάνης στο σύνολο των δαπανών υγείας	24,1(2007)	27,8	28,2	28,5 (ΜΟ.ΟΟΣΑ 16,4)
Συνολική κατά κεφαλή φαρμακευτική δαπάνη σε ΙΜΑΔ**	676,2(2007)	828,7	738,8	673,4 (ΜΟ.ΟΟΣΑ 495,5)
Αριθμός γιατρών ανά 1000 κατοίκους	6,0	6,1	6,1	6,1 (ΜΟ.ΟΟΣΑ 3,2)
Νοσοκόμοι/ες ανά 1000 κατοίκους	3,2	3,3	3,7	3,8 (ΜΟ.ΟΟΣΑ 8,7)
Κλίνες νοσοκομείων ανά 1000 κατοίκους	4,8	4,9	5,05	4,9

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων από ΟΟΣΑ και ΕΛΣΤΑΤ

** Ισοδύναμες Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης σε δολάρια Αμερικής

Δήμοι

Οι φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης βρίσκονται σε καθεστώς αναδιάρθρωσης και εξορθολογισμού πολύ πριν από την κρίση και το μνημόνιο. Αρχής γενομένης των θεσμικών αλλαγών του Καποδίστρια Ι και ΙΙ οι διαδικασίες συγχωνεύσεων, καταργήσεων και αλλαγών στις αρμοδιότητες των δήμων ενισχύθηκαν περαιτέρω με τον Καλλικράτη και επιταχύνθηκαν με ιλιγγιώδεις ρυθμούς μετά το 2010, μέσω των μνημονίων. Οι αλλαγές που επέφεραν τα μνημόνια αφορούν κυρίως σε χρηματοδοτικούς περιορισμούς και σε οργανωτικές και λειτουργικές αλλαγές που εφαρμόστηκαν με στιγμιαία ταχύτητα και ως εκ τούτου, με προχειρότητα, ακυρώνοντας τις προηγούμενες προσπάθειες εκσυγχρονισμού.

Σ' αυτό το πλαίσιο, οι ανεπάρκειες και ελλείψεις της Τ.Α. αντί να περιοριστούν, επιδεινώθηκαν. Πιο συγκεκριμένα, στη διάρκεια εφαρμογής των μνημονίων παρατηρούνται οι παρακάτω αλλαγές:

α) Μεταβίβαση στους δήμους σημαντικού μέρους των αρμοδιοτήτων και ευθυνών του κράτους προς τους πολίτες με ταυτόχρονη μετάταξη προσωπικού σε αυτούς-αρχικά- αλλά στη συνέχεια με συρρίκνωσή του (παιδικοί, βρεφικοί σταθμοί, δημόσια υγεία, πρόνοια, ΚΕΠ).

β) Περιορισμός της χρηματοδότησης των δήμων μέσω των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων (ΚΑΠ) κατά 55% μέχρι το 2012³⁶ και ακόμα περισσότερο στη συνέχεια, παρά τις αυξημένες αρμοδιότητες που ανατέθηκαν στην ΤΑ (κυρίως στους τομείς εξυπηρέτησης των πολιτών και την φροντίδα-πρόνοια).

γ) Μείωση του προσωπικού των δήμων κατά 5.562 άτομα(-6,2%) μέχρι το 2012³⁷ και κατά 6.724 άτομα το 2013. Συνολικά το προσωπικό των δήμων μειώθηκε κατά 12.286 άτομα (-13,8%) κατά την τριετία 2010-13.

δ) Κατάργηση υπηρεσιών που φροντίζουν για το δημόσιο συμφέρον (δημοτική αστυνομία, φύλαξη σχολικών κτιρίων) ή εξυπηρετούν άμεσα τους πολίτες και ανάθεση μεγάλου μέρους του έργου που επιτελούσαν σε ιδιώτες (π.χ. καθαριότητα, φύλαξη). Επίσης οι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί φροντίζουν με δημόσια χρηματοδότηση (ΕΣΠΑ) το 34% των παιδιών που είναι στους παιδικούς/βρεφικούς σταθμούς³⁸.

ε) Υποκατάσταση της εργασίας των δημοτικών υπαλλήλων με επιδοτούμενους ανέργους των προγραμμάτων κοινωφελούς εργασίας.

στ) Περιορισμός της δυνατότητας των δήμων να εισπράττουν τοπικούς φόρους και τέλη τόσο εξαιτίας της ύφεσης όσο και επειδή απονευρώθηκαν οι εισπρακτικοί τους μηχανισμοί (δημοτική αστυνομία, οικονομικές υπηρεσίες).

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω μεταβολών κι ενώ οι συντριπτική πλειοψηφία των δήμων έχει εκπονήσει Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (80,6%) και διαθέτει διαχειριστική

³⁶ ΕΕΤΑ, 2013, «Ελάχιστο Κόστος Δήμων και νέο σύστημα κατανομής Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων», σ.41

³⁷ Εκτιμήσεις ΚΕΔΕ

³⁸ ΕΕΤΑΑ, 2013, «Οι Δήμοι σε αριθμούς»,σ.79

επάρκεια (83,4%)³⁹ οι υπηρεσίες τους αδυνατούν να ανταποκριθούν στις ποιοτικές προδιαγραφές που ορίζει το Ευρωπαϊκό πλαίσιο Ποιότητας για τις Κοινωνικές Υπηρεσίες του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁴⁰. Δηλαδή, να είναι διαθέσιμες, προσβάσιμες, προσιτές οικονομικά, προσωποκεντρικές, περιεκτικές, συνεχείς και προσανατολισμένες στο αποτέλεσμα.

Ενώ οι ανάγκες των δημοτών για κοινωνικές υπηρεσίες και πρόνοια αυξάνουν, οι δήμοι προσπαθούν να ανταποκριθούν με πενιχρές οικονομικές δυνατότητες μέσω της ανάπτυξης κοινωνικών παντοπωλείων και κοινωνικών ιατρείων, της κινητοποίησης εθελοντών και της αξιοποίησης των προγραμμάτων του ΕΣΠΑ σε ένα υπολειμματικό πλαίσιο κοινωνικής πολιτικής που όλο και περισσότερο εστιάζει στον περιορισμό των παροχών αποκλειστικά προς τους απόρους και τους οικονομικά αδυνάτους.

Η εκτίμηση που σχηματίσαμε από την επικοινωνία που είχαμε με 4 δήμους της Αττικής και ένα δήμο εκτός Αττικής είναι ότι η νέα γενιά απόρων που εξυπηρετούν αντιστοιχεί περίπου στο 2,5-3% των κατοίκων τους και τείνει να αυξάνει. Ωστόσο, οι δήμοι της Ελλάδας διαθέτουν μόλις το 11,1% των δαπανών τους για κοινωνική προστασία. Αντίστοιχα στη Δανία οι δήμοι διαθέτουν το 54,2% των δαπανών τους στην κοινωνική προστασία, στη Γερμανία το 32,8%, στην Αυστρία το 19,1%, στη Γαλλία το 16,7%, στο Ενωμένο Βασίλειο το 26,7% και στο μέσο όρο των χωρών Ε.Ε.-27 διατίθεται για κοινωνική προστασία το 18,7% των δαπανών των δήμων.

---

³⁹ ΕΕΤΑ, 2013, «Ελάχιστο Κόστος Δήμων και νέο σύστημα κατανομής Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων», σ.105-106.

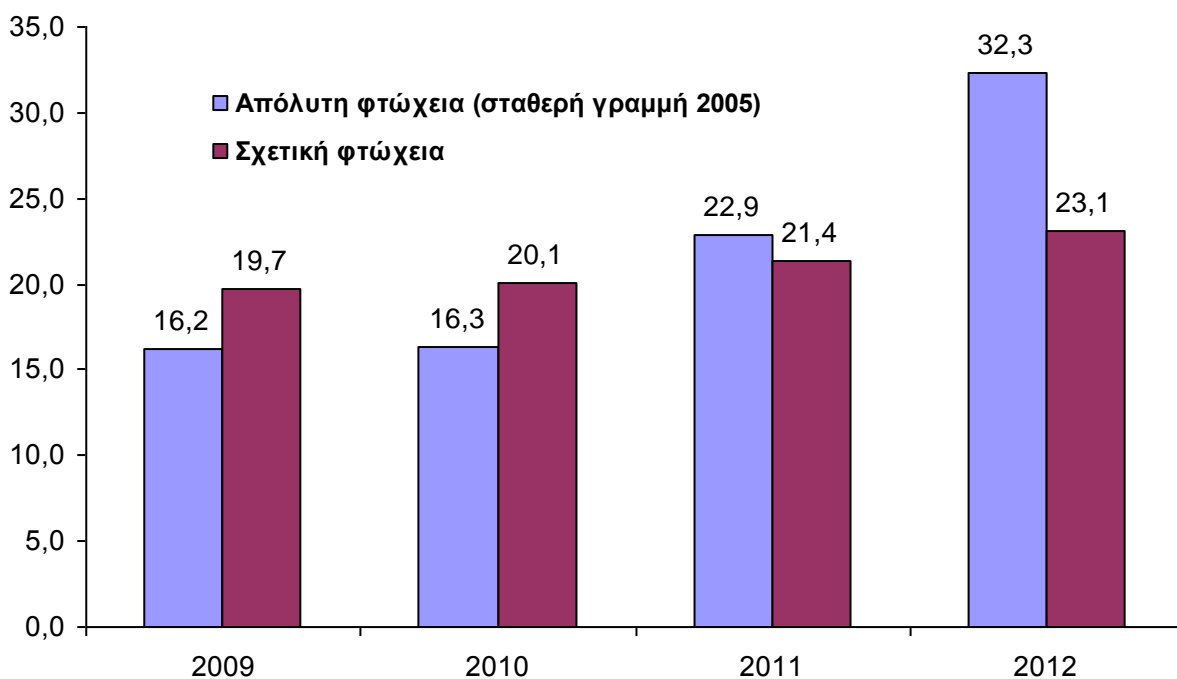
⁴⁰ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Νοέμβρης 2010, « Εθελοντικό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Ποιότητας για τις Κοινωνικές Υπηρεσίες».

5. Οι επιπτώσεις στους κοινωνικούς δείκτες της ανισότητας και της φτώχειας

Η τρέχουσα οικονομική κρίση και οι παρεμβάσεις στα πλαίσια των μνημονίων έχουν επηρεάσει δραματικά τους διάφορους κοινωνικούς δείκτες (ανεργία, φτώχεια, ανισότητα, κοινωνικός αποκλεισμός κ.λπ.) και έχουν καταστήσει πολύ εύθραυστη την κοινωνική συνοχή. Έτσι, η αναδιανεμητική επίδραση των παρεμβάσεων αυτών αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης. Στην ενότητα αυτή συνοψίζονται τα ευρήματα από τις λίγες διαθέσιμες εκτιμήσεις σε σχέση με τις επιπτώσεις των πρόσφατων παρεμβάσεων στο Δημόσιο τομέα στις διαστάσεις και τη μεταβολή των κοινωνικών δεικτών της ανισότητας και της φτώχειας στη χώρα μας.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία για τα πρώτα έτη της κρίσης που παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 1, προκύπτει ότι η σχετική φτώχεια για το σύνολο του πληθυσμού αυξήθηκε σημαντικά στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης (3 εκατοστιαίες μονάδες μεταξύ των ερευνών Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών-EU-SILC, 2010 και 2012),¹ ενώ οι διαστάσεις της «απόλυτης» φτώχειας αυξήθηκαν ακόμα πιο δραματικά. Πράγματι, το ποσοστό φτώχειας για το έτος 2010 υπολογιζόμενο με σταθερή τη γραμμή φτώχειας στο έτος 2005 ήταν 16,3%, και αυξήθηκε σε 22,9% το 2011 και σε 32,3% το 2012. Με άλλα λόγια, μέσα σε δύο μόλις έτη στην περίοδο της τρέχουσας κρίσης είχαμε αύξηση της φτώχειας για το σύνολο του πληθυσμού, κατά 16,0 ποσοστιαίες μονάδες σε απόλυτους όρους ή κατά 98,2%, έναντι αύξησης κατά 3 ποσοστιαίες μονάδες ή κατά 14,9% σε σχετικούς όρους.

Διάγραμμα 1. Κίνδυνος απόλυτης (σταθερή γραμμή 2005) και σχετικής φτώχειας στην Ελλάδα κατά την περίοδο της τρέχουσας κρίσης

Πηγή: Eurostat (EU-SILC).

Ορισμένες εκτιμήσεις για τα πιο πρόσφατα έτη οδηγούν σε ανησυχητικά συμπεράσματα, ενώ τα έντονα υφεσιακά μέτρα που προβλέπονται από το Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) 2013-16 δεν αφήνουν περιθώρια αισιοδοξίας για τα αμέσως επόμενα έτη. Πράγματι, οι εκτιμήσεις της παρούσας μελέτης δείχνουν ότι το 2012 το 39,8% του πληθυσμού βρίσκεται σε απόλυτη φτώχεια (δηλαδή κάτω από την γραμμή της φτώχειας όπως αυτή είχε οριστεί για το έτος 2005). Το αντίστοιχο ποσοστό για το 2013 εκτιμάται σε 47,8% καταδεικνύοντας πλέον τις δραματικές διαστάσεις που έχει λάβει η φτώχεια με την απόλυτη κυρίως έννοια στη χώρα μας κατά την περίοδο της τρέχουσας κρίσης. Η μεγάλη αύξηση του αριθμού των ανέργων, σε συνδυασμό με τα τραγικά κενά που παρουσιάζει το κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας, απειλεί να παρασύρει ολόκληρες οικογένειες στην απόλυτη φτώχεια. Η αντιμετώπιση του φαινομένου αυτού στο σημερινό δυσμενές οικονομικό περιβάλλον, θα απαιτήσει στροφή και αλλαγές στην κοινωνική πολιτική που ακολουθείται τις τελευταίες δεκαετίες.

Είναι προφανές ότι οι περισσότερες από τις γενικότερες παρεμβάσεις που έγιναν τα τελευταία έτη στα πλαίσια των μνημονίων έχουν επηρεάσει και τους εργαζόμενους στο Δημόσιο τομέα. Μεταξύ αυτών, η φορολογία εισοδήματος που έγινε λιγότερο προοδευτική, η αύξηση των συντελεστών του Φόρου Προστιθεμένης Αξίας, η αύξηση των Ειδικών Φόρων Κατανάλωσης στα καύσιμα, τα ποτά και τα τσιγάρα, η καθιέρωση του Ενιαίου Τέλους Ακίνητης Περιουσίας και της έκτακτης εισφοράς στα ακίνητα, εκτιμάται ότι οδήγησαν στο να μειωθεί σημαντικά η πραγματική αγοραστική δύναμη των εργαζομένων στο Δημόσιο και των συνταξιούχων του Δημοσίου. Η έως σήμερα εξέλιξη αλλά και οι προοπτικές των εισοδημάτων και της ανεργίας σε συνδυασμό και με τα προγράμματα διαθεσιμότητας στο Δημόσιο φαίνονται δυσόιωνες.

Με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία για το 2011 (έρευνα 2012), ομάδες υψηλού κινδύνου φτώχειας στην Ελλάδα είναι κυρίως οι άνεργοι και ιδιαίτερα οι άνεργοι άνδρες, τα μονογονεϊκά νοικοκυριά με τουλάχιστον ένα εξαρτώμενο παιδί, τα νοικοκυριά με έναν ενήλικα ηλικίας 65 ετών και άνω, οι μη οικονομικά ενεργοί εκτός των συνταξιούχων (νοικοκυρές κ.λπ.), οι γυναίκες (συνήθως ηλικιωμένες) που ζουν μόνες, τα νοικοκυριά με 3 ή περισσότερους ενήλικες με εξαρτώμενα παιδιά, τα νοικοκυριά που διαμένουν σε ενοικιασμένη κατοικία αλλά και τα παιδιά.

Για τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα τα ποσοστά της σχετικής φτώχειας ήταν περιορισμένα πριν την έναρξη της τρέχουσας κρίσης σε σχέση με άλλες πληθυσμιακές ομάδες και το σύνολο του πληθυσμού (7,0% για τους ασφαλισμένους στο Δημόσιο με βάση τα αποτελέσματα της ΕΟΠ 2008). Ωστόσο, πρόσφατες μελέτες έχουν καταδείξει τη σημαντική αύξηση της φτώχειας και για τους απασχολούμενους στο Δημόσιο τομέα τα τελευταία έτη μετά τις πρόσφατες μνημονιακές παρεμβάσεις. Όπως και για τις άλλες πληθυσμιακές ομάδες η αύξηση αυτή είναι πολύ πιο δραματική σε απόλυτους παρά σε σχετικούς όρους, όταν δηλαδή η φτώχεια υπολογίζεται με σταθερή την γραμμή σε κάποιο από τα έτη πριν την τρέχουσα κρίση. Για παράδειγμα ο Matsaganis (2013) έχει εκτιμήσει ότι η απόλυτη φτώχεια για τους εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα και στον κλάδο των τραπεζών πολλαπλασιάστηκε το 2012 σε σχέση με το 2009 αν διατηρηθεί η γραμμή φτώχειας σταθερή σε πραγματικούς όρους του 2009 (από μόλις 0,2 το 2009 αυξήθηκε σε 3,6 το 2012).¹

Τέλος, τα αποτελέσματα της ανάλυσης για την εκτίμηση της αναδιανεμητικής επίδρασης των εισοδηματικών παρεμβάσεων που έγιναν τα τελευταία χρόνια, δείχνουν ότι οι οικονομικές πολιτικές που είχαν ως αποτέλεσμα την ομοιόμορφη ή αναλογική μείωση των γεωργικών εισοδημάτων, των συντάξεων και των μεταβιβάσεων προς τα νοικοκυριά ή/και την αναλογική αύξηση των εισοδημάτων από αυτό-απασχόληση και κεφάλαιο είναι πιθανόν ότι έχουν οδηγήσει στην αύξηση της συνολικής ανισότητας. Αυτό εξηγείται από τη σχετικά μεγαλύτερη συμμετοχή των εισοδημάτων της πρώτης ομάδας στο συνολικό εισόδημα των φτωχότερων νοικοκυριών, καθώς και από τη σχετικά υψηλότερη συμβολή των τελευταίων εισοδημάτων στο συνολικό εισόδημα των πλουσιότερων νοικοκυριών. Λόγω της σχετικά μεγαλύτερης συνεισφοράς των μισθών και των ημερομισθίων στο Δημόσιο τομέα στα μεσαία εισοδηματικά στρώματα, το μέγεθος και η κατεύθυνση της συμβολής τους στη συνολική ανισότητα δεν είναι ξεκάθαρο. Έτσι, για παράδειγμα η πρόσφατη κατάργηση των δώρων του Πάσχα, των Χριστουγέννων και των επιδομάτων αδειας, καθώς και των άλλων παροχών στο δημόσιο τομέα, εκτιμάται ότι έχουν επηρεάσει κυρίως τα μεσαία εισοδηματικά κλιμάκια, με αμφίβολα αναδιανεμητικά αποτελέσματα στο σύνολο της κατανομής του εισοδήματος. Με άλλα λόγια τα αποτελέσματα της ανάλυσης δεν καταδεικνύουν με σαφήνεια αν οι περικοπές στους μισθούς και τα ημερομίσθια κυρίως στο δημόσιο τομέα, που εφαρμόστηκαν στη διάρκεια της τρέχουσας κρίσης στα πλαίσια των μνημονίων έχουν οδηγήσει σε αύξηση ή μείωση της συνολικής ανισότητας⁴¹.

Η θεσμική υποβάθμιση της απασχόλησης και της εργασίας στον δημόσιο τομέα κατά την περίοδο των μνημονίων

Η υποβάθμιση της απασχόλησης και των εργασιακών σχέσεων στον δημόσιο τομέα αποτελεί βασικό στοιχείο των ασκούμενων πολιτικών κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης και των μνημονίων(2010-2013) ακολουθώντας με καταιγιστικούς ρυθμούς πολιτικές που με μικρότερη ένταση λαμβάνουν χώρα στον ευρωπαϊκό και ελληνικό χώρο κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Οι αλλαγές αυτές εκδηλώνονται σε όλο το φάσμα της δημόσιας σφαίρας τόσο στον στενό όσο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Στο πλαίσιο των συντελούμενων αλλαγών καταγράφονται οι σχετικές θεσμικές παρεμβάσεις σε μια σειρά από επιμέρους πεδία που αφορούν στον δημόσιο τομέα και ειδικότερα στα ζητήματα της απασχόλησης, της υπηρεσιακής λειτουργίας, των αποδοχών και στο θεσμικό πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων στο Δημόσιο.

Ειδικότερα:

---

⁴¹ Βλ Μιτρακος (2013), "Inequality, poverty and living conditions in Greece: Recent developments and prospects", Social Cohesion and Development 2013 8 (1), pp. 37-58).

Άμεσες παρεμβάσεις για τον περιορισμό της απασχόλησης

1. Αναστολή των προσλήψεων και των διορισμών στον δημόσιο τομέα για το 2010 με εξαίρεση τους τομείς της παιδείας, της υγείας και της ασφάλειας(N. 3833/10, αρθρ.10).
2. Καθιέρωση της αναλογίας 1:5 μεταξύ προσλήψεων και αποχωρήσεων στο Δημόσιο για το 2010 με εξαίρεση τους τομείς παιδείας, της υγείας και της ασφάλειας(N.3833/10, αρθρ. 11, παρ.1,2).
3. Κατάργηση των εξαιρέσεων της αναλογίας 1:5 μεταξύ προσλήψεων και απολύσεων και εφαρμογή της εν λόγω αναλογίας στο σύνολο του Δημοσίου(3899/10, αρθρ.3, παρ.1).
4. Καθιέρωση της αναλογίας 1:10 μεταξύ προσλήψεων και αποχωρήσεων στο Δημόσιο για το 2011(N.3986/11, αρθρ.37 παρ.3).
5. Επανακαθιέρωση της αναλογίας 1:5 μεταξύ προσλήψεων και αποχωρήσεων στο Δημόσιο για τα έτη 2012-15(N.3986/11,αρθρ.37 παρ.3).
6. Διατήρηση της αναλογίας 1:5 μεταξύ προσλήψεων και αποχωρήσεων στο σύνολο του Δημοσίου μέχρι το 2016(N.4093/12,αρθρ.1 υποπαρ.Ζ5).
7. Αναστολή των προσλήψεων στους ΟΤΑ μέχρι το 2016(N.4093/12,αρθρ.1 υποπαρ.ΣΤ1,εδ.3).
8. Μείωση κατά 30% των προσλήψεων κατά το 2010, έναντι του 2009, με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και έργου στο Δημόσιο(N.3833/10,αρθρ.11,παρ.6).
9. Μείωση κατά 15% των προσλήψεων κατά το 2011, έναντι του 2010, με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και έργου(N.3899/10,αρθρ.3 παρ.4).
10. Επαναμείωση κατά 50% των προσλήψεων κατά το 2011, έναντι του 2010, με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και έργου στο Δημόσιο(αρθρ.37, παρ.3).
11. Μείωση κατά 10% των προσλήψεων κατά το 2012-15, έναντι του 2011, με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και έργου(N.3986/11,αρθρ.37, παρ.3).
12. Επαναπεριορισμός των προσλήψεων με συμβάσεις ορισμένου χρόνου και έργου κατά 50% το 2011, κατά 10% το 2012, κατά 20% το 2013-14, και κατά 10% το 2015-16 έναντι των αμέσως προηγούμενων ετών(N.4093/12, αρθρ.1, υποπαρ.Ζ5).

Έμμεσες παρεμβάσεις για τον περιορισμό της απασχόλησης

1. Εισαγωγή του καθεστώτος της εφεδρείας 12μηνιας ανώτατης διάρκειας για το θεωρούμενο πλεονάζον προσωπικό στο Δημόσιο με την καταβολή του 60% του βασικού μισθού(N.3986/11, αρθρ.37,παρ.7).
2. Καθιέρωση της δυνατότητας αποχώρησης με εθελούσια έξοδο των υπαγόμενων στο καθεστώς της εργασιακής εφεδρείας στο Δημόσιο(αρ. 37, παρ. 7)
3. Εισαγωγή του θεσμού της προσυνταξιοδοτικής διαθεσιμότητας με το 60% του βασικού μισθού σε περίπτωση κατάργηση των οργανικών θέσεων στο Δημόσιο και αυτοδίκαιη απόλυση για όσους συμπληρώνουν τα 55 έτη και 35 χρόνια προϋπηρεσίας στο τέλος του 2013(N.4024/11,αρ. 33).
4. Εισαγωγή ειδικής ρύθμισης της εργασιακής εφεδρείας στο Δημόσιο για εργαζόμενους με σχέση ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου για διάστημα 1-2 χρόνων πριν από την οριστική αποχώρηση και με την καταβολή του 60% του βασικού μισθού(N.4024/11,αρ. 34).

5. Εφαρμογή του θεσμού της διαθεσιμότητας ετήσιας διάρκειας και με καταβολή του 75% του μισθού στον δημόσιο τομέα λόγω κατάργησης θέσεων για μόνιμο προσωπικό και για προσωπικό με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου και με κατάληξη την απόλυση σε περίπτωση μη ένταξης του προσωπικού σε άλλη θέση απασχόλησης εντός του δημόσιου τομέα (Ν.4093/12,αρ.1,υποπαρ. Ζ .2).
6. Κατάργηση ειδικοτήτων και θέσεων διοικητικού προσωπικού με σχέση εργασίας αορίστου χρόνου στο Δημόσιο και τη θέση τους σε διαθεσιμότητα για ένα έτος με την καταβολή του 75% των αποδοχών(Ν.4093/12,αρθρ.1,υποπαρ.Ζ.4).
7. Άμεση απόλυση των εργαζόμενων με σχέση ιδιωτικού δικαίου σε ΝΠΙΔ του Δημοσίου σε περίπτωση κατάργησης των θέσεων στις οποίες υπηρετούν(Ν.4152/13,αρ.1,παρ. ΣΤ, υποπαρ.12).
8. Επαναρρύθμιση του καθεστώτος διαθεσιμότητας με την κατάργηση θέσεων εργασίας στο σύνολο του δημόσιου τομέα διάρκειας 8 μηνών και με την καταβολή του 75% των αποδοχών, και συνεπαγόμενη απόλυση μετά από τη λήξη της(Ν.4172/13,αρθρ.90).
9. Μετακίνηση εργαζομένων σε καθεστώς διαθεσιμότητας στο Δημόσιο για την πλήρωση θέσεων τακτικού προσωπικού κατά 10% και κατά 30% για θέσεις προσωρινής απασχόλησης(Ν.4024/11,αρθρ.34,παρ.1).
10. Επιβολή μετατάξεων στις ΔΕΚΟ χωρίς την υποχρέωση διατήρηση των δικαιωμάτων της προηγούμενης θέσης απασχόλησης(Ν.3899/10,αρ. 2, παρ.22).
11. Εφαρμογή της υποχρεωτικής μετατάξης σε περίπτωση κατάργησης θέσεων στο Δημόσιο και σε θέσεις κατώτερου εργασιακού περιεχομένου για τους μετατασσόμενους υπαλλήλους(Ν.4093/12, αρ.1,υποπαρ. Ζ.1).
12. Εφαρμογή της κινητικότητας στο σύνολο του δημόσιου τομέα με μετατάξεις και μεταφορά προσωπικού υπό την προϋπόθεση της πλήρωσης των προβλεπόμενων προϋποθέσεων ώστε σε αντίθετη περίπτωση να απολύεται(Ν.4172/13,αρθρ.91).

Παρεμβάσεις για τη μείωση των αποδοχών

1. Πάγωμα μισθών στο σύνολο του δημόσιου τομέα για το 2010(Ν.3833/10,αρ.3).
2. Επέκταση των μηδενικών αυξήσεων στο σύνολο του δημόσιου τομέα και για το 2011(Ν.3845/10,αρ. 3).
- 3.Επιβολή μηδενικών αυξήσεων στο σύνολο του δημόσιου τομέα(Ν.3899/10,αρ. 3, παρ. 1).
4. Μείωση των πάσης φύσεως τακτικών αποδοχών στον ευρύτερο δημόσιο τομέα κατά 7%(Ν.3833/10,αρ.1,παρ.7).
- 5.Περαιτέρω μείωση των αποδοχών στον ευρύτερο δημόσιο τομέα κατά 3%(Ν.3845/10,αρ 3, παρ.4).
6. Μείωση κατά 12% του συνόλου των επιδομάτων στο σύνολο του δημόσιου τομέα(Ν.3833/10,αρ.1,παρ.2).
7. Περαιτέρω μείωση των επιδομάτων κατά 8% στο σύνολο του δημόσιου τομέα (Ν.3845/10,αρ. 3, παρ.1).
8. Μείωση κατά 3% των αποδοχών στο Δημόσιο ελλείψει επιδομάτων(Ν.3845/10, αρ. 3, παρ.1).
9. Μείωση κατά 30% του 13ου και 14ου μισθού στο σύνολο του δημόσιου τομέα(Ν.3833/10,αρ.1,παρ.2).

10. Καθορισμός του 13ου και του 14ου μισθού σε 500 ευρώ αντίστοιχα για το σύνολο των εργαζόμενων του δημόσιου τομέα που αμείβονται με μηνιαίες αποδοχές κάτω από τα 3.000 ευρώ(N.3845/10,αρ. 3, παρ.6).
11. Επανακαθορισμός του 13ου και του 14ου μισθού σε 400 ευρώ αντίστοιχα για το σύνολο των εργαζόμενων του δημόσιου τομέα με μηνιαίες αποδοχές κάτω από τα 2500 ευρώ(N.3847/10,αρ. 1, παρ.1).
12. Κατάργηση του 13ου και 14ου μισθού στο σύνολο του δημόσιου τομέα(N.4093/12,αρ.1,υποπαρ. Γ1, εδ.1).
13. Καθιέρωση των 4.000 ευρώ ως μηνιαίου ανώτατου ορίου μεικτών αποδοχών στις ΔΕΚΟ(N.3899/10,αρθρ.2,παρ.17).
14. Μείωση κατά 10% των αποδοχών στις ΔΕΚΟ για όσους αμείβονται με αποδοχές άνω των 1.800 ευρώ μηνιαίως(N.3899/10,αρ. 2, παρ. 18).
15. Μείωση κατά 30% του ανώτατου ορίου των υπερωριών στον δημόσιο τομέα(N.3833/10,αρ. 6).
- 16.Μείωση κατά 10% των αμοιβών για υπέρβαση του ωραρίου, απασχόληση κατά τις Κυριακές και αργίες και εκτός έδρας εργασία στις ΔΕΚΟ(N.3899/10, αρ.2,παρ.20).
17. Μείωση κατά 10% των αποδοχών στην ΑΤΕ για όσους αμείβονται με αμοιβές άνω των 1.800 ευρώ(N.3899/10, αρ.11).
18. Απαγόρευση και κατάργηση των ΣΣΕ και ατομικών συμβάσεων στον δημόσιο τομέα που ανατρέπουν την εισοδηματική πολιτική(N.3833/10,αρ.3,παρ.1).
19. Κατίσχυση των διατάξεων για τη μείωση των αποδοχών στο δημόσιο τομέα έναντι των ισχυουσών ΣΣΕ(N.3833/10,αρ.1,παρ.5).
20. Κατίσχυση των μέτρων απορρύθμισης στον δημόσιο τομέα έναντι αντίθετου περιεχομένου ΣΣΕ και ΔΑ (N.3899/10,αρ. 2, παρ.21).
21. Καθιέρωση ενιαίου μισθολογίου με όρους συνολικής μισθολογικής υποβάθμισης(N.4024/11,αρ.12-32).
22. Περικοπές ειδικών μισθολογίων του δημόσιου τομέα(N.4093/12,αρ.1,υποπαρ. Γ1, εδ.13-39).

Υπηρεσιακή εξέλιξη/Πειθαρχικό δίκαιο

1. Καθιέρωση ενιαίου βαθμολογίου προαγωγών και υπηρεσιακής ανέλιξης στο Δημόσιο(N.4024/11,αρ.6-11).
2. Νέο πειθαρχικό δίκαιο για το Δημόσιο με αυστηροποίηση ποινών (N.4057/12).
3. Διεύρυνση της δυνατότητας εφαρμογής της αυτοδίκαιης αργίας (N.4093/12,αρ.1, υποπ.Ζ.3).
4. Καθιέρωση της διακριτικής ευχέρειας για την επιβολή της δυνητικής αργίας (N.4093/12, αρ.1, υποπ.Ζ.3).

6. Παρεμβάσεις στο θεσμικό πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων

1. Αύξηση του εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας από τις 37,5 στις 40 ώρες στο Δημόσιο (Ν.3979/11, αρ.41).
2. Αύξηση του εβδομαδιαίου ωραρίου εργασίας των εκπαιδευτικών κατά 2 ώρες (Ν.4152/13, αρ.1, υποπ.Θ.2, εδ.2).
3. Καθιέρωση της εθελοντικής μετατροπής της πλήρους απασχόλησης σε μερική στον δημόσιο τομέα με μείωση έως και 50% του ωραρίου για διάστημα 5 ετών (Ν.3986/11, αρ. 37, παρ. 5).
4. Καθιέρωση της απασχόλησης στο Δημόσιο ηλικιωμένων ανέργων (55-64 ετών) μέσω γραφείων ενοικίασης προσωπικού που επιχορηγούνται από το κράτος (Ν.3845/10, αρ. 2, παρ.5).
5. Εφαρμογή συμβάσεων ορισμένου χρόνου και μίσθωσης έργου για κάλυψη αναγκών στους ΟΤΑ (Ν.4147/13, αρ.4).
6. Έμμεση διάβρωση του νόμιμου γενικού κατώτατου μισθού για 5μηνη κοινωφελή εργασία στους ΟΤΑ με αμοιβές μέχρι 490 ευρώ μηνιαίως (και μέχρι 427 ευρώ για τους νέους έως 25 ετών) για τους «ωφελούμενους» ανέργους(Ν.4152/13, αρ.1, παρ. ΙΔ. υποπαρ.5).
7. Λύση των συμβάσεων με βάση το όριο ηλικίας ή συνταξιοδότησης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με βάση τα ισχύοντα ως προς τη λύση των συμβάσεων αορίστου χρόνου στον ιδιωτικό τομέα (Ν.4046/12, αρ.1, ΠΥΣ αρ. 5, παρ.1).
8. Κατίσχυση των μέτρων απορρύθμισης στον ευρύτερο δημόσιο τομέα έναντι αντίθετου περιεχομένου ΣΣΕ και ΔΑ (Ν.3899/10, αρ. 2, παρ.21).
9. Κατάργηση των νόμων, των κανονιστικών αποφάσεων, των ΣΣΕ, των κανονισμών εργασίας, των οργανισμών προσωπικού και των αποφάσεων διοίκησης που καθιερώνουν όρους ή ρήτρες μονιμότητας στον ευρύτερο δημόσιο τομέα (Ν.4046/12, αρ.1, ΠΥΣ αρ. 5, παρ.2).

Θεσμικές παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό των δημοσίων υπαλλήλων κατά την περίοδο των μνημονίων

Παρεμβάσεις στην κοινωνική ασφάλιση και στις συντάξεις

Με την επιβολή του **πρώτου μνημονίου** και τη συγκεκριμενοποίηση των όρων που έθεσε για τις συντάξεις, με τους νόμους 3863/2010 και 3865/2010, με τους οποίους ορίστηκε η νέα ασφαλιστική νομοθεσία, εφαρμόστηκε εκτεταμένη πολιτική μείωσης των συντάξεων και αύξησης της ηλικίας συνταξιοδότησης, με βασικότερα σημεία:

- την διατύπωση ενιαίων ρυθμίσεων για το σύνολο των ασφαλισμένων,
- την δημιουργία νέας δομής σύνταξης (βασική και αναλογική),
- τον ενιαίο φορέα Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (αποχωρίζεται ο κλάδος υγείας από τον κλάδο σύνταξης) και

- την ενοποίηση, από το 2018, των φορέων κύριας ασφάλισης σε τρία ταμεία μισθωτοί, αυτοαπασχολούμενοι, αγρότες⁴².

Ειδικότερα, τα μέτρα για τις συντάξεις προέβλεπαν:

- Επιβολή Ειδικής Εισφοράς Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης η οποία παρακρατείται μηνιαία.
- Αύξηση του ποσοστού παρακράτησης ΛΑΦΚΑ σε όλες τις συντάξεις άνω των 1450 ευρώ, από 4% έως 10% που ίσχυε μέχρι τότε, σε 6% έως 14%.
- Η ηλικία συνταξιοδότησης αυξήθηκε στα 65 (με 40 χρόνια εργασίας για πλήρη σύνταξη).

Με το **Μνημόνιο II** και τους εφαρμοστικούς νόμους 3986/11, 4024/11, 4046/12, 4051/12, 4052/12 έγιναν νέες θεσμικές παρεμβάσεις στο συνταξιοδοτικό και ασφαλιστικό του δηmosίου και νέες περικοπές στις συντάξεις ενώ ορίστηκαν οι μειώσεις στο εφάπαξ των δημοσίων υπαλλήλων.

Συγκεκριμένα μεταξύ των σημαντικότερων θεσμικών αλλαγών στο ασφαλιστικό με την εφαρμογή του δεύτερου μνημονίου, ήταν αυτές που έφερε ο εφαρμοστικός νόμος 4052/12 με τη δημιουργία του ΕΤΕΑ (άρθρα 36-42) όπου επέβαλε εκβιαστικά την ένταξη σε αυτό όλων των άλλων ταμείων επικουρικής ασφάλισης (αφού σε περίπτωση μη ένταξης τους ορίστηκε η μετατροπή τους σε επαγγελματικά ταμεία που θα λειτουργούν ως ΝΠΙΔ). Συγκεκριμένα μέσω του 4052/12 επιτεύχθηκε:

- α. η κατάργηση του συστήματος επικουρικής ασφάλισης συγκεκριμένων παροχών και η μετατροπή του σε κεφαλαιοποιητικό ατομικό σύστημα και
- β. ο καθορισμός του ύψους των επικουρικών συντάξεων από παράγοντες όπως δημογραφικά δεδομένα και συντελεστές οικονομικής βιωσιμότητας (άρθρο 42).

Να προσθέσουμε ότι την ίδια περίοδο εφαρμογής του δεύτερου μνημονίου με τους νόμους 3986/11 και 4024/11 μειώθηκε κατά 15% και 20% το εφάπαξ.

Συνολικά εκτιμάται ότι μόνο από τα δύο μνημόνια, οι περικοπές των συντάξεων στο δημόσιο κυμαίνονται από 20% μέχρι 40%. Οι συντάξεις πάνω από 1200 ευρώ τον μήνα μειώθηκαν κατά 20% και για όσους είναι κάτω των 55 ετών κατά 40%. Ένα 10% μείωση των συντάξεων είχε ήδη συμφωνηθεί σε προηγούμενα μέτρα.

Από τον Μάιο του 2010 μέχρι και τον Ιούνιο του 2012 οι περικοπές των κύριων και επικουρικών συντάξεων ανήλθαν συνολικά στα 4,2 δισ. €, ενώ στο πρόγραμμα περικοπών και λιτότητας των 11,6 δισ. € για την περίοδο 2013-2014 οι περικοπές που σχεδιάζονται στις κύριες και επικουρικές συντάξεις, στο εφάπαξ και στα κοινωνικά επιδόματα αντιστοιχούν στο 43% του συνολικού ποσού, δηλ. 5,5 δισ. €⁴³.

Με το **τρίτο μνημόνιο** έρχονται νέες σαρωτικές αλλαγές στο ασφαλιστικό. Ο ν. 4093/2012 με τον τίτλο «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013- 2016 «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του

---

⁴² Έκθεση ΙΝΕ – ΓΣΕΕ Οι Εργασιακές Σχέσεις στην Ευρώπη και στην Ελλάδα 2010.

⁴³ Ετήσια Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, 2012.

Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου – δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013 – 2016», είχε ως σημαντικότερη θεσμική παρέμβαση την κατά δύο χρόνια αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης. Έτσι, η συντριπτική πλειοψηφία των εργαζόμενων θα συνταξιοδοτείται πλέον στα 67 έτη.

Συγκεκριμένα οι άμεσες συνέπειες των νέων συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων είναι:

- Στα 62 μπορεί να υπάρξει σύνταξη μόνο με 40 πλήρη χρόνια ασφάλισης (12.000 ένσημα).

-Σύνταξη με τον ελάχιστο απαιτούμενο χρόνο ασφάλισης (15 χρόνια ή 4.500 ένσημα) στα 67.

- Όλα τα όρια ηλικίας και ο απαραίτητος αριθμός ημερών ασφάλισης, που έθετε ο νόμος 3863/2010 για το 2015 αρχίζουν να εφαρμόζονται από 1.1.2013, δηλαδή δυο χρόνια πριν με την απευθείας αύξηση των γενικών ορίων συνταξιοδότησης στα 67 και την βίαιη εφαρμογή ακόμα και σε εργαζομένους που θα έβγαιναν στη σύνταξη μέσα στο 2013. Έτσι, καταργείται η έννοια των «ώριμων ασφαλιστικών δικαιωμάτων».

Επιπλέον όρισε νέες μειώσεις στις συντάξεις που έφθασαν έως και το 15%, ως εξής: Για συνολικά καταβαλλόμενο ποσό άνω των 1.000, ευρώ και έως 1.500,00 ευρώ, μειώνεται το σύνολο του ποσού κατά 5%. Από 1.500,01 ευρώ έως και 2.000,00 ευρώ, μειώνεται το σύνολο του ποσού κατά 10% και από 2.000,01 ευρώ και άνω, μειώνεται κατά 15%. Για τον προσδιορισμό του ανωτέρω κατά περίπτωση ποσοστού μείωσης, λαμβάνεται υπόψη το ποσό της σύνταξης ή των συντάξεων, όπως αυτό θα έχει διαμορφωθεί την 31/12/2012 μετά την τυχόν παρακράτηση της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων.

Καταργείται για τους συνταξιούχους του Δημοσίου γενικά, η χορήγηση του δώρου Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος άδειας.

Το εφάπαξ που χορηγεί το ΤΠΔΥ μειώθηκε επιπλέον κατά 26,77%.

Η συνολική μείωση στο εφάπαξ που χορηγεί το ΤΠΔΥ, με βάση τα στοιχεία σχετικής έκθεσης που συνέταξε η ΠΟΠΟΠΚ ανέρχεται στο 38,13%. Συγκεκριμένα κατά κατηγορία και έτη ασφάλισης οι αποδόσεις του ταμείου πριν και μετά τις περικοπές διαμορφώθηκαν ως εξής:

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ /ΕΤΗ	ΧΩΡΙΣ ΜΕΙΩΣΗ	ΜΕΙΩΣΗ 15% Ν.3986/2011	ΤΕΛΙΚΟ ΠΟΣΟ ΜΕΤΑ ΚΑΙ ΤΙΣ (ΔΥΟ ΜΕΙΩΣΕΙΣ	
35 έτη ΠΕ	63.277,65	53.786,00	41.592,71	39.926,38
35 έτη ΤΕ	60.584,36	51.496,71	39.822,41	38.214,00
35 έτη ΔΕ	54.324,96	46.176,22	35.708,07	34.220,62
35 έτη ΥΕ	46.986,12	39.938,20	30.884,21	29.603,42
25 έτη ΠΕ	39.897,28	33.912,69	26.224,68	25.184,73
25 έτη ΤΕ	38.216,24	32.483,80	25.119,72	24.118,93
25 έτη ΔΕ	34.284,24	29.141,60	22.535,20	21.603,49
25 έτη ΥΕ	29.691,11	25.239,99	19.518,08	18.715,83
	Αποχωρήσαντες από το (δημόσιο 31/12/2009 έως 31/12/2009	Αποχωρήσαντες 1/1/2010 μέχρι και 31/7/2010	Αποχωρήσαντες 1/8/2010 μέχρι και 31/12/2010	Αποχωρήσαντες 1/1/2011 και εφεξής

Συμπεράσματα

Από τον Μάιο 2010 μέχρι και τον Ιούνιο 2012 οι περικοπές των κύριων και επικουρικών συντάξεων ανήλθαν συνολικά στα 4,2 δισ. €, ενώ στο πρόγραμμα περικοπών και λιτότητας των 11,6 δισ. € για την περίοδο 2013-2014 οι περικοπές που σχεδιάστηκαν σε κύριες και επικουρικές, στο εφάπαξ και στα κοινωνικά επιδόματα αντιστοιχούν στο 43% του συνολικού ποσού, δηλ. 5,5 δισ. €⁴⁴.

Η Ελλάδα αποτελώντας εξαίρεση μεταξύ των κρατών-μελών του ΟΟΣΑ, μείωσε, στο πλαίσιο των πολιτικών της εσωτερικής υποτίμησης, τις κοινωνικές δαπάνες (συντάξεις, δαπάνες υγείας και προνοιακές μεταβιβάσεως) από 23,9% του ΑΕΠ (55,2 δισ. ευρώ) το 2009 σε 22% του ΑΕΠ (40,3 δισ. ευρώ) το 2013, δηλαδή μια μείωση

⁴⁴ Ετήσια Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, 2012.

της τάξης του 26,99%, ανάλογη με τη μείωση του ΑΕΠ κατά την περίοδο 2009-2013⁴⁵.

Συνοπτικά ο απολογισμός στο διάστημα 2010-2013 και από τα τρία μνημόνια των ανατροπών και περικοπών στις συντάξεις και στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης είναι:

1. Η σταδιακή μετατροπή του ασφαλιστικού συστήματος από σύστημα κοινωνικής αλληλεγγύης και αναδιανεμητικό σε κεφαλαιοποιητικό και ατομικό σύστημα
2. Η σταδιακή αποχώρηση του κράτους από τη χρηματοδότηση της κοινωνικής ασφάλισης και οι συνεχείς μειώσεις των κύριων και επικουρικών συντάξεων υποβιβάζουν τις συντάξεις σε προνοιακά επιδόματα και το μετατρέπουν σε κράτος –φιλανθρωπίας.
3. Ο περιορισμός των δαπανών για την κοινωνική ασφάλιση μέχρι το 2060 με ποσοστό αύξησης μόλις στο 2,5% .
4. Η δημιουργία του ΕΤΕΑ και η εκβιαστική ένταξη σε αυτό της πλειοψηφίας των άλλων ταμείων επικουρικής ασφάλισης με βασικό στόχο τον περιορισμό των επικουρικών συντάξεων και την μείωση τους.
5. Η ενίσχυση της ιδιωτικής ασφάλισης σε βάρος του δημόσιου συστήματος.
6. Η αύξηση του χρόνου ηλικίας συνταξιοδότησης στα 67 έτη
7. Η αύξηση των χρόνων ασφάλισης για πλήρη σύνταξη στα 40 χρόνια υπηρεσίας.
8. Η κατάργηση των όποιων προστατευτικών ρυθμίσεων είχαν απομείνει για τις μητέρες ανήλικων παιδιών και η θέσπιση ενιαίου ορίου ηλικίας για όλες τις γυναίκες στο 67ο έτος.
9. Η συσχέτιση των ορίων ηλικίας με το προσδόκιμο ζωής.
10. Η μείωση των συντάξεων μέσω του υπολογισμού των συντάξιμων αποδοχών με βάση το σύνολο των εισφορών όλου του ασφαλιστικού βίου.
11. Η κατά 6% ετησίως μείωση των πρόωρων συντάξεων.
12. Η αναπροσαρμογή των συντάξεων η οποία θα επηρεάζεται από ένα συντελεστή που θα διαμορφώνεται κατά 50% από το ΑΕΠ και κατά 50% από

---

⁴⁵ στοιχεία ΟΟΣΑ, 2013 στην Ετήσια Έκθεση ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση, 2013.

το δείκτη τιμών καταναλωτή και σε καμία περίπτωση δεν θα υπερβαίνει την ετήσια μεταβολή του δείκτη τιμών καταναλωτή.

13. Η παραπομπή στην εθνική αναλογιστική αρχή και σε υπουργικές αποφάσεις των παροχών της επικουρικής ασφάλισης.
14. Η διαρκής επιτήρηση και έγκριση όλων των αναλογιστικών μελετών για κύριες και επικουρικές συντάξεις από την επιτροπή οικονομικής πολιτικής της Ε.Ε.

Θεσμικές Παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό στις συντάξεις και στο εφάπαξ των ΔΥ

ΜΝΗΜΟΝΙΟ Ι (Ν. 3865/2010 Ν. 3863/2010)

Θεσμικές Παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό των ΔΥ	Παρεμβάσεις στις κύριες συντάξεις των ΔΥ (μειώσεις, ΕΑΣ)	Παρεμβάσεις στις επικουρικές των ΔΥ (μειώσεις, ΕΑΣ)	Μειώσεις εφάπαξ των ΔΥ
<p>Θεσμικές Παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό των ΔΥ</p> <p>Ν. 3865/2010: στο <u>άρθρο 2</u> ορίζεται η ένταξη των προσλαμβανόμενων στο Δημόσιο για πρώτη φορά από 1.1.2011 και μετά, υποχρεωτικά και αυτοδικαία στον κλάδο κύριας σύνταξης του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ.</p> <p><u>Στο Άρθρο 6</u> ορίζεται η Εξίσωση της ηλικίας συνταξιοδότησης ανδρών και γυναικών υπαλλήλων του Δημοσίου.</p> <p><u>Στο Άρθρο 7</u> ορίζεται η αναπροσαρμογή του ύψους των συντάξεων του Δημοσίου, στη βάση συντελεστή που διαμορφώνεται κατά 50% από τη μεταβολή του ΑΕΠ και κατά 50% του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή του προηγούμενου έτους και δεν υπερβαίνει την ετήσια μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή.</p> <p><u>Στο ίδιο άρθρο</u> ορίζεται η αναπροσαρμογή των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης «ανεξαρτήτως του χρόνου υπαγωγής στην ασφάλιση» με γνώμονα την «μεταβολή του προσδόκιμου ζωής του πληθυσμού της Χώρας, με σημείο αναφοράς την ηλικία των 65 ετών.»</p>	<p>Παρεμβάσεις στις κύριες συντάξεις των ΔΥ (μειώσεις, ΕΑΣ)</p> <p>(Ν. 3865/2010, 3863/2010): ορίζεται η Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων. Οι μειώσεις διαμορφώνονται ως εξής: Για συντάξεις από 1.400,01 € έως 1.700,00 €, ποσοστό 3%, από 1.700,01 € έως 2.000,00 €, 6%, από 2.000,01 € έως 2.300,00 €, 7%, από 2.300,01 €-2.600,00 €, 9%. Από 2.600,01 € έως 2.900,00 €, 10%.. Από 2.900,01 € έως 3.200,00 €, 12%. Από 3.200,01 € έως 3.500,00 €, 13%. Από 3.500,01 € και άνω, 14%.</p>	-	-
<p>Κατάργηση προγραμμάτων εθελουσίας εξόδου (άρθρο 26).</p> <p>Στον ίδιο νόμο στο <u>άρθρο 25</u> ορίζονται κίνητρα για εθελούσια παραμονή στην εργασία (από 15/7/2010).</p> <p>Στο <u>Άρθρο 39</u> ρυθμίζεται ο διαχωρισμός των προνοιακών από τις ασφαλιστικές παροχές.</p>	<p>Ορίζεται για τους υπαγόμενους στο συνταξιοδοτικό καθεστώς του Δημοσίου, βασική σύνταξη 360,00 € (από 1.1.2015).</p>		
<p>Ν. 3863/2010</p> <p>Στο <u>Άρθρο 17</u> (Πίνακας Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων) ορίζεται η επικαιροποίηση της λίστας Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων.</p>			

ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΙΙ (3986/11, 4024/11, 4046/12, 4051/12, 4052/12)

Θεσμικές Παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό των ΔΥ	Παρεμβάσεις στις κύριες συντάξεις των ΔΥ (μειώσεις, ΕΑΣ)	Παρεμβάσεις στις επικουρικές των ΔΥ (μειώσεις, ΕΑΣ)	Μειώσεις εφάπαξ των ΔΥ
<p>Με το εφάρμοστικό νόμο του Μνημονίου ΙΙ 4052/12 και τη δημιουργία του ΕΤΕΑ (άρθρα 36-42) επιτυγχάνεται:</p> <p>α. η κατάργηση του συστήματος επικουρικής ασφάλισης συγκεκριμένων παροχών και η μετατροπή του σε κεφαλαιοποιητικό ατομικό σύστημα και β. ο καθορισμός του ύψους των επικουρικών συντάξεων από παράγοντες όπως δημογραφικά δεδομένα και συντελεστές οικονομικής βιωσιμότητας (άρθρο 42).</p>	<p>Η «Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΑΣ)» αυξάνεται και επεκτείνεται. Από 1.8.2011, τα ποσοστά των περιπτώσεων (β) έως και (η) της παραγράφου 2 του άρθρου 38 του ν. 3863/2010, καθώς και του άρθρου 11 του ν. 3865/10 αναπροσαρμόζονται σε 6%, 7%, 9%, 10%, 12%, 13% και 14% αντίστοιχα. Στους συνταξιούχους του Δημοσίου, του ΝΑΤ και των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης αρμοδιότητας Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης που δεν έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος ηλικίας, παρακρατείται επιπλέον μηνιαία εισφορά ως εξής: Για συντάξεις από 1.700,01 € έως 2.300€, 6%. Για συντάξεις από 2.300,01 € έως 2.900,00 €, 8% και για συντάξεις από 2.900,01 € και άνω, 10%.</p> <p>Με το νόμο 4024/11, στο άρθρο 2, ορίζονται νέες περικοπές των κύριων συντάξεων 40% για ηλικίες κάτω των 55 ετών και ποσά που υπερβαίνουν τα 1.000 ευρώ.</p> <p>Με τις ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου για την εφαρμογή του Μνημονίου ΙΙ, στο νόμο 4046/2012, προβλέπονται νέες περικοπές στις συντάξεις του δημοσίου. Συγκεκριμένα με τον ν. 4051 «Ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του ν. 4046/2012»: Από 1.1.2012 για τους συνταξιούχους του Δημοσίου, γενικά, αναπροσαρμόζεται με μείωση κατά 12% το ποσό της μηνιαίας κύριας σύνταξης που υπερβαίνει τα χίλια τριακόσια (1.300) ευρώ.</p>	<p>Από 1.9.2011 Ειδική Εισφορά Συνταξιούχων Επικουρικής Ασφάλισης (των φορέων επικουρικής ασφάλισης, αρμοδιότητας όλων των Υπουργείων, καθώς και των Ν.Π.Ι.Δ. Για συντάξεις από 300,01 € έως 350 €, 3%. Για συντάξεις από 350,01 € έως 400€, 4%, από 400,01€ έως 450€, 5%, από 450,01 € έως 500€, 6%, από 500,01 € έως 550 €, 7%. από 550,01 € έως 600€, 8%. από 600,01 € έως 650 €, 9%, και από 650,01 € και άνω, 10%.)</p> <p>Με τον 4024/11 ορίζεται, από 1-11-2011, μείωση 30% επικουρικών συντάξεων ΕΤΕΑΜ για ποσά που υπερβαίνουν τα 150€.</p> <p>Με τον ν. 4051/12 επιβάλλονται περικοπές και στις επικουρικές συντάξεις που χορηγούνται από το ΤΕΑΔΥ και τους Τομείς αυτού ΤΕΑΠΟΚΑ και ΤΑΔΚΥ ως εξής: α. Οι συντάξεις έως 250€, κατά 10% στο συνολικό ποσό με πλαφόν τα 200€. β. Από 250,01 έως 300€, κατά 15% στο συνολικό ποσό με πλαφόν τα 225€. γ. Από 300€ και άνω κατά 20% με πλαφόν τα 255€.</p>	<p>Με το νόμο 3986/11 «Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2012–2015», στο άρθρο 44 ορίζεται μείωση του εφάπαξ του ΤΠΔΥ κατά ποσοστό 10%.</p> <p>Με τον ίδιο νόμο (άρθρο 38) καθιερώνεται ειδική εισφορά 1% (επί των τακτικών αποδοχών και πρόσθετων αμοιβών και αποζημιώσεων) των ασφαλισμένων του ΤΠΔΥ.</p> <p>Στον 4024/11, στο άρθρο 2, αναπροσαρμόζεται το άρθρο 44 του 3986/11 και ρυθμίζονται επιπλέον περικοπές στο εφάπαξ των υπαγόμενων στο ΤΠΔΥ 20%.</p>

ΜΝΗΜΟΝΙΟ ΙΙΙ (Ν. 4093/12)

Θεσμικές Παρεμβάσεις στο ασφαλιστικό των ΔΥ	Παρεμβάσεις στις κύριες συντάξεις των ΔΥ (μειώσεις, ΕΑΣ)	Παρεμβάσεις στις επικουρικές των ΔΥ (μειώσεις, ΕΑΣ)	Μειώσεις εφάρπαξ των ΔΥ
<p>Με τον ν. 4093/12 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013–2016 – Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012...» η ηλικία συνταξιοδότησης ανέρχεται στο 67ο έτος (62ο, εφόσον συμπληρώνονται 40 έτη ασφάλισης).</p>	<p>Νέες περικοπές επί των συντάξεων (σθροίσματος κύριων και επικουρικών) 5%, 10%, 15% και 20% κατά περίπτωση.</p> <p>Καταργούνται από 1.1.2013 τα επιδόματα Χριστουγέννων, Πάσχα και το επίδομα αδείας που καταβάλλεται σε όλους τους συνταξιούχους, από τους φορείς κύριας ασφάλισης,</p>	<p>Καταργούνται από 1.1.2013 και τα δώρα Χριστουγέννων και Πάσχα και το επίδομα αδείας, στους συνταξιούχους και βοηθηματούχους όλων των φορέων-τομέων επικουρικής ασφάλισης αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας</p>	<p>Νέες περικοπές στο εφάρπαξ που χορηγεί το ΤΠΔΥ: Στους ασφαλισμένους μέχρι 31-12-1992 που αποχώρησαν ή θα συνταξιοδοτηθούν από 1-8-2010 και μετά, μειώνεται κατά 22,67%.</p> <p>Όσοι συνταξιοδοτούνται από 1-1-2011 και μετά θα γίνει πρώτα η μείωση 20% και στη συνέχεια μείωση 22,67% (Μ.Ο 38% περίπου).</p> <p>Η μείωση για τους ασφαλισμένους στον Τομέα Πρόνοιας Υπαλλήλων ΝΠΔΔ του ΤΠΔΥ είναι 42,29%.</p>

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΟΛΥΚΕΝΤΡΟ

Διοσκούρων 4 & Πολυγνώτου - Αθήνα 105 55

Τηλ: 210 3310080-2, Fax: 210 3310083

info@kpolykentro.gr

www.kpolykentro.gr